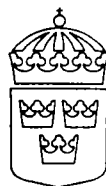

Riksdagens protokoll

1986/87:132

27 maj 1987

Protokoll
1986/87:132

Debatter m. m.

Onsdagen den 27 maj

Förlängning av riksmötet	3
Bostäder åt unga (forts. från prot. 131)	18
Ändring i jordförvärvslagen	37
Anslag till idrott, rekreation och turism	55
Anslag till utredningar inom bostadsdepartementet	70
Anslag till länsstyrelserna m. m.	71
Luftfart	75
Anslag till utredningar inom kommunikationsdepartementet	88
Investeringsgarantier	89
Stöd till svenskt-norskt industriellt samarbete, m. m.	91
Mineralpolitik	94
Fortsatt valutareglering, m. m.	97
Ändrade kassakrav	108

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 maj

Utbildningsutskottets betänkande

1986/87:26 Forskning	3
----------------------------	---

Finansutskottets betänkande

1986/87:26 Forskning	3
----------------------------	---

Justitieutskottets betänkande

1986/87:27 Forskning	3
----------------------------	---

Utrikesutskottets betänkande

1986/87:16 Forskning	3
----------------------------	---

Försvarsutskottets betänkande

1986/87:9 Forskning	3
---------------------------	---

Prot.	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
1986/87:132	1986/87:23 Invandrarforskning	3
	<i>Socialutskottets betänkande</i>	
	1986/87:28 Forskning inom socialdepartementets verksamhetsområde och arbetsmiljöområdet m. m.	3
	<i>Kulturutskottets betänkande</i>	
	1986/87:16 Forskning, såvitt avser kulturverksamhet, m. m.	3
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1986/87:27 Forskning m. m.	4
	<i>Jordbruksutskottets betänkande</i>	
	1986/87:19 Forskning	4
	<i>Näringsutskottets betänkande</i>	
	1986/87:33 Forskning	4
	<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkande</i>	
	1986/87:16 Forskning avseende arbetsmarknadspolitik och jämställdhet	4
	<i>Bostadsutskottets betänkande</i>	
	1986/87:19 Byggnadsforskning m. m.	4
	<i>Finansutskottets betänkande</i>	
	1986/87:32 Anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1987/88	4
	<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
	1986/87:51 Ändrade regler vid allmän fastighetstaxering år 1988 ..	4
	<i>Socialutskottets betänkande</i>	
	1986/87:39 Beslut fattade av internationella arbetskonferensen vid dess sjuttioandra möte	4
	<i>Bostadsutskottets betänkande</i>	
	1986/87:16 Bostäder åt unga	18
	<i>Jordbruksutskottets betänkande</i>	
	1986/87:24 Ändring i jordförvärvslagen, m. m.	18

Onsdagen den 27 maj

Kl. 09.00

Förlängning av
riksmötet

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

2 § Förlängning av riksmötet

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Riksmöte skall om inte annat beslutas avslutas senast den 31 maj.

I 1 kap. 4 § riksdagsordningen stadgas att riksdagen om synnerliga skäl föreligger kan förlänga riksmötet, dock längst t. o. m. den 15 juni.

Vid sammanträde den 26 maj har talmanskonferensen med hänsyn till lämnade upplysningar om den väntade arbetsbelastningen i riksmötets slutskede ansett att synnerliga skäl föreligger att förlänga riksmötet 1986/87 och tillstyrkt att det får pågå längst t. o. m. onsdagen den 10 juni. Utskottsbetänkandena kommer emellertid att bordläggas i sådan tid att riksmötet kan avslutas redan fredagen den 5 juni om samtliga kammardebatter hinner slutföras denna dag.

Med utgångspunkt från nu föreliggande uppgifter om beräknade taletider har talmanskonferensen dock som sagt tillstyrkt att riksmötet får pågå längst t. o. m. onsdagen den 10 juni.

Kammaren beslöt att riksmötet fick pågå längst t. o. m. onsdagen den 10 juni 1987.

3 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1986/87:30

Försvarsutskottets betänkande 1986/87:11

Bostadsutskottets betänkande 1986/87:21

4 § Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkande 1986/87:26, finansutskottets betänkande 1986/87:26, justitieutskottets betänkande 1986/87:27, utrikesutskottets betänkande 1986/87:16, försvarsutskottets betänkande 1986/87:9, socialförsäkringsutskottets betänkande 1986/87:23, socialutskottets betänkande 1986/87:28, kulturutskottets betänkande

1986/87:16, trafikutskottets betänkande 1986/87:27, jordbruksutskottets betänkande 1986/87:19, näringsutskottets betänkande 1986/87:33, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:16, bostadsutskottets betänkande 1986/87:19, finansutskottets betänkande 1986/87:32, skatteutskottets betänkande 1986/87:51 och socialutskottets betänkande 1986/87:39 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 131).

Utbildningsutskottets betänkande 26

Punkt 1

Mom. 3 (vissa extra medel till fakulteterna för budgetåret 1987/88)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 71 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 4 (extra medel för budgetåret 1988/89 för inrättande av särskilda tjänster inom högskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (kvalitet i utbildningsväsendet i dess helhet)

Först biträdades reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl. med 116 röster mot 41 för reservation 4 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl. – genom uppresning.

Mom. 6 (överföring av vissa sektorsmedel till högskoleanslag m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 6 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen, *dels* reservation 7 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (högskolelärares skyldighet att redovisa bisysslor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (sekretessbeläggning av examensarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (stiftelser för stöd till forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 11 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (fakultetsprogram som planeringsinstrument m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 12 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 13 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (allmän och särskild behörighet till forskarutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (studiefinansieringen inom forskarutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 16 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 17 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (betygsättning av doktorsavhandlingar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (doktorands undervisningsuppgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 155 för reservation 19 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 21 (utländsk studerande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (tillsättning av doktorandtjänster m. m. med kvinnliga sökande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (uppställande av doktorsexamen som behörighetsvillkor för vissa tjänster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (uttalande om spridning av de fasta forskningsresurserna, m. m.)

Först biträdde reservation 23 av Pär Granstedt och Larz Johansson med 45 röster mot 14 för reservation 24 av Björn Samuelson i motsvarande del. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 261 röster mot 56 för reservation 23 av Pär Granstedt och Larz Johansson.

Mom. 31 (fördelning av medel från den rörliga resursen under fakultetsanslagan till lärare vid de mindre högskoleenheterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 25 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 26 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (befordringstitlar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 27 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 28 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (adjungerade högskolelektorer och forskarassistenter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (en parlamentarisk utredning om forskningsetik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (ansvaret för högskolans byggnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (tjänsteförslagsnämndernas sammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (försöksverksamhet med vetenskapsbutiker)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Punkt 2

Mom. 2 (särskilda ledningsresurser för designlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 3

Mom. 3 (ett centrum för biblioteksforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (ett centrum för dansforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Punkt 5

Mom. 2 (inrättande av tjänster som professor i folkrätt och i mänskliga rättigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 6

Mom. 2 (tjänster i företagsekonomi vid universitetet i Umeå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (en tjänst som professor i entreprenörskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (en tjänst som professor i masskommunikation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (en tjänst som professor i arbetsvetenskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (forskning inom området fritid, rekreation och turism)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (en tjänst som professor i säkerhetspolitik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (ett permanent fredsforum)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 13 för reservation 47 av Björn Samuelson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (den sociala forskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (arbetsmarknadsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (jämförhetsforskning)

Först biträdde reservation 50 av Pär Granstedt m. fl. – som ställdes mot reservation 51 av Björn Samuelson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 219 röster mot 97 för reservation 50 av Pär Granstedt m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (medel för forskning om förskola, ungdomsskola och vuxenutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (regionalvetenskaplig forskning vid CERUM)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Punkt 7

Mom. 5 (inrättande av en tjänst som professor i toxikologi med inriktning på testmetoder som ett alternativ till djurförsök)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 57 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (omvårdnadsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 58 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Punkt 10

Mom. 2 (resurser för informationsteknologisk forskning)

Först biträdades reservation 60 av Pär Granstedt m. fl. med 100 röster mot 71 för reservation 59 av Birgitta Rydle m. fl. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 60 av Pär Granstedt m. fl. med 171 röster mot 146 för utskottets hemställan. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (resurser för bioteknisk forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 61 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 12

Mom. 3 (resursförstärkning till tema Barn budgetåret 1988/89)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 63 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 15

Mom. 2 (visst stöd till högskolelektörers forskning vid mindre högskoleenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 64 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (högskolans biblioteksresurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 65 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen, *dels* reservation 66 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 16

Mom. 2 (resurser till handikappforskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 69 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (anslag till Forskningsrådsnämnden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 70 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (forskning om sårbarhet och säkerhet inom dataområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 71 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 17

Mom. 1 (en tjänst som professor i datoriseringens effekter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 72 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (ett särskilt vetenskapligt råd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 73 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (en tjänst som professor i kvinnoforskning)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 15 för reservation 74 av Björn Samuelson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (prioritering av rättsvetenskaplig forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 75 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (riktlinjer för resursförstärkningar för budgetåren 1988/89 och 1989/90).

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 76 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (anslag till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 77 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Punkt 19

Mom. 4 (ett tekniskt forskningsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ett miljöforskningsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 79 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 20

Mom. 1 och 2 (polarforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 80 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Punkt 22 (fusionssamarbete med EG samt anslag till Europeisk forsknings-samverkan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 81 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 29

Mom. 1 och 2 (kostnadsramar samt anslag till Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (beskattning av bankernas vinster)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 14 för reservation 83 av Björn Samuelson.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 26

Mom. 1 (överenskommelse om finansiering av forskningsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 27

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 16

Mom. 1–3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (miljövärdsinriktad forskning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Sten Sture Paterson m. fl. – bifölls med acklamation.

Försvarsutskottets betänkande 9

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 23

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 28

Mom. 1 (en kartläggning av alkoholmissbrukets familjesociala konsekvenser)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 156 för reservation 1 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 2 (en kartläggning av alkoholmissbrukets ekonomiska skadeverkningar)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 74 för reservation 2 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 4 (en förbättrad alkoholstatistik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 7 och 8 (forskning om barns villkor, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ett åtgärdsprogram för en förändring av ungdomens levnadsförhållanden)

Hemställen

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 5 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Motivering

Den i reservation 6 av Evert Svensson m. fl. anförda motiveringen godkändes med 162 röster mot 156 för utskottets motivering.

Mom. 11 (en meningsfylld fritid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (forskning om klass och ohälsa)

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 14 för reservation 8 av Inga Lantz.

Mom. 13 (hälsoekonomisk forskning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 16 för reservation 9 av Inga Lantz.

Mom. 20 (avskaffande av delegationen för social forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (avskaffande av arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 och 25 (inrättande av en fristående myndighet för arbetsmiljöforskning samt inrättandet av en chefstjänst för arbetsmiljöns forskningsinstitut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 16

Mom. 9 (en särskild forskningsresurs med massmediepolitisk inriktning).

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 27

Mom. 9 (styrning av forskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (SMHI:s verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 56 för reservation 2 av Gösta Andersson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 19

Mom. 3 (risk-nyttovärdering)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 72 för reservation 1 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (uppdrag till UHÄ m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 83 för reservation 2 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 5 a och c (konsumentnära livsmedelsforskning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 41 för reservation 3 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson.

Mom. 5 b (programområdena "Maten och samhället")

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 d (ett oberoende forskningsinstitut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (en professur i alternativ odling m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Karl Erik Olsson m. fl., *dels* reservation 7 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (forskning rörande alternativa grödor m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (renforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson, *dels* reservation 10 av Lars Ernestam m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (biodlingens betydelse m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (forskarutbildningen vid Sveriges lantbruksuniversitet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (huvudmannaskap för skogsforskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (försöksverksamhet med sågverksavfall m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 20 a och b (fördelningen av avgiftsmedel m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 15 av Lars Ernestam m. fl., *dels* reservation 16 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 20 c (avskaffande av miljöavgifterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 20 g (bidrag till gödselvårdsanläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (vattenbruk m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (anslag till Främjande av skogsvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (anslag till Sveriges lantbruksuniversitet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 21 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson, *dels* reservation 22 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (anslag till Skogs- och jordbrukets forskningsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 23 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson, *dels* reservation 24 av Lars Ernestam m. fl., *dels* reservation 25 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson, *dels* reservation 26 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (internationellt samarbete m. m. på miljövårdsområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (laboratorieresurser m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 28 av Lars Ernestam m. fl., *dels* reservation 29 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (överföring av vissa forskningsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom 41 d (forskning om föroreningar i rötslam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 42 a (PMK:s fortsatta verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Karl Erik Olsson m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 42 b (forskning för att återställa döda havsbottnar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 42 c och d (en referensanläggning för miljöstudier, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 42 f (ett havsfiskelaboratorium till ostkusten, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Jan Jennehag i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (anslag till Miljövårdsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 36 av Lars Ernestam m. fl., *dels* reservation 37 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (anslag till Särskilda projekt på miljövärdens område)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 33

Mom. 1 (europeiskt forskningssamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 75 för reservation 1 av Sten Svensson m. fl.

Mom. 2 (tekniskt forskningsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (STU:s insatser för de små och medelstora företagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (nytt programförslag för STU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (medel för teknisk forskning och utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 6 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (medel i övrigt till STU)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Sten Svensson m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (miljöteknisk forskning och utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (optiska datorsystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ångdrivsystem för bilar)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 44 för reservation 10 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson.

Mom. 11 (finansiering av kollektiv forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (teknikupphandling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (småskalig teknikutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (allmänna utgångspunkter för energiforskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 15 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (programmen Energirelaterad grundforskning och Allmänna energisystemstudier samt frågan om energiforskningens inplacering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (högriskprojekt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (programmet Industrins energianvändning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 18 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 19 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (programmet Energianvändning för bebyggelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 20 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 21 av Ivar Franzén m. fl., *dels* reservation 22 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (solvärme)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 23 av Ivar Franzén m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (programmet Energitillförsel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 24 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 25 av Hadar Cars och Gudrun Norberg, *dels* reservation 26 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson, *dels* reservation 27 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (energiforskningsnämnden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 28 av Ivar Franzén m. fl., *dels* reservation 29 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (basanslag till energiforskningsnämnden och reserv till regeringens disposition)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 30 av Sten Svensson m. fl., *dels* reservation 31 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (det svenska fusionsforskningsarbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (utredning om Studsvik Energiteknik AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (viss verksamhet vid Studsvik Energiteknik AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (bioenergiforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (bemyndiganden avseende energiforskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (etanolproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (biprodukterna från etanoltillverkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (användning av motorgas)

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 130 för reservation 39 av Ivar Franzén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 39 (regionala centra för utveckling av energiteknik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 16

Mom. 1 (den arbetsmarknadspolitiska forskningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (jämföringsforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 3 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 19

Mom. 1 (forsknings- och utvecklingsverksamheten avseende den byggda miljön)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (anslag till Bidrag till statens institut för byggnadsforskning).

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Birgitta Hambraeus och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 32

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 51

Utskottets hemställan bifölls

Socialutskottets betänkande 39

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1986/87:24 om ändring i jordförvärvslagen (1979:230), m. m. (prop. 1986/87:122).

Andre vice talmannen meddelade att detta betänkande samt bostadsutskottets betänkande 16 – som föredragits vid gårdagens arbetsplenum – skulle avgöras i ett sammanhang när debatten i båda dessa betänkanden var avslutad.

Först fortsattes behandlingen av bostadsutskottets betänkande 16 om bostäder åt unga.

Bostäder åt unga (forts. från prot. 131)

Anf. 2 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Samhällets bostadsstöd har under senare år minskat kraftigt, reellt sett. Bostadssubventionerna är betydligt lägre än de var för fem år sedan, räknat i fast penningvärde. Av den totala konsumtionen är det bostadskostnaden som har ökat mest, och boendekostnaderna utgör nu den största budgetposten för de flesta hushållen. Barnfamiljer och hushåll med låga inkomster, ungdomar, invandrare, ensamstående, äldre och handikappade har drabbats hårdast och allt fler har fått söka socialbidrag för att klara hyran.

Hyrorna har under de senaste 15 åren stigit mera än den allmänna prisnivån. Medelhyran för en 80 m² bostadslägenhet har från 1972 till 1987 ökat med 313 enheter samtidigt som konsumtionsindex steg med 251 enheter. Under samma tid har månadshyran i kronor räknat ökat från 493 kr. till 2 047 kr. för en sådan genomsnittslägenhet.

Nybyggandet av bostäder har fortsatt att minska under senare år och för första gången på årtionden var nyproduktionen 1986 under 30 000 lägenhe-

ter. Byggnadskostnaderna låg under de tre första kvartalen 1986 8 % högre än under motsvarande period 1985. Det är en höjning som med 3,5 % översteg inflationstakten.

Många orter och regioner kan inte garantera bl. a. nyinflyttade och nybildade hushåll en egen bostad. Hundratusentals ungdomar köar för en lägenhet; efterfrågan kommer att öka med omkring 10 000 per år de närmaste åren. Den grova spekulativen på bostadsmarknaden, framför allt i storstadsområdena, har fortsatt att öka. Det gäller omvandlingen av hyreslägenheter till andels- och insatslägenheter, miljonpriser vid försäljning av bostadsrätter och småhus, handel med hyreshus, andra fastigheter och mark, svarthandel med hyreslägenheter, osv.

Vi har nu att behandla regeringens proposition om bostäder åt unga, och jag har, herr talman, velat anföra detta som en bakgrund till den situation som nu råder.

Regeringens förslag till åtgärder för att förbättra de ungas ställning på bostadsmarknaden är både otillräckliga och delvis missriktade.

I flera av vpk-motionerna som väckts till årets riksdag berörs ungdomarnas bostadssituation, och vi föreslår åtgärder för att öka bostadsbyggandet, stoppa hyreshöjningarna och pressa ned boendekostnaderna, framför allt i nya och ombyggda hus. Vpk anser inte det viktigaste vara att komma med nya särlösningar för de unga, och vi vänder oss bestämt emot att ge ungdomar sämre rättigheter då det gäller kvarboende och bytesrätt än andra hyresgäster. Vi vill inte medverka till att permanenta ett B-lag på bostadsmarknaden. Orättvisorna och segregationen som nu finns måste i stället avskaffas.

Den akuta bostadsbrist som råder i många kommuner drabbar hårdast ungdomar och ensamstående, flyktingar och invandrare, framför allt i storstadsområdena. Det är de som är förlorarna på dagens bostadsmarknad, där de ekonomiskt starka marknadskrafterna styr. Spekulationen ökar kraftigt i omfattning. Det gäller bl. a. omvandlingen av hyreslägenheter till insats- och andelslägenheter, det gäller, som jag redan sagt, priserna vid försäljning av bostadsrätter och småhus, och det gäller handeln med hyreshus, andra fastigheter och mark. Det gäller, vilket jag också var inne på inledningsvis, svarthandeln med andrahands- och vanliga hyreslägenheter.

Grundorsaken till att hundratusentals bostadssökande ungdomar, ensamstående och barnfamiljer köar för en egen bostad är att det finns för få hyreslägenheter, att det byggs för litet och att hyrorna är för höga.

De idéer som finns och de flesta av de försök som gjorts eller pågår för att få fram fler bostäder till ungdomar är bra, och de bör tas till vara och utvecklas. Men det räcker inte med detta. Nu behövs det ordentliga generella insatser, såsom vpk många gånger förordat. Vi har under senare år i olika sammanhang varnat för en situation liknande den vi nu upplever. Nu gäller det att genomföra olika åtgärder, bl. a. i form av ett riktat stöd till allmännyttan, så att de allmännyttiga bostadsföretagen kan bygga flera och billigare hyreslägenheter i olika slags hus och förvärva centralt belägna hyresfastigheter.

Ungdomarna efterfrågar helt naturligt hyreslägenheter, men de har inte råd att betala de alltför höga hyrorna i nyproducerade och ombyggda lägenheter. Hyrorna måste minskas genom en sänkning av den garanterade

räntan, och hyreshöjningarna måste stoppas genom att årliga upptrappningar av räntan bromsas. Nya och ombyggda lägenheter måste hålla en bra utrustnings- och utrymmesstandard. En majoritet av de ungdomar som efterfrågar en egen bostad vill säkerligen då det gäller den egna lägenheten inte pruta på den standard de vuxit upp med. En annan sak är att acceptera en lägre standard under en kort tid och ta till vara de resurser som tomma lägenheter i rivnings- och ombyggnadshusen utgör.

Det uttalade syftet med ungdomsbostadsstödet är att få fram *genomgångsbostäder* för ungdomar. För att få fastighetsägarna att uppfylla vad som borde vara en självklarhet – att lämna lägenheter som inte används för permanentboende, nyproducerade, ombyggda eller ledigblivna ledigheter till förmedling av kommunen – skall fastighetsägaren nu erhålla 2 400 kr. per år, utöver normal hyra, för varje lägenhet som upplåts till bostadslösa ungdomar. Det behövs en rad åtgärder för att få fram ett tillräckligt antal lägenheter till dagens akuta behov. Mycket viktigt är också att tillgodose bostadsbehovet för alla människor med handikapp och att handikapprörelsens krav på egna bostäder uppmärksammas. Ungdomsbostadsstödet utformning, förslaget om särskilda ungdomskontrakt och liknande särlösningar för ungdomar innebär inte att vi får flera lägenheter utan endast farliga provisorier som kan leda till ökade svårigheter: till kategorihus osv.

Regeringen föreslår i ungdomsbostadspropositionen, i likhet med vad vpk föreslagit tidigare, att lånevillkoren för nyproduktion av studentbostäder skall bli desamma som för allmännyttan. Det är bra. Dåligt var emellertid förslaget att ungdomsbostadsstödet inte skulle utgå till studentbostadsföretag, men väl till andra fastighetsägare. Motivet att det här gäller lägenheter som man måste lämna efter studierna rimmar dåligt med förslaget om att sådant bidrag i normalfallen skall utgå till lägenheter för ungdomar med särskilda ungdomskontrakt, där förbehåll också finns beträffande besittningsskydd och bytesrätt. Vpk föreslog därför att ett eventuellt ungdomsbostadsstöd skulle kunna utgå även till studentbostadsföretag. Nu har utskottet tillstyrkt vårt förslag så till vida att stöd skall utgå till studentbostadsföretagens nyproducerade lägenheter.

Utskottet gör också två uttalanden som är viktiga och bra.

Utskottet uttalar att man förutsätter att stödet inte kommer att påverka hyran eller bruksvärdet för aktuella lägenheter i – som man säger – "ogynnsam riktning". Det är bra att utskottet slår fast detta.

Utskottet uttalar vidare att målsättningen skall vara att lösa bostadsfrågan för ungdomar liksom för andra hushåll på den vanliga bostadsmarknaden och att bästa sättet att stärka ungdomars och andra svaga gruppers ställning på bostadsmarknaden är att se till att det finns bra bostäder att tillgå för alla.

Jag tycker att dessa uttalanden är viktiga markeringar från utskottets sida.

Vad som är mindre bra i detta sammanhang är att regeringen och utskottet inte har tryckt starkare på åtgärder för ett ökat bostadsbyggande, för att stoppa hyreshöjningarna och pressa ned boendekostnaderna framför allt i ny- och ombyggda hus. Vad som är mindre bra är också att man saknar förslag i syfte att snabbt begränsa och stoppa den tilltagande marknadsanpassningen av hela bostadsmarknaden. Ungdomars och andra utsatta svaga gruppers ställning på bostadsmarknaden måste enligt vpk:s mening stärkas

genom krafttag mot den kraftigt ökande spekulativen. Det gäller den ökade omvandlingen från hyresrätter till insats- och andelslägenheter, och det gäller de kraftigt ökade priserna vid försäljning av bostadsrätter och småhus och det som jag tidigare beskrivit. Det man kan vara kritisk mot gäller vidare avsaknaden av förslag om räntesänkningar som snabbt och säkert skulle slå igenom i lägre boendekostnader. Ett riktat stöd till i första hand de allmännyttiga bostadsföretagen med sänkt garanterad ränta och upphörande av den årliga upptrappningen skulle få effekter som skulle ge ungdomarna större möjligheter att efterfråga och kunna betala hyra för bostäder även i ny- och ombyggda hus.

Nu skall enligt regeringsförslaget och utskottets majoritet stöd till nyproduktion och ombyggnad förmedlas via kommunerna till fastighetsägarna. Jag tror att detta stöd kommer att få ganska liten betydelse för tillkomsten av nya lägenheter utöver det byggande som pågår eller planeras. Däremot finns det risk för att andra bostadsökande än ungdomar i åldern 18–25 år får ännu svårare att komma över en bostad. Det finns enligt vår mening ingen anledning att nu ge privata fastighetsägare extra subventioner utöver gällande hyra för att upplåta disponibla lägenheter eller att införa något slags "hittelön" för ungdomsbostäder. Vi har därför föreslagit att stödet i stället skall utgå i form av förhöjda bostadsbidrag inte bara till ungdomar, utan till alla hushåll utan barn.

Herr talman! Vpk kan inte acceptera regeringens förslag "om bostäder åt unga" med den utformning som flera av förslagen har. Vi har därför avgett reservationer på några punkter. Ett genomförande av regeringens förslag löser inte de stora problemen på bostadsmarknaden med bostadsbrist, omfattande spekulation och höga hyror. De begränsade åtgärder med särlösningar för ungdomar som föreslås kan bidra till att öka motsättningarna mellan ungdomar och andra bostadsökande. Stor risk föreligger att olika särlösningar leder till ett accepterande av ett boende med alltför låg standard och försämrade rättigheter för hyresgästerna. Rätten till en modern bostad med tillräckliga utrymmen till rimliga kostnader och trygghet i boendet måste gälla även ungdomar.

Ungdomarnas ställning på bostadsmarknaden måste förstärkas, liksom den måste förstärkas för ensamstående, flyktingar, invandrare och barnfamiljer. Men detta bör inte ske genom tillskapande av nya genomgångsbostäder i stil med dem som ca 6 000 flyktingar i vårt land för närvarande bor i. Åtgärder som snabbt måste vidtas skall avse hela den del av befolkningen som inte har eller inte har råd att efterfråga en egen eller bättre bostad.

Kommunerna har det direkta ansvaret för sina invånares bostadsförsörjning, och det är de som måste ta initiativ för att lösa bostadsproblemen. Men det är statsmakterna, regering och riksdag, som har det övergripande ansvaret. Statsmakterna måste därför se till att villkoren för bostadsbyggandet, stödet till bostadskonsumenter och lagstiftningen blir sådan att vi snabbt kan råda bot på de största bristerna. Ekonomiska och andra förutsättningar finns. Möjligheterna är större än de har varit på länge. Nu handlar det om politisk vilja.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som vpk har under-tecknat.

Anf. 3 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon längre polemik med Tore Claeson, utan försöka begränsa mitt inlägg med tanke på kammarens hårt ansträngda debattid. Tore Claessons anförande gav dock anledning till ett par kommentarer.

Innehållet i det betänkande som vi nu behandlar omfattar inte hela den ungdomsproposition som regeringen har framlagt, utan i första hand ungdomsbostadsstödet och finansieringen vid nyproduktion av studentbostäder. På den senare punkten är utskottet helt enigt, vilket det inte är på den första. Dessutom tar utskottet ett par initiativ. Det vore bra om vi kunde begränsa debatten till att omfatta dessa två sakfrågor.

Jag kan helt instämma med Tore Claeson i hans kritik mot regeringens förslag om ungdomsbostadsstöd. Hans kritik var utomordentligt stark, och han använde sig bl. a. av ordet hittelön. Jag förstår honom och kan alltså dela hans uppfattning.

Med tanke på denna hans kritik förvånar det mig dock att just Tore Claeson och vpk såvitt jag kan förstå hjälper regeringen att få igenom detta förslag i riksdagen, om nu inte vpk har ändrat sig efter utskottsbehandlingen. Efter Tore Claesons anförande här utgår jag emellertid från att vpk röstar för reservation 1 från moderaterna, folkpartiet och centern, en reservation som innebär avstyrkande av det förslag till ungdomsbostadsstöd som Tore Claeson helt riktigt och så allvarligt har kritiserat.

Anf. 4 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! I mitt anförande gjorde jag ungefär som Agne Hansson, dvs. jag inskränkte mig inte bara till att kommentera det som har behandlats av utskottet. För helhetens skull måste man faktiskt teckna en bild av läget i allmänhet och försöka hålla samman orsakerna till den situation vi befinner oss i vad gäller bostadsmarknaden. Det är också nödvändigt att erinra om de förslag till åtgärder som måste vidtas för att råda bot på allt elände på detta område.

I mitt anförande, Agne Hansson, avvek jag inte på någon punkt från vad vi har sagt i vår motion till regeringens proposition, från vad jag har sagt i utskottet eller från vad jag har reserverat mig för i detta betänkande. Att rösta för de borgerligas förslag såsom de är utformade skulle göra saken ännu sämre. Därmed har jag helt naturligt avstått från att ansluta mig till de borgerligas förslag och därmed, om de skulle antas, ytterligare försämra situationen för ungdomarna. Så enkelt är det, Agne Hansson, och det är orsaken till att jag inte på varje punkt har avgett någon reservation. Jag har gjort en avvägning med utgångspunkt i möjligheten att så snabbt som möjligt kunna göra vissa insatser. Jag beklagar att vi inte har lyckats få socialdemokraterna med på vettiga vpk-förslag. Men vi vet att de kommer att ansluta sig till dem så småningom. Därför kommer vi att fortsätta att framföra våra förslag. Säkerligen kommer vi som i så många andra sammanhang att få uppleva att andra ansluter sig också till de förslagen.

Anf. 5 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! På vilket sätt, Tore Claeson, försämras ungdomarnas bostadssituation, om riksdagen går emot ett förslag som Tore Claeson kritiserar, ett förslag som enligt Tore Claeson är oerhört dåligt och inte leder till någon effekt?

Jag har inte krävt att vpk skall ansluta sig till de icke-socialistiska partiernas förslag i övrigt utan bara i den del som gäller att avslå ett förslag som Tore Claeson anser vara helt verkningslöst.

Anf. 6 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Snälla Agne Hansson, lyssna litet mera på vad jag säger och vad jag sade i mitt inledningsanförande!

Jag har inte sagt att regeringsförslaget är oerhört dåligt, och jag har inte sagt att man inte får några nya bostäder, utan jag har sagt att förslaget är otillräckligt och till viss del också missriktat. Det missriktade är speciellt det särskilda stödet till fastighetsägare, som utan någon "hittelön" borde ställa nyproducerade eller ledigblivna lägenheter till resp. bostadsförmedlingsförfogande så att de kan upplåtas till bl. a. bostadssökande ungdomar.

Agne Hansson försöker ge en vrångbild av vad jag har sagt. Jag har velat ha förslaget bättre utformat på många punkter, som jag också har preciserat, här i mitt inledningsanförande och i de reservationer som finns.

En gång till: Ett bifall till de borgerligas förslag skulle göra saken ännu sämre för de bostadslösa ungdomarna. Det har varit och det är min utgångspunkt.

Anf. 7 BERIT BÖLANDER (s):

Herr talman! Jag skall ta upp ungdomens situation på bostadsmarknaden och kommentera reservationerna 1-6. Lennart Nilsson kommer att tala om reservationerna 7-22.

För ganska precis ett år sedan hade vi ungdomsboendet uppe för diskussion här i kammaren. Tyvärr kan man konstatera att boendesituationen inte har förbättrats sedan dess. Vad som däremot är positivt är att vi i dag skall behandla ett betänkande med förslag som kommer att ge kommunerna möjlighet att förbättra ungdomarnas bostadssituation.

Positivt är också att de borgerliga partierna är överens med oss om att något måste göras åt bostadsbristen för ungdomar. Men sedan, när vi skall till att diskutera olika möjligheter och förslag till detta, blir det plötsligt nej till alltihop.

När konkreta förslag läggs fram, för att på både kort och lång sikt förbättra bostadssituationen, då talar de borgerliga om vilken dålig bostadspolitik socialdemokraterna har drivit, i stället för att diskutera de förslag som ligger och ha som målsättning att förbättra dem och på så sätt föra en konstruktiv debatt som leder till beslut som skall kunna lösa problemen.

Herr talman! Läser man bostadsstyrelsens rapport från februari i år, får man bekräftat att bostadsbristen inte bara är ett storstadsproblem utan att det i drygt 180 av landets 284 kommuner råder brist på bostäder åt ungdomar.

Det mest vanliga mönstret för ungdomar är att de flyttar in till kommunernas centralorter eller till högskoleorter och expansiva regioner. Värst är det i

storstadsregionerna. I Stockholm står ca 130 000 personer i bostadskö. Därav är ca 40 000 ungdomar.

Många av dessa ungdomar är bostadslösa. De bor tidvis hos kamrater – än här och än där. Ibland kommer de över andrahandskontrakt på en lägenhet, oftast på kort eller obestämd tid. Men det mest vanliga är att de får kontrakt som gäller i tredje, fjärde, femte eller sjätte hand, och då får de inte ens sätta sin namnskylt på ytterdörren.

I dag är det vanligt att man ser ungdomar på tunnelbanan med sitt pick och pack på väg från en tillfällig bostad till en annan. Och den som vill ha en bostad i dag i Stockholms innerstad via bostadskön måste vara utrustad med ett stort tålamod och vara garanterad ett mycket långt liv. Det tar ca 200 år att få en tvåa på Östermalm!

Det finns flera orsaker till den uppkomna situationen, bl. a. stor inflyttning till Stockholm från andra delar av landet, beroende på bättre möjligheter till arbete, stor inflyttning av invandrare samt stora ungdomskullar födda på 1960-talet som nu behöver bostad. Dessutom flyttar ungdomar hemifrån tidigare när de slutat skolan och fått jobb.

Till följd av den stora bostadsbristen har det blivit skyhöga priser på bostadsrätterna. Det är de köpstarka grupperna som kan konkurrera om bostäderna i innerstaden och andra attraktiva områden.

En annan anledning till att det saknas bostäder är att många grannkommuner till Stockholm inte levt upp till sitt ansvar att bygga bostäder åt sina invånare i den utsträckning som behövs. Ytterligare en bidragande orsak till bostadsbristen är bankernas generositet att låna ut pengar till köp av bostadsrätter och fastighetsandelar.

Omvandlingen till bostadsrätter går snabbt i Stockholm. Mellan 2 000 och 2 500 lägenheter per år görs om från hyresrätt till bostadsrätt. Det ger inga nya lägenheter till bostadsförmedlingen. Trots den snabba omvandlingstakten har prisutvecklingen varit svindlande. En trea kostar i dag mellan en halv och en miljon kronor, beroende på stadsdel.

Det finns också gott om inredningsbara vindar i Stockholm, men dessa har mycket snabbt blivit spekulationsobjekt. De inreds mycket exklusivt och säljs för miljonbelopp.

Denna utveckling inom bostadsområdet gör det omöjligt för en vanlig löntagare att hyra eller köpa en lägenhet, om man inte har gott om pengar. Det blir segregation i boendet och ingen naturlig blandning av människor i de olika områdena. Var skall ungdomarna bo? De har inte en chans att hävda sig i den konkurrensen. De tillhör de grupper som av naturliga skäl har ont om pengar. De har kanske nyligen avslutat sina studier, inte jobbat så länge och tjänar inte så mycket. De har mindre möjligheter än andra att betala höga hyror och har inte ett eget kapital att köpa en lägenhet för.

Herr talman! Jag har försökt att i ganska korta ordalag beskriva den situation som många upplever i dag när det gäller att via bostadskön få en bostad i Stockholm. Men som jag sade inledningsvis, är det här inte specifikt för Stockholm, utan bostadsbristen sprider sig i hela landet.

Det är en oroande utveckling som vi socialdemokrater inte kan acceptera. Den sociala tryggheten naggas hårt i kanten av den alltmer växande bostadsbristen, som också utnyttjas i spekulativt syfte och hårt drabbar de

människor som är utan bostad och då framför allt de unga.

De ungas ställning på bostadsmarknaden måste stärkas. Åtgärder måste sättas in för att ge kommunerna bättre möjligheter att möta de ungas behov av lämpliga bostäder och för att stärka betalningsförmågan hos ungdomar med låga inkomster så att de kan efterfråga bostäder.

Herr talman! Jag fick i går några frågor som jag skall försöka besvara innan jag går in på att kommentera reservationerna.

Den första frågan kom från moderaterna och var om vi skulle kunna tänka oss att avveckla ROT-bidraget. Man menar att ROT-bidraget medverkar till att fastighetsägarna inte bevarar ettorna. Ungefär 150 000 ettor har försvunnit under årens lopp i samband med saneringar och ombyggnader.

Det är ganska klart att många smålägenheter försvinner när man sanerar och bygger om. Vi vet att många av smålägenheterna varit av oerhört dålig kvalitet. På de sämsta ställena har det varit dåligt med värme och dåligt med varmvatten. Ungdomarna har krav på att när de skall ha en lägenhet behöver de också en bra standard. De behöver alltså ha varmt när de kommer hem. Det är inte meningen att de t. ex. skall tända i kakelugnen eller värma vatten till disk och tvätt osv. Detta gör att många av smålägenheterna faktiskt har slagits ut.

Men vi skall också komma ihåg att i och med att man har gjort sammanslagningarna har man också fått tvåor som har varit mycket bra som bostäder för de unga. Vi får inte se så enögt på det här problemet.

Sedan kan vi också konstatera att det fortfarande finns mycket gott om ettor över hela landet. I planeringen av bostadsmarknaden räknar vi med att ettorna mer eller mindre kommer att försvinna. Även ungdomarna behöver tvårummare. Men det är klart att i bostadsbristens dagar får man acceptera att ta de lägenheter som finns.

Jag kan återkomma till Stockholm, eftersom det är min hemort. I Stockholm finns i dag 28 000 övernattningslägenheter som innehas av privatpersoner eller organisationer. Skulle den övervägande delen av de lägenheterna lämnas till bostadsförmedlingen, då skulle vi kunna ge många ungdomar lägenheter mycket snabbt. Vi hoppas att den nya bostadsansvinningslagen skall möjliggöra detta.

Jag fick också en fråga om inredningsbara vindar. Jag har inte någon större förhoppning om att vi skall kunna inreda vindar vare sig i Stockholm eller någon annanstans i landet, eftersom de fria marknadskrafterna verkligen har upptäckt, att är det något som man kan tjäna pengar på så är det att inreda vindarna mycket exklusivt och sälja dem mycket dyrt.

Frågan var om vi skulle kunna släppa på hisskravet för att göra det lättare att inreda vindar. I utskottet har vi sagt nej till detta, men sedan kan ju kommunen göra avsteg från regeln genom att godkänna lånehandlingarna och på så sätt avgöra om man skall ha hiss upp till vinden eller inte. Det är något som bostadsstyrelsen inte kan överklaga.

Herr talman! Jag övergår nu till att kommentera reservationerna 1-6.

De borgerliga har i en gemensam reservation, nr 1, yrkat avslag på förslaget om införande av ett särskilt ungdomsbostadsstöd med motiveringen att stödet bara kommer att gå till de expansiva kommunerna med ett stort inflyttningsstryck. Det är ju i och för sig riktigt att de kommunerna får en stor

del av stödet, men det är där vi har stor brist på bostäder, och även där skall ungdomar bo.

Här kommer även en annan aspekt in, och den är att man måste se på dessa områden med regionalpolitiska ögon. Vi måste ju se till, att också de kommuner som inte är expansiva i dag blir det. Den överhettning som i dag finns i storstadsregionerna måste fördelas även till andra regioner i landet.

Reservation nr 2 är också gemensam för de borgerliga. Där yrkar man att ungdomsboendedelegationen skall avvecklas med motiveringen att den inte har tillskapat några nya lägenheter.

Delegationens uppgift är att stimulera till diskussion och information om ungdomars boende och att underlätta nya initiativ. Syftet är att verkligen utnyttja alla de olika möjligheter som finns för att få fram lämpliga bostäder för unga. Delegationen föreslås nu också aktivt medverka till att ungdomsbostadsstödet utnyttjas på ett effektivt sätt. En sammanställning av erfarenheterna skall föreligga i augusti 1988.

Delegationen har framställt en broschyr som presenterar en massa idéer och som samtidigt ger information och kontakt med olika organisationer. Jag rekommenderar samtliga borgerliga ledamöter att läsa den. Har ni inte den broschyren, så skall jag med glädje dela ut den till er.

Reservation nr 3 handlar om stimulansåtgärder för lokala boendeeperiment. Den har lagts fram av moderaterna och folkpartiet.

Bostadsutskottet delar den uppfattning som framförts i reservationen, nämligen att kategoriboende inte bör eftersträvas. Det är viktigt att alla åldersgrupper finns i ett bostadsområde.

Samtidigt konstaterar utskottet, att skall man kunna lösa bostadsfrågan för de unga måste speciella insatser göras. De olika förslag som kommunerna hittills har tagit fram och kommer att ta fram för att lösa akuta problem måste ses som tillfälliga åtgärder tills bostadsbristen är avhjälp för de unga. De skall inte vara permanenta utan går säkert att använda till annat så småningom.

Reservation nr 4 är en gemensam borgerlig reservation som handlar om samverkan för eget byggande.

Det framhålls i reservationen att det är väsentligt att ungdomar ges möjlighet att genom egna initiativ och utifrån sina egna behov lösa sin egen bostadsfråga. En framkomlig väg kan sålunda vara att stimulera kommuner och företag att stödja ungdomar som vill slå sig samman och bygga mindre hus.

I propositionen står följande: "Kommunen kan vidare lämna bidrag som stimulerar självbyggeri med anknnytning till ungdomsbostäder." Vidare säger bostadsministern: "Jag anser att det i dessa fall finns en väsentlig fördel i att kommunen utifrån lokala förhållanden själv får bedöma hur medlen används bäst och råda över detta." Tydligare kan det inte sägas.

Reservation nr 5 är en moderat reservation som tar upp kategoriboendet för ungdomar.

Eftersom bostadsutskottet delar motionärernas principiella uppfattning tänker jag inte beröra den delen mer. Men jag kan inte låta bli att undra, vad moderaterna menar med valfrihet för bostadslösa ungdomar. Vad skall de välja för någonting när det inte finns något att välja på? Det finns nästan inga

bostäder att erbjuda ungdomarna, det enda som finns är avsaknad av bostäder för de unga. Det är ett problem som måste lösas. Det är därför vi i dag behandlar detta betänkande.

Reservation nr 6 är en gemensam reservation från de borgerliga partierna som tar upp frågan om ungdomskontrakt med begränsat besittningsskydd.

Bostadsutskottet delar motionärernas principiella uppfattning att det inte är särskilt lämpligt att genom generella regler inskränka besittningsskyddet för ungdomar. Utskottet kan för sin del också konstatera att något förslag om införande av den typ av hyreskontrakt som motionärerna behandlar inte heller lagts fram.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på reservationerna 1–22.

Anf. 8 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Berit Bölander ger en felaktig bild när hon påstår att vi från centern och de icke-socialistiska partierna i övrigt skulle säga nej till alla regeringens förslag utan att ha några egna konkreta alternativ att komma med. Jag hänvisar till mitt anförande under gårdagskvällen, där jag deklarerade det åtgärdsprogram för att komma till rätta med ungdomens bostadssituation som vi från centern har lagt fram i vår motion i det här sammanhanget.

Sedan gjorde Berit Bölander en analys av den situation som ungdomarna befinner sig i på bostadsmarknaden, och den rymde i sin helhet en våldsamt kritik av bostadssituationen och ett erkännande av en fullständigt misslyckad politik från regeringens sida. Någonting annat var det ju inte fråga om.

Orsakerna till att vi har det så här var bl. a. att vi har fått denna våldsamma inflyttning till storstadsområdena och att ungdomskullarna har ökat. Men varför stå här och kritisera detta, Berit Bölander? Vem är det som har ansvaret för den här utvecklingen? Vem är det som skall lägga fram de förslag här i kammaren som skall ändra på den utvecklingen, om det inte är regeringen?

Om det nu vore så, Berit Bölander, att regeringen verkligen ville vidta åtgärder men saknade idéer och förslag, skulle jag möjligen kunna förstå det, men så är det ju inte. Vi i centern har på en rad områden – inte minst när vi behandlar det här ärendet – lagt fram en rad konkreta förslag på åtgärder beträffande hur man skulle kunna ändra på detta. Vi har anvisat åtgärder för att minska trycket på bostadsmarknaden här i Stockholm. Berit Bölander tog upp smygkontoriseringen, bevarandet av små lägenheter och problemen med övernattningsbostäder. Centern har lagt fram konkreta förslag som finns i detta betänkande på samtliga dessa områden. Varför, Berit Bölander, har socialdemokraterna inte accepterat dessa förslag till åtgärder, om socialdemokraterna nu inte är nöjda med den utveckling vi har och har haft?

Anf. 9 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Det var en svidande kritik som Berit Bölander gav sin regering. Hela första delen av anförandet var inget annat än en kritik av den förda bostadspolitik i Sverige. 180 kommuner har bostadsbrist, säger Berit Bölander, och Stockholm är värst.

Regeringen har nu haft ansvaret i fem år för den förda bostadspolitiken. Yrvaket ser man nu att det är bostadsbrist. Det är också märkligt med tanke på att man år 1982, då man var i opposition, i en egen reservation pekade på just dessa förhållanden. Man skrev nämligen följande i reservationen:

”Behovet av åtgärder som underlättar för ungdomar att skaffa egen bostad är fortsatt stort i många kommuner. — — När det emellertid är fråga om en situation som är gemensam för flera kommuner och där det från början kan antas att det krävs särskilda initiativ från statens sida kan statsmakterna dock inte gå ifrån sitt ansvar genom att endast hänvisa till kommunernas roll.”

Så sade man 1982 i opposition, och sedan kom man till makten hösten 1982.

Nu, 1987, har vi den här situationen på bostadsmarknaden, trots att vi under de här årens lopp bl. a. har pekat på risken med ROT-programmet, som inneburit sammanslagning av små lägenheter till större. Då säger Berit Bölander att man har gjort detta för att man var tvungen att upprusta dessa lägenheter, därför att de inte hade varmvatten och därför att värmen inte var bra ordnad. Det må så vara att man skall rusta upp, men varför har man inte lyssnat på oss från oppositionen när vi har varnat för att slå ihop lägenheter så att de små försvinner? Hade man gjort det hade man inte hamnat i den här situationen i dag.

Beträffande ungdomskontrakt är det riktigt att man inte för fram förslaget fullt ut. Men såvitt jag kan förstå kan man ändå i kommunerna ordna sådana kontrakt. Då vill jag fråga Berit Bölander: Vad händer med den ungdom som är tvungen att skriva på ett sådant kontrakt för att få en lägenhet, när vederbörande sedan fyller 25 år?

Anf. 10 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga: Just det förhållandet att man i olika kommuner är inställd på och har börjat tillämpa särskilda ungdomskontrakt, med ett sämre besittningsskydd än för andra hyresgäster, är ägnat att skapa oro. Även om man med utgångspunkt i gällande lagstiftning nu kan förutsätta att prövningar i sådana fall av uppsägningar av ungdomar med hänvisning till sådant innehåll i hyreskontraktet troligtvis leder till att de kommer att få rätt till förlängning av sina hyresavtal, är just tillkomsten av dessa hyresavtal och att man så att säga smyger in detta på bostadsmarknaden ägnat att skapa oro. Det kan mjuka upp lagstiftningen på det här området, och då befarar jag att det rätt som det är kan komma förslag i den riktningen att man skall försämma hyreslagstiftningen på det här området. Därför finns det anledning att uppmärksamma och varna för detta.

Jag instämmer i Berit Bölanders beskrivning av situationen – bostadsbristen och svårigheterna. Men då tycker jag det är litet konstigt att Berit Bölander inte samtidigt har några förslag eller synpunkter på att man måste kraftigt förbättra förhållandena genom sådana åtgärder som vi från vpk har föreslagit.

Vi har ändå ett osedvanligt gott läge ekonomiskt sett. Samhällets bostadssubventioner har faktiskt reallt sett minskat rätt kraftigt. Det borde alltså finnas utrymme för mer satsningar. Ja, det finansiella läget är t. o. m. så gott att socialdemokraterna har råd att avstå från att ta ut 2 miljarder om året

i beskattning av industrifastigheter. Mot den bakgrunden tycker jag det är förvånande att Berit Bölander är så hovsam och inte har något mer offensivt att komma med för att avhjälpa den nuvarande situationen.

Anf. 11 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag säger som några andra talare: Det var en ganska förödande beskrivning av socialdemokraternas misslyckade bostadspolitik som Berit Bölander själv stod för. Jag kunde inte ha gjort beskrivningen bättre själv.

Hon nämnde också att det fanns en hel del positiva förslag från regeringen för att lösa problemen. Jag påstod tidigare och jag säger det igen: De här förslagen löser inte problemen. Vad de gör är dess värre att de förvärrar problemen för ungdomarna på bostadsmarknaden.

Jag har läst broschyren som ungdomsboendedelegationen har gett ut. Den skall stimulera utvecklingen, sägs det. Jag ställer mig tveksam till det. Samtidigt måste jag säga: Är det detta resultat som man får av att pumpa in miljontals kronor till denna speciella delegation, då vill jag påstå att det inte är speciellt väl använda pengar.

Berit Bölander tog också upp de speciella problemen i Stockholmsregionen. Det visar sig att socialdemokraterna inte bara i det här betänkandet och i den här propositionen föreslagit olika åtgärder. Regeringen har gett sig på storstadsregionerna för att, som man säger, stimulera bostadsbyggandet. Hur har det då utvecklats 1987? Om vi ser på perioden fram till sista april förra året och jämför med den perioden i år, visar det sig att man förra året hade kommit i gång med byggande av 3 119 lägenheter. Nu – efter den kraftfulla politiska insatsen från regeringen – har man kommit i gång med 605 lägenheter, dvs. en femtedel av vad man kom i gång med förra året.

Detta bevisar på något sätt min tes om att ju fler regleringar och bestämmelser och ju mer styrning som man försöker sätta till från regeringens och politikernas sida, desto svårare blir det att få en bostadsmarknad som fungerar. Socialdemokraternas bostadspolitik har slagit knut på sig själv.

Jag tyckte det var intressant att höra Berit Bölander försvara det faktum att det faktiskt försvunnit 150.000 enrummare i Sverige sedan 1960. Detta är också ett bevis på att det är politikerna som skapat bostadsbristen för framför allt ungdomar i dag.

Beträffande ungdomskontrakt är det riktigt att det inte finns något förslag om att sådana skall kunna införas. Men om vi läser betänkandet och regeringens förslag, kan vi konstatera att man faktiskt kommer att premiera de kommuner och bostadsföretag som upplåter s. k. genomgångslägenheter till ungdomar. Det kan jag inte tolka på annat sätt än att man vill stimulera denna typ av ungdomskontrakt, som inte ger fullt besittningsskydd. Därför tycker jag att det ändå kan vara berättigat att jag får svar på min sista fråga i mitt inledningsanförande: Varför vill inte socialdemokraterna ge myndiga ungdomar samma rättigheter som andra människor i samhället?

Anf. 12 BERIT BÖLANDER (s) replik:

Herr talman! Vi har inte plötsligt vaknat. Vi är inte heller, som Agne Hansson påstod, väldigt yrvakna. Kanske har vi tidigare än de borgerliga

partierna fått upp ögonen för hur verkligheten ser ut på bostadsområdet i dag. Vi kan slå upp de stora dagstidningarna och läsa om vad man sysslar med på bostadsmarknaden sedan marknadskrafterna har släppts fria. Dag och ut dag in spekulerar man i bostadspriserna och gör stora klipp. Det är en politik som vi socialdemokrater definitivt inte kan försvara.

Det råder en väsentlig skillnad mellan borgerlig bostadspolitik med fria marknadskrafter och socialdemokratisk bostadspolitik, där vi för fram att alla skall ha rätt till en bostad. Staten och kommunerna har tillsammans ansvaret härför.

När det gäller ROT-programmet och vad man har gjort och inte gjort, Agne Hansson, vill jag peka på det beslut som fattades före jul om det s. k. Stockholmspaketet, där man skall begränsa ROT-programmet till 70 % till förmån för bostadsbyggande. Den kommande bostadsanvisningslagen hoppas vi skall medföra att bostadsförmedlingen får större utsikter att er hålla lägenheter att förmedla. Så länge bostadsförmedlingen inte har några lägenheter att förmedla, är det också väldigt lätt att kritisera bostadsförmedlingen för att den inte gör sitt jobb.

Den våldsamma kritiken, Karl-Göran Biörsmark, riktar sig lika mycket mot de borgerliga partierna. Vi har sett hur det ser ut i verkligheten i dag. Även ni har ett ansvar för den förda bostadspolitiken. Även ni hade regeringsmakten ett visst antal år. Vad hände då? Jag kan bara konstatera att den bostadspolitik som ni förde under de sex åren inte förbättrade situationen – tvärtom.

ROT-programmet hade två huvudsyften, nämligen dels att balansera sysselsättningen, dels att upprusta vårt bostadsbestånd. Det har vi lyckats mycket bra med. Vi har använt oss av ROT-programmet för att rusta upp lägenheter och sammanslå små lägenheter. Det går inte att påstå att det, om vi hade underlåtit detta, inte hade funnits några problem med ungdomsbostäder. Sådana problem hade vi haft ändå. Jag vill senare återkomma till detta.

Anf. 13 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå Berit Bölander. Om man har slagit ihop tiotusentals lägenheter sedan 1960, handlar det om minst 150 000 lägenheter. I mitt inledningsanförande nämnde jag att vi, om vi under alla år hade haft samma andel ettor i nyproduktion som 1972, skulle ha haft ytterligare 80 000 ettor i lägenhetsbeståndet i Sverige i dag. Jag har också svårt att förstå dem som säger att problemen för ungdomarna skulle vara stora, även om vi hade 230 000 fler lägenheter i Sverige. Den som använder sitt sunda förnuft kan konstatera att problemen för ungdomarna i så fall inte skulle vara så stora i dag.

Minskningen av antalet smålägenheter fortgår, medan vi sitter här i kammaren. I Stockholms stad försvinner 1 000 sådana lägenheter varje år. Bygger man bara 605 lägenheter om året, som man kommer att göra 1987, uppstår en nettoförlust på lägenheter i Stockholm. Situationen är likartad i t. ex. Göteborg, där hundratals lägenheter försvinner varje år. Detta måste man göra någonting åt. Att det är ett nyvaknat intresse för och insikt om de problem som finns på bostadsmarknaden kan man bevisa om inte på annat sätt så genom att hänvisa till de politiker – jag tänker främst på Mats Hulth –

som för två år sedan för runt i Stockholmsregionen och förklarade att man inte behövde bygga så många bostäder. Det visar väl om något att socialdemokraterna först ganska nyligen har insett att någonting måste göras och att man är på väg i fel riktning.

I mitt inledningsanförande presenterade jag tio konkreta förslag till åtgärder för att lösa ungdomarnas bostadsproblem: Dess värre verkar det inte som om socialdemokraterna har tagit till sig vare sig argumenten eller förslagen. De har för avsikt att fortsätta med den politik som de har bedrivit hittills och som har medfört de stora problemen på bostadsmarknaden. Jag beklagar att socialdemokraterna inte är beredda att ompröva sin bostadspolitik. Jag tvingas konstatera att vi framför oss har ett antal år, där de bostadsproblem som finns i dag, inte minst för ungdomarna, kommer att framstå såsom relativt små, om socialdemokraterna fortsätter att föra dagens bostadspolitik.

Anf. 14 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Berit Bölander sade i sin replik att hon i tidningarna i dag har upptäckt att det råder bostadsbrist, speciellt när det gäller ungdomarna. I det sammanhanget använder jag ordet "yrvaket" med tanke på att socialdemokraterna 1982 tydligen var helt på det klara med situationen. Då kritiserade man hårt den borgerliga regeringen, inte minst Birgit Friggebo, för att det byggdes så få lägenheter. År 1981, det sista år som Birgit Friggebo hade ansvar för bostadspolitiken, byggdes det 45 000 lägenheter. 1986 byggdes det 30 000 lägenheter, alltså en minskning med 15 000.

Då, för fem år sedan, fick vi en hård kritik från socialdemokraterna, som påstod att bostadsbyggandet skulle bli motorn i svensk ekonomi. Tydligen skar motorn ganska snabbt. Detta påpekade jag i mitt inledningsanförande. I sin reservation den gången sade socialdemokraterna "att behovet av åtgärder som underlättar för ungdomar att skaffa egen bostad är fortsatt stort i många kommuner".

I debatten här i kammaren 1982, alltså för fem år sedan, sade socialdemokraternas företrädare: "Jag gör mig till talesman för samtliga kommuner som har bostadsbrist, inte bara Stockholm, när jag säger att den passivitet som regeringen utmärkt sig för är till stort gagn för en dålig bostadspolitik och ett stort hinder för en positiv bostadspolitik." Så hette det 1982. Nu skriver vi 1987 efter fem år av socialdemokratisk bostadspolitik. Tala om yrvakenhet.

Anf. 15 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Berit Bölander sade att socialdemokraterna inte accepterar utvecklingen på bostadsmarknaden. Nej, vi kan vara helt ense om detta. Men vem bär ansvaret? Varför gör ni då ingenting? Verkligheten är uppenbarligen socialdemokraternas största fiende.

Under de senaste tre åren har 40 000 människor flyttat in till Stockholm, och under samma tid har bostadsbyggandet halverats från 8 000 nyproducerade lägenheter till 4 000 nyproducerade lägenheter. Vem är det som bär ansvaret för den utvecklingen, både på riksplånet och i Stockholms kommun, om inte socialdemokraterna? Det är bra att Berit Bölander inte accepterar denna utveckling, men rikta då kritiken mot bostadsministern och de

bostadspolitiskt ansvariga socialdemokraterna i Stockholms kommun, så kan vi kanske få till stånd en bättring..

Jag beklagar verkligen att socialdemokraterna vill krängla till bostadspolitiken så våldsamt när de är beredda att göra någonting. För två år sedan tvekade man beträffande åtgärder för fler bostäder åt unga men är nu beredd att lägga fram förslag. Dessa förslag är dock sådana att de inte kommer att förbättra ungdomens bostadssituation. Inte kan väl Berit Bölander mena att ett bidrag via kommunerna till fastighetsägarna om 2 400 kr. per år och lägenhet för framtagande av nya lägenheter skulle ge någon effekt när det är en mängd regler och normer för byggandet det är fel på? Det är ju på grund därav man inte får fram lägenheterna.

Det är verkligen, som Tore Claeson sade, fråga om en hittelön för bostäder åt unga. Men för att byråkratin i den socialdemokratiska politiken skall få sin beskärda del skall denna hittelön inte utbetalas direkt till fastighetsägarna, utan den skall förmedlas via länsbostadsnämnderna och kommunerna. Den skall dessutom vara avhängig av krav på kommunal bostadsförmedling, den skall rekvireras i efterhand, det skall räknas månader och det skall tas in uppgifter om ungdomarnas ålder.

Vad är det egentligen, Berit Bölander, som gör att socialdemokraterna krånglar till allting inom bostadspolitiken så våldsamt? Varför inte förenkla och avreglera så att vi får i gång byggandet och får fram flera lägenheter? Är det inte dags att tänka om nu?

Anf. 16 BERIT BÖLANDER (s) replik:

Herr talman! Nej, Agne Hansson, vi har inte för avsikt att tänka om i denna fråga. Vi har helt skilda uppfattningar.

Jag vill först bemöta Jan Sandberg, som vill att det inte skall förekomma några bostadsbidrag, räntebidrag och ombyggnadslån. Han vill inte ha något ROT-system och vill inte att bostadsbyggandet skall belasta den statliga budgeten, utan var och en skall själv få klara sina boendefrågor.

Skillnaden mellan en borgerlig politik och en socialdemokratisk politik är den att vi känner ett ansvar och vill markera att staten och kommunerna gemensamt skall ha ansvaret för bostadsbyggandet. Jag tror inte att man med de åtgärder som Jan Sandberg förespråkar kommer att klara de problem som vi har här i Stockholm och som man har även i andra kommuner i landet.

Jag vill också ta upp frågan om ettorna. Jan Sandberg nämnde antalet 150 000 – det är inte min sifferuppgift. Man har undersökt vilka behov och önskemål som ungdomarna själva har, och det har då kommit fram att de vill ha bra bostäder, helst två rum och kök. Eftersom vi bygger bostäder som skall användas under minst 50 år, har vi under sådana förhållanden ingen anledning att inrikta oss på ettor. Låt oss använda de ettor som finns, men i första hand bygga nya bostäder i enlighet med ungdomarnas önskemål.

För Agne Hansson vill jag upplysningsvis nämna att det inte är en socialdemokratisk utan en borgerlig majoritet i Stockholms kommun. Det är kanske det som är anledning till bekymren med bostäderna i Stockholm.

Andre vice talmannen anmälde att Jan Sandberg och Karl-Göran Biörsmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 17 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Det här är en litet egendomlig diskussion. Bakgrunden till det framlagda förslaget är att det när socialdemokraterna tog över regeringsansvaret 1982 fanns tusentals tomma lägenheter runt om i vårt land. ROT-programmet genomfördes från den utgångspunkten att byggnadsverksamheten måste hållas i gång och att en hel del äldre bostäder måste rustas upp. Detta ledde till att byggnadsarbetarna fick jobb och, eftersom staten subventionerade verksamheten en hel del, till att människorna kunde få bättre bostäder till en rimlig kostnad.

En slutsats som man kan dra är att orsaken till den omkastning som har skett och som skapat problem är att den ekonomiska politik som socialdemokraterna fört har givit resultat. Ungdomarna hade tidigare, när det fanns lediga lägenheter, inga möjligheter att efterfråga dessa, eftersom det inte fanns några jobb för dem osv. Den politik som nu har bedrivits har fått ett snabbt genomslag, och det är därför som regeringen har föreslagit de speciella åtgärderna för ungdomar.

Till detta kan läggas att vi för en del invandrare som kommit som flyktingar till vårt land behöver ordna med bostäder runt om i landet. Men huvudanledningen till den uppkomna situationen är alltså att regeringen har fört en god ekonomisk politik. Vi skall naturligtvis vara tacksamma för att en sådan politik har bedrivits. Det är också därför som förslagen läggs fram. I detta sammanhang har även kommunerna ett mycket stort ansvar för att åtgärder vidtas.

Jag skulle vidare vilja fråga Jan Sandberg hur många ettor som man har byggt exempelvis i Lidingö, Danderyd och Täby under senare år. Byggs det ettor eller smålägenheter för ungdomar i dessa kommuner? Jag tror inte det. Det är en annan typ av boende som finns där.

Det har i dagens diskussion talats om alternativ, men utskottsbetänkandet handlar om åtgärder för stimulans till skapande av fler bostäder åt unga. Förslagen går bl. a. ut på att stödet skall kunna genomföras med verkan från den 1 mars, dvs. vid en tidpunkt för någon månad sedan. Jag hittar inte några borgerliga alternativ till det förslag som betänkandet egentligen handlar om.

Man kan naturligtvis diskutera anknytningar till regionalpolitik, familjepolitik, skattepolitik, näringspolitik och annat, men vad det handlar om är att snabba åtgärder måste vidtas för att man skall kunna klara ungdomens situation i dag, och det är därför som förslaget har framlagts. Detta förslag kan naturligtvis diskuteras ur andra aspekter, men vad betänkandet handlar om är ett stöd för stimulans till flera ungdomsbostäder. Det finns inget alternativ till detta. Man hänvisar, som sagt, till familje- och skattepolitik, näringspolitik, regionalpolitik och annat, men man säger nej till ungdomsbostadsstödet.

Det är naturligtvis inte så att vi socialdemokrater är för regleringar, krångligheter osv., som så ofta påstås från borgerligt håll. Finns det förslag och möjligheter till förenklingar är vi naturligtvis öppna för en diskussion av dessa, men socialdemokratins huvudkrav när det gäller bostäder är att människorna skall ha goda bostäder och att boendet skall vara handikappvänligt.

Man kommer naturligtvis ibland i konflikt med behovet av regler.

Fortfarande finns det inga låneregler som utgör något hinder då man skall bygga små lägenheter. Kommunerna har ju ansvaret för denna verksamhet.

Jag tycker att de borgerliga partierna borde åka hem till sina resp. kommunala församlingar och driva kravet på att man nu måste sätta i gång med detta. Även om regeringens förslag inte löser alla problem så är det ett bidrag som innebär att man nu verkligen måste ta krafttag för att ungdomarna skall få bra bostäder, och några alternativ finns inte.

Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 18 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag vill först bara göra ett klarläggande angående de 150 000 "ettor" som jag har talat om. Denna uppgift har jag hämtat från en departementspromemoria från bostadsdepartementet som hade rubriken *Bostäder åt unga. Den presenterades 1984.*

Vi kan ju se var det sker ett bostadsbyggande i denna region, Lennart Nilsson. Jag känner själv till bl. a. Sollentuna och Järfälla. I Sollentuna har man ett ganska expansivt bostadsbyggnadsprogram, men man tror inte att man får i gång det tillräckligt snabbt, eftersom det föreligger en hel del hinder vad gäller finansieringsregler, mark- och konkurrensvillkor osv. I Sollentuna bygger man en hel del smålägenheter.

Från min egen hemkommun Järfälla kan jag berätta om något som jag fick uppleva i slutet av 70-talet, då man bestämde sig för att bygga ett antal bostadsområden i Järfälla. Jag minns än i dag socialdemokratiska politiker som gick upp i talarstolen i fullmäktigeförsamlingen och sade att man inte skulle bygga smålägenheter – "ettor" – eftersom det är omänskliga lägenheter. Där går skiljelinjen mellan socialdemokratisk och borgerlig politik. Vi vill bygga sådana lägenheter som människor vill bo i. Det är det som det handlar om.

Jag kan också tillägga att jag själv har bott i en "etta" i sex år och trivdes alldeles ypperligt med det, och jag vet att många ungdomar inget hellre skulle vilja än att få en egen lägenhet, och gärna en enrummare.

Att det är den socialdemokratiska ekonomiska politiken som har lett till att just ungdomarna har större möjligheter att efterfråga bostäderna tror jag att få tror på efter att ha läst den undersökning som nyligen presenterades och som visade att det var ungdomarna som var de största förlorarna när det gällde utvecklingen av levnadsstandarden. Bostadsbristen är skapad av socialdemokratisk politik, det går inte att komma ifrån.

Lennart Nilsson sade att det inte finns några borgerliga krav på hur man skall komma till rätta med detta. Jag vet inte om Lennart Nilsson lyssnade på mitt inledningsanförande då jag förde fram tio konkreta åtgärder som relativt snabbt skulle leda till att ungdomarnas problem på bostadsmarknaden minskade och förhoppningsvis försvann helt och hållet.

Jag vill göra en liten kommentar till det som Lennart Nilsson sade om att socialdemokraterna inte vill ha krångel och byråkrati. Det är lätt att uttala något sådant. Men det kommer hela tiden från nya håll uppgifter och information om hur krångligt det egentligen är.

Jag skulle vilja avsluta mitt anförande med att citera Göran Lövgren som är koncernchef i BPA, ett byggnadsföretag som ligger den socialdemokratis-

ka rörelsen ganska nära. Han säger följande i årsredovisningen för 1986:
"Den byråkrati som finns i dag med stelbent tillämpning av normer och kontroll skapar kostnadsökningar. Den andel av ett projekts totala kostnad som vi i dag inte kan påverka har ökat dramatiskt de senaste åren vilket bland annat gör bostadsbyggande olönsamt."

Vi har i Stockholmsregionen ett bostadsbyggande som motsvarar bara en femtedel av det bostadsbyggande som man hade förra året. Detta är grundorsaken till att ungdomarna i dag har bostadsproblem och att de troligen kommer att få det ännu värre i framtiden.

Anf. 19 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Lennart Nilsson säger att det är regeringens ekonomiska politik som har lett till att vi har fått det så bra att vi har den situation som vi nu har. Men varför då inte följa upp den politiken med en bättre bostadspolitik? Det är ju just helhetssynen och ryckigheten i politiken som vi från centern har kritiserat och angett alternativ till.

Lennart Nilsson säger också att det inte finns några borgerliga alternativ. Det är fel. Jag har hänvisat till mitt anförande i går. Vi har tagit fram ett handlingsprogram som tar upp situationen både i Stockholm och i landet i övrigt. Regeringen har ett alternativ, och det har redan trätt i kraft den 1 mars, säger Lennart Nilsson. Får jag fråga Lennart Nilsson: Hur många nya lägenheter har ungdomarna fått från den 1 mars och fram till i dag? Svaret på den frågan kan kanske i någon mån ge en bild av effektiviteten i regeringens förslag.

Anf. 20 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Lennart Nilsson bollar i hög grad över problemet till kommunerna. Jag har tidigare påpekat att det var just detta som den borgerliga regeringen blev kritiserad för på sin tid.

Det har i debatten talats en del om enskilda kommuner. Jag kan också relatera något från min hemkommun Norrköping och hur det har sett ut och hur det ser ut där. När vi från borgerligt håll i början av 80-talet kritiserade just det förhållandet att många "ettor" försvann fick vi veta att en "etta" inte är en människovärdig bostad, utan människor skall bo i åtminstone en "tvåa". Detta sades trots att kön för att få en "etta" var mycket lång. Skulle man ha en "etta" i Norrköping på den tiden fick man vänta fyra fem år. Det efterfrågas alltså "ettor".

Vem skall avgöra om människor skall bo i "ettor", "tvåor" eller "treor"? Det är naturligtvis konsumenten. Om vederbörande vill bo billigare i en "etta" och lägga sina pengar på något annat skall detta vara avgörande. Det skall inte vara någon uppifrån som skall styra och tala om hur människor skall bo. Många människor efterfrågar faktiskt "ettor", och människor trivs bra i dessa "ettor". Varför skall man då styra utvecklingen dithän att man försvårar för dem som önskar bo i en "etta"? När vi har påpekat detta – det gällde också ROT-programmet – har vi talat för döva öron. Det är därför vi har dagens situation, Lennart Nilsson.

Anf. 21 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag kan hålla med Agne Hansson om en sak, nämligen att den förda politiken egentligen har överraskat oss genom att gå så bra. Därför kan det ligga en del i det som Agne Hansson säger om att det har gått så bra att vi litet grand har blivit tagna på sängen. Man kan bara konstatera att det inte finns några alternativ från borgerlighetens sida till regeringens förslag om stödet till ungdomsboendet.

Jag förstår egentligen inte vad de borgerliga partierna har emot kommunerna och deras verksamhet. Man har här i debatten diskuterat förhållandena i olika kommuner. Jag kommer från en socialdemokratisk styrd kommun, Uddevalla. I Uddevalla hade vi en hel del smålägenheter. En del har vi slagit ihop till större lägenheter. Vi har infört olika former av rabatter till ungdomar som vill ha en lägenhet. Jag vill påstå att vi i dag över huvud taget inte har några problem när det gäller situationen för ungdomar som vill ha en lägenhet. Det varierar naturligtvis. Men jag tror att det är mycket viktigt att konstatera att kommunerna har en avgörande roll i dessa sammanhang. Det gäller för kommunpolitikerna att agera.

Det som inte går ihop i de borgerliga partiernas tal här i riksdagen är att de ibland tycker att man styr och ställer för mycket från både regering och riksdag och att det är de enskilda människorna som skall ha det avgörande inflytandet, osv. Men när det gäller saker och ting som handlar om hur man skall planera och utforma byggandet, då duger helt plötsligt kommunerna inte ens till att avgöra hur de skall ha det.

Om man funderar över ungdomarnas situation kan man läsa innantill i arbetslöshetsstatistiken. Man kan då konstatera att arbetslösheten bland de unga har minskat. Med detta som utgångspunkt kan man räkna ut att ungdomarna, i varje fall sedan den här situationen förbättrades för dem, har fått mer pengar och större möjligheter att lösa boendefrågan.

Jag kan inte se att någon av de åtgärder som Jan Sandberg här räknade upp kan leda till att ungdomar får det bättre. Jan Sandberg vill avskaffa ROT-programmet. Det skulle innebära att hyran skulle öka. Om det inte fanns möjligheter i ett område till ombyggnad och om det inte fanns statliga subventioner, skulle hyran öka ganska kraftigt. Det skulle leda till att ungdomarna inte skulle ha råd att bo i ett visst område.

Beträffande bostadsfinansieringen vet vi var moderaterna står. Man tycker över huvud taget inte att det skall finnas några statliga subventioner. Vilka ungdomar och vilka barnfamiljer över huvud taget skulle kunna efterfråga en nyproducerad lägenhet i dag, om det inte skulle finnas statliga subventioner? Det är bara att konstatera att med den moderata bostadspolitiken skulle varken unga barnfamiljer eller äldre över huvud taget ha råd att bo bra, om de inte hade gott ställt och kunde bosätta sig i Djursholm eller Danderyd.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om jordbruksutskottets betänkande 24.)

Kammaren övergick till att debattera jordbruksutskottets betänkande 24 om ändring i jordförvärvslagen.

Anf. 22 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! I ett historiskt perspektiv är säkert marken vår viktigaste naturresurs. Sannolikt är den också det om vi ser framåt. Marken är inte som andra materiella tillgångar, t. ex. juveler, pengar, aktier eller byggnader. Marken går nämligen inte att förstora eller förminska. Men den går väl att förkovra eller förstöra. Företag av olika slag är som de flesta levande organismer: de föds, lever, verkar och dör. Men marken ligger hela tiden där, över korta generationsperioder. Detta ställer särskilda krav på jordägande. Kraven på att utnyttja marken måste motsvara människornas sociala och miljömässiga behov och motsvara vår önskan att bevara kulturlandskap och kulturella traditioner. De måste motsvara strävan att upprätthålla en sådan infrastruktur på landsbygden, att den kan ge basen för ett decentraliserat näringsliv.

Ur denna synpunkt är det bra att riksdagen i dag står i begrepp att anta förändringar i jordförvärvslagen, som innebär att man trappar ner ambitionen på fortsatt strukturomvandling mot ytterligare stordrift och att det blir lättare både att inneha och att förvärva små jordbruksenheter.

Med tanke på betydelsen av en jordförvärvslag beklagar jag att moderaterna reserverat sig, som de gör i sin reservation 2. Reservationen går i princip ut på att slopa jordförvärvslagen, med förevändningen att detta skulle leda till ökad frihet och ökad rättvisa. Man måste då ställa frågan: För vem ger det ökad frihet och rättvisa? Ja, naturligtvis för dem som har tillräckligt mycket pengar; för den fria marknaden fördelar tillgångar i förhållande till ekonomiska resurser. Frågan är naturligtvis om unga bönder, som verkligen behöver förvärva jordbruksfastigheter, har gott om pengar. Kommer de att kunna utnyttja denna frihet? Kommer de att uppleva en ökad rättvisa, om man skulle ta bort jordförvärvslagen för fysiska personer? Så är det naturligtvis inte.

Moderaterna säger dessutom att detta skulle leda till en bättre regionalpolitik. Jag tror faktiskt att det skulle bli tvärtom. Man skulle förlora ett viktigt styrinstrument, vilket skulle kunna leda till en utarmning av många glesbygder.

Fru talman! Vi behandlar nu ett betänkande där förslagen förändrats under den behandling som förevarit från utredning, remiss och till proposition samt under utskottsbehandlingen. Mellan utredning och remiss förändrades förslagen så till vida att principen om att bo och bruka bevaras från den gamla lagen. Kravet på vissa kunskaper för förvärvaren bevaras också. I detta sammanhang yrkar jag avslag på folkpartiets reservation, där man inte vill ha kvar dessa krav.

Under arbetets gång har jordförvärvslagen alltså blivit bättre undan för undan. Vi har från centerpartiets sida föreslagit i vår motion att jordförvärvslagen skall inledas med en portalparagraf, som slår fast bo-bruka-äga-principen och som värnar om familjelantbruket, kombinationslantbruket och i viss mån också deltidjordbruket, som blir allt viktigare. I jordbruksutskottets betänkande hänvisar man till motivtexten i propositionen. Utskottet ställer sig bakom inriktningen, men inte bakom kravet på en portalparagraf.

Vi får från centerpartiets sida känna oss förhållandevis nöjda med att man ändå håller med om inriktningen.

Beträffande några frågor som vi diskuterat har vi lagt fram förslag till ändringar. Vi vill t. ex. bevara den gamla punkten i 4 §, som reglerar kapitalplaceringsförvärv och som går ut på att det skall vara möjligt att förvägra förvärvstillstånd om förvärvet i huvudsak sker i kapitalplacerande syfte. Den punkten är dock slopad. Jag skall citera utskottets utlåtande i denna fråga: "Ett av huvudsyftena med jordförvärvslagstiftningen är att stärka sambandet mellan brukande och ägande. Av motiveringen i propositionen — — — framgår att även den reviderade priskontrollbestämmelsen är avsedd att motverka köp som görs i kapitalplaceringssyfte. I likhet med jordbruksministern vill utskottet framhålla att denna bestämmelse inte är den enda som motverkar kapitalplaceringar som strider mot lagens syfte. Av särskild betydelse är de begränsningar som enligt 5 § gäller för förvärv av juridiska personer samt de krav på bosättning, brukande och yrkeskunskaper som gäller enligt 6 §. Utskottet konstaterar således *dels* att det framlagda lagförslaget inte innebär någon ändrad syn på förvärv i kapitalplaceringssyfte, *dels* att jordförvärvslagen även framgent ger möjlighet att förhindra sådana förvärv."

Jag tycker det är angeläget att inför kammaren upprepa vad som står i betänkandet i detta avseende. Vad som också antyds i citatet är frågan om prisprövning, där det i den gamla lagen heter att man kan vägra förvärv om priset inte endast obetydligt överstiger avkastningsvärdet. Där har formuleringen nu ändrats till "väsentligt överstiger". Det är en uppmjukning av prisprövningsregeln, som är efterfrågad av många och som det är angeläget att genomföra. Mera tvivelaktigt är emellertid att den nya prisprövningsregeln inte skall relateras till avkastningsvärdet, som görs i den nuvarande lagen, utan till marknadsvärdet. Det tarvar också en förklaring. Utskottet har givit en sådan förklaring i betänkandet: "Utskottet instämmer i synpunkterna i motion Jo156 så till vida att marknadsvärdet för de minsta jordbruksfastigheterna kan vara mer beroende av t. ex. villapriserna på orten och mindre av jordbruks- eller skogsdelens avkastningsvärde. När det gäller större enheter såsom familj jordbruken måste enligt utskottets mening fastighetens avkastningsvärde i betydligt högre grad påverka bedömningen av marknadsvärdet." Även här sker alltså en viss uppmjukning, men den gamla principen att avkastningsvärdet skall vara avgörande för bedömningen av marknadsvärdet på de verkliga jordbruksfastigheterna ligger fast.

En fråga som har väckt mycken oro under arbetet med jordförvärvslagen har gällt om juridiska personer, skogsbolag och mindre skogsföretag, såsom sågverk, skulle få ökade möjligheter att förvärva skogsfastigheter. Problemet är delvis att juridiska personer inte dör, såsom fysiska personer. Det kommer alltså inte till nya ägare genom arvskifte. Juridiska personer har något av ett evigt liv. Men man kan också säga att de åter upp varandra; de stora åter upp de små. Propositionen har nu förändrats på denna punkt, om man jämför med den utredning som har gjorts.

Man kan säga att det är ganska väl ordnat i dagsläget. Vid förvärv av skogsmark skall enskilda personer som bor på orten komma i fråga först. Detta skall även gälla de människor som är beredda att flytta till orten, enligt

utskottets kommentar. I andra hand skall mindre företag som har en sysselsättning av betydelse för orten komma i fråga. Först i tredje hand kommer de stora skogsbolagen. Det är den ordning man bör ha eftersträvat hela tiden. Att det skall vara så är nu klarlagt i jordbruksutskottets betänkande.

Ett viktigt tillskott i den nya lagen är formuleringen i 7 § om regionalpolitiska hänsyn. Där införs en bestämmelse om att förvärvstillstånd kan vägras, om jordbruksenheten behövs för att främja sysselsättningen på orten. Jordbruksutskottet instämmer här i det som uttalas i propositionen. Utskottet skriver: "Som jordbruksministern anfört bör bestämmelsen kunna tillämpas i glesbygder i hela landet. Vägledande för tillämpningen bör vara i vad mån länsstyrelsen förordnat att stöd till företag i glesbygder skall kunna lämnas enligt förordningen (1985:619) om glesbygdstöd." Från centerpartiets sida har vi anfört att denna bestämmelse borde kunna tillämpas i hela landet, bl. a. därför att man behöver ta hänsyn till inomregionala obalanser. Utskottet slår i betänkandet fast att det som anförs inte innebär något hinder mot att paragrafen tillämpas i enlighet med det förslag som vi har framfört. Det är viktigt att poängtera. Det jordbruksministern har sagt är vägledande.

Avslutningsvis vill jag peka på några punkter där vi i centerpartiet har sett det nödvändigt att reservera oss.

I reservation 3 framför vi att vi inte vill gå med på att öka kommunernas rätt att förvärva mark.

I reservation 7 framgår att vi tycker att det vore angeläget att kunna använda domänverkets mark för att förstärka familjejordbruk.

Vi anser att 11 § inte bör ändras så att man ställer andra krav än dem som följer av skogsvårdslagen och naturvårdslagen. Om detta handlar reservation 10. I den frågan har vi samma uppfattning som lagrådet.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för de reservationer jag har nämnt.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 23 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Fru talman! Äganderätten har varit en av hörnstenarna i det svenska samhället. Det kommer den att vara även i framtiden. Vi i moderata samlingspartiet har i vår partimotion uppehållit oss en hel del vid just äganderätten.

Vi anför att äganderätten är en förutsättning för demokratin. Ett demokratiskt system förutsätter att människorna kan göra sina egna fria val. Ett enskilt ägande ger möjligheter till detta. Ägandet skänker trygghet och ger medborgarna möjlighet att ta ansvar. Det innebär också att man måste ha rätt att bestämma över det ägda. Med markägandet måste följa rätten att bruka egendomen samt bebygga och sälja den.

Det har också visat sig att äganderätten är en av de viktigaste drivfjädrarna för den ekonomiska utvecklingen. När en brukare, en näringsidkare, själv kan tillgodogöra sig frukterna av sitt arbete ökar såväl arbetsinsatserna som avkastningen. Givna resurser utnyttjas bättre. Inte minst inom en näring som

jordbruket, där man ser flera generationer framåt, har denna möjlighet stor betydelse.

Det betänkande vi nu behandlar gäller jordförvärvslagen. Jordförvärvslagen är en av de lagar som kraftigast inskränker äganderätten till mark. Innebörden i lagen som förmodligen kommer att förbli densamma är att staten, genom lantbruksnämnderna, skall bestämma vem som skall få köpa jordbruks- eller skogsmark. De undantag som i dag gäller, huvudsakligen vid arv och s. k. släktförvärv, kommer att finnas kvar.

Redan vid beslutet om den nuvarande jordförvärvslagen var moderata samlingspartiet emot vissa delar av lagen. Utvecklingen har visat att vi har fått rätt. Vi är inne i en ganska ohållbar situation.

Genom detta lagförslag vill man i stort sett avskaffa prisprövning för små lantbruk. Det har också utskottsordföranden Olsson framfört. Vid försäljning av större fastigheter, familjebordbruk, skall man däremot enligt utskottets skrivning pröva priset med hänsyn till avkastningsvärdet och inte, som regeringen föreslår, med hänsyn till marknadsvärdet.

Jag vill anföra några synpunkter på detta med prisprövning. Vi i moderata samlingspartiet utgår från att köpare och säljare är mest kompetenta att avgöra priset. Vi förutsätter också att enskilda företagare som i en ekonomiskt trängd situation – vi har många sådana lantbrukare i dag – skall kunna gå ekonomiskt skadeslösa ur sitt företag. Jag tror att det är viktigt att man anlägger de aspekterna när det gäller jordbrukets situation i dag. Situationen är i dag orimlig. Genom prisprövningen kan priset sättas lägre än man har avtalat. Därigenom tvingas människor att antingen fortsätta med sitt företag under svåra ekonomiska förhållanden eller gå i konkurs. Vi menar att enskilda företagare skall kunna gå skadeslösa ur sitt företag. Det är ett rimligt krav.

En annan kategori som drabbas hårt är de pensionärer som vid försäljning av jordbruksfastighet skall kunna trygga sin ålderspension. I dag kan lantbruksnämnderna, staten, sätta priset. Vi har tidigare använt så hårda ord som stöld om detta. I dag tar staten pengar från säljaren för att subventionera den tillträdande brukaren. Det är orimligt. Något sådant förekommer mig veterligt ingen annanstans i samhället.

Genomgående i betänkandet är att samhället flyttar fram sina positioner. Det gäller regionalpolitiken, som ordföranden talade om och där centern egentligen ville gå ännu längre i fråga om styrning än vad som nu blir fallet. Även sysselsättningspolitiken skall vägas in. Kommunernas förvärvsrätt ökar så till vida att de i stället för att enligt nuvarande regler ha förtur till den mark de behöver nu får gå in och köpa hela fastigheter. Men det mest anmärkningsvärda är ändå att det lämnas utrymme för mera tyckande och mindre tänkande. Rättsosäkerheten är stor.

Alla vet vi att ekonomin i svenskt jordbruk är svag. I enskilda företag är den katastrofalt dålig. Vid en analys av förhållandena kan man konstatera att näringen i stort sett genererar dåligt med eget kapital, om den över huvud taget genererar något. Vi kan också konstatera att jordbruksnäringen är vår mest reglerade näring. Sambandet mellan dessa båda förhållanden kan inte uteslutas.

Förr sade man att näringen åderläts på kapital vid arvskiftena. Men den tillfördes en del kapital av köpare utifrån. Kalla dem gärna kapitalstarka –

det behöver inte vara något fel på en köpare bara därför att han är kapitalstark. Kapital utifrån fördes alltså in i näringen. Med den tillämpning som jordförvärvslagen i dag har och som den enligt vår bedömning kommer att ha även i fortsättningen stänger man ute kapitalet. Vi kan inte pumpa in kapital i näringen. Arvskiften kan man egentligen inte klara i dag, utan i stället ökas samägandet, men man kan inte lösa ut övriga delägare på grund av dålig lönsamhet.

Vi talar ofta om att svenskt jordbruk skall utvecklas och att man skall skapa nya produkter. Men då fordras det att man också bryter nya vägar och ger plats för nya människor och nya idéer i näringen.

Enligt moderata samlingspartiets mening bör riksdagen besluta att slopa förvärvsprövningen för fysiska personer, dvs. enskilda personer. Det skulle innebära att lantbruksnämnderna fick en mindre arbetsbelastning, att byråkratin minskade och att rättvisan ökade. Genom en sådan åtgärd skulle priskontrollen och alla andra kontrollsystem kunna avskaffas utom i fråga om juridiska personer. Även en del andra problem skulle kunna lösas. Men jag vill slå fast att det viktigaste är att nytt kapital skulle tillföras näringen utifrån och därmed förhoppningsvis också nya idéer och människor med möjligheter att förverkliga dessa.

Samtidigt föreslår vi en stimulans för en ökad bosättning på landsbygden. Vi vill stimulera i stället för att gå tvångsvägen. En jordförvärvslag skall enligt vår mening inte fungera som något annat än en sådan. I övrigt skall man stimulera bosättning och sysselsättning på landsbygden. Exempel på sådan stimulans är att bevara fastigheterna som jordbruksfastigheter och att införa generösare avstyckningsregler. Vidare bör stimulanser ges genom minskade skatter och avgifter – reseavdrag bör bibehållas och garanteras, osv. Det finns alltså mycket att göra på det här området, och det är den vägen man bör gå.

Lagförslaget innebär att krav på skötsel och naturvårdshänsyn skall kunna ställas vid förvärv. Det är fråga om skogsvård och naturvård. Vi menar att man inte skall ställa ytterligare krav utöver vad som i dag stadgas i den nuvarande generella lagstiftningen, dvs. skogsvårdslagen och naturvårdslagen. Inga ytterligare krav skall kunna ställas.

Vad beträffar skötsellagen, som är påhängd i det här lagförslaget, säger vi att med ägandet följer ett ansvar. I dag finns det i skötsellagen bestämmelser som ger staten bestämmanderätt över den enskilde lantbrukarens produktionsformer. Man får t. ex. inte plantera skog på sin mark utan tillstånd. I den nya skötsellagen införs nu vissa ändringar. Man tillåter skogsplantering om denna är marginell från brukningsenhetens synpunkt. Men staten har kvar sin bestämmanderätt. Staten kan t. o. m. i sådana sammanhang bestämma vilket trädslag den enskilde brukaren skall plantera. Moderata samlingspartiet föreslår att regeringen skall återkomma med ett nytt förslag till en omarbetad skötsellag.

Fru talman! Många hoppades på en förbättrad och liberaliserad jordförvärvslagstiftning med ökade möjligheter för den enskilde och därmed också för lantbruket. Någon sådan blev det inte. Från ett ganska bra utredningsförslag tog regeringen ett par steg tillbaka. Med utskottets skrivning tas ytterligare ett par steg tillbaka – det framgick med all önskvärd tydlighet av

ordförandens utläggningar här. Skillnaden mellan nuvarande och kommande jordförvärvslag är inte stor. Tillämpningen blir lika godtycklig i framtiden som den har varit hitintills. Lantbruket får samma problem och samma förmynderskap. Samhället kommer även i framtiden att styra utvecklingen på det här området. Jag vill hävda att de politiska partier som till fullo stöder detta förslag tar ett stort ansvar.

Ordföranden framhöll att centern tog åt sig en stor del av äran för de ändringar i förhållande till ursprungsförslaget som gjorts och att man i centern var mycket nöjd. Men jag tror inte att jordbrukarna är så nöjda. Här hade funnits tillfälle att ge lantbruksnäringen nya möjligheter.

Jag vill göra ett par korta kommentarer till ordförandens inlägg.

Visst är marken en stor naturresurs, och marken ligger i generationer. Allt detta kan vi instämma i. Men det är inte så att ägandet och brukandet kan upprätthållas av olika personer.

Prisprövningen togs också upp. Vem är det som tjänar på den? Jag är inte säker på att det är jordbrukaren som är utan kapital. Förhelt det att det krävdes ett par saker för att man skulle kunna bli företagare: kapital och kunskap. Det går inte att plocka bort ett av dessa element. Nu lurar man folk utan kapital in i ett företagande. Vi har ju sett bevis på hur samhället har stöttat och uppmanat folk att satsa bl. a. på verksamhet i jordbruket. Det är de människorna som i dag har problem. Det är inget fel att ha kapital när man blir jordbrukare. Snarare är det en förutsättning. Annars kommer vi att vara inne i det totalreglerade samhället. Vem vill det? Ja, inte är det de enskilda bönderna i privat verksamhet. Med det här lagförslaget kommer vi att få sitta i statens knä betydligt mer än vi gör i dag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 24 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis så som Sven Eric Lorentzon säger, att priset är en fråga mellan säljare och köpare. Om man diskuterar en prisprövning – det handlar då ofta om att sänka priset – är det naturligt att denna inte gagnar säljaren, men väl köparen.

Sven Eric Lorentzon talar varmt för äganderätten. Jag kan i stora stycken instämma i det han sade. Men han tog i sammanhanget också upp frågan om de fria valen. Inledningsvis handlade hans inlägg ganska mycket om detta. Det är klart att det ökade kapitalbehovet i jordbruket och ökade priser på jordbruksfastigheter innebär mycket stora begränsningar i människors fria val när det gäller just att äga jordbruk och få lov att bruka jorden.

Sven Eric Lorentzon säger att moderaterna vill stimulera boendet på landsbygden. Varför ställer ni er då inte bakom principen om boende- och brukarsamband? Varför avvisar ni den principen och bara gynnar de kapitalstarka köparna?

Jag tycker i och för sig inte att det är förvånande att moderata samlingspartiet ställer upp för de kapitalstarka köparna och egentligen mot bönderna – det är mer förvånande att Sven Eric Lorentzon gör det, som ju själv väl känner till dessa problem.

Sven Eric Lorentzon har nyss deklarerat att moderata samlingspartiet inte värnar om sambandet mellan ägande och brukande. Det är beklagligt. Det

borde vara ett intresse för alla som har känsla för jordbruket att värna om just det förhållandet som en av grundstenarna i den svenska jordbrukspolitiken.

Sedan sades det också att *ett* barn ofta inte kan lösa ut övriga delägare. Det skulle väl ändå inte, Sven Eric Lorentzon, bli lättare att lösa ut delägarna, om priset var högre?

Anf. 25 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Det är väldigt svårt att på tio minuter göra en genomgående analys av det svenska jordbrukets situation. Jordförvärvslagen är en del av jordbrukspolitiken, och det här borde man diskutera i betydligt vidare former och vidare kretsar.

Det skulle inte vara lättare att lösa ut syskon, om priset blev högre, menade Karl Erik Olsson. Nej, men det vore kanske bättre att ha en sund ekonomi i näringen och bättre lönsamhet, så att man därigenom såg möjligheter att lösa ut övriga delägare. Det är det vi är ute efter. I dag är jordbruket en helt genomreglerad näring. Det vill vi komma ifrån, men det är så Karl Erik Olsson gärna ser jordbruket, såvitt jag förstår. Om man sänker priset gagnar det givetvis köparen, men vad är man ute efter egentligen? De här reglerna innebär ju samtidigt att jordbruket är helt beroende av utomstående krafter, utomstående tyckande och tänkande. Jag kan räkna upp ett otal exempel på hur lantbruksnämnder och lantbruksstyrelser har hanterat människor. Det är helt enkelt otillfredsställande.

Karl Erik Olsson vet mycket väl hur principen om boendeplikten och brukandeplikten hittills har tillämpats. Är det meningen, herr Olsson, att vi ytterligare skall skärpa den? Den har varit tandlös, uddlös. Utredningsmannen, generaldirektören Widén, säger det i sin utredning. Vad är det som gör att den här principen skulle få betydligt större tillämpning? Jag tror inte att så blir fallet – den är omöjlig att tillämpa, herr Olsson.

Den stora, vidare diskussion som jag egentligen skulle vilja föra skulle bl. a. ta upp det förhållandet att jordbruksnäringen i dag egentligen är sluten. Det är ju en slutet krets, dvs. snart en privilegierad krets, som har möjlighet att vara och bli jordbrukare. Jordbruksnäringen tillförs varken kapital eller brukare utifrån, och det tror jag är olyckligt. Låt oss konstatera att det finns jordbrukare som vill och egentligen borde lämna näringen och att den borde tillföras nya människor. Jag har ingenting emot att de människorna har kapital. Jag tror att det skulle vara till nytta.

Anf. 26 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Vad som händer när det gäller lantbruksnämnderna och tillämpningen av den nya lagen är att man lokalt får större inflytande genom att lagen nu blir fakultativ. Man behöver inte tillämpa den överallt genom att orden "skall vägra" ändras till "får vägra".

Sedan tar Sven Eric Lorentzon upp frågan om jordbrukets lönsamhet. Att jordbruket är i en mycket besvärlig lönsamhetssituation tror jag vi är överens om. Men lönsamheten skulle naturligtvis inte förbättras bara därför att man släppte in kapitalintressena på bekostnad av jordbrukarintressena. Jag kan inte förstå den kopplingen – i varje fall inte att Sven Eric Lorentzon gör den kopplingen. Även om detta kan vara ett intresse från starka kapitalägare i

samhället, så borde det inte komma till uttryck från jordbrukarhåll. Jag blev mycket förvånad över att de synpunkterna togs upp av Sven Eric Lorentzon i detta sammanhang.

Jag förstår inte heller resonemanget om den privilegierade gruppen, som Sven Eric Lorentzon då angriper. Moderata samlingspartiet skulle alltså betrakta jordbrukarna både som illa rustade lönsamhetsmässigt och ekonomiskt sett och som privilegierade till följd av en lagstiftning. Detta går verkligen inte ihop.

Anf. 27 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Jag fick orden direkt från utskottsordförandens mun: Lantbruksnämnderna kommer att kunna lämna hur mycket utrymme som helst för tyckande och tänkande. De skall nämligen också ta regionalpolitiska och inomregionala hänsyn o. d.

Detta är en otrevlig lag. Ingen vet vad som kommer att hända. Ingen kan förutsätta någonting, innan lantbruksnämndens ledamöter har tyckt. Det anser jag är oanständigt.

När det gäller kapital utifrån vill jag säga att det finns seriöst kapital. Man kan skilja på kapital och kapital, men jag förutsätter att det kapital som söker sig till jordbruket är ett seriöst kapital, som kommer att användas i jordbruket. Då är det inget fel om det kommer utifrån – jordbruket måste få kapital utifrån.

Om man ser till jordbruket som helhet står det klart att vi inte kan hålla på så som vi gör nu. Vi är i stort sett en sluten företagsenhet. Det går inte att klara detta i långa loppet. Jag vill säga till herr Olsson att jag funderat och tänkt mycket på det här under en följd av år, och jag är övertygad om att vi är inne på fel väg. Vi knyter den ena lagen efter den andra, den ena regleringen efter den andra till oss, och vi blir mer och mer bundna. Vi måste söka nya vägar. Det här är ett sätt att komma ur en del av problemen – långtifrån alla. Om vi hjälps åt kommer vi att kunna klara av det här, men då får man inte skapa fler regler och fler problem. Vad det gäller är att lösa upp problem och ge folk möjligheter, ge nya människor nya möjligheter.

Förste vice talmannen anmälde att Karl Erik Olsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 BENGT ROSÉN (fp):

Fru talman! Jordförvärvslagen syftar till att främja uppbyggnaden och vidmakthållandet av effektiva familjeföretag och stärka sambandet mellan ägande och brukande. Den skall främja en fortsatt strukturrationalisering inom jord- och skogsbruket samt stå i överensstämmelse med de regionalpolitiska strävandena.

Folkpartiet har sedan lång tid tillbaka riktat kritik mot jordförvärvslagen och dess tillämpning. Kritiken har främst tagit sikte på att strukturrationalisering i för stor omfattning fått gå före regionalpolitiska önskemål att i skogsbygd och mellanbygd behålla de små jordbruken. Detta har bidragit till en ökande avfolkning av landsbygden. Vidare anser folkpartiet att bestämmelser om prisprövning och bosättningsplikt innebär ingrepp i äganderätten,

den personliga friheten och integriteten av oacceptabel omfattning.

Folkpartiet har krävt en parlamentarisk utredning för en grundlig översyn av jordförvärvslagen. Översynen borde ha inletts med en utvärdering av lagens effekter på svenskt jordbruk samt särskilt av om lagen uppfyllt de mål jag nämnde. Mycket tyder på att så inte varit fallet. Därmed skulle utvärderingen ha kunnat leda fram till förslag om en annorlunda jordförvärvslag eller ett avskaffande av lagen. Det går exempelvis att peka på att målet att stärka sambandet mellan ägande och brukande inte har uppnåtts. Tvärtom har det minskat under den tid lagen varit i kraft, då antalet arrenden ökat. En bidragande orsak härtill kan ha varit att jordbruksfastigheter vid generationsväxlingar i stor omfattning behållits i dödsbo eller som samägda och utarrenderats därför att delägare vid försäljning riskerat att få avslag på förvärvsansökan å annan jordbruksfastighet.

Regeringen har i stället valt att tillsätta en ensamutredare och att begränsa utredningstiden så kraftigt att någon utvärdering av jordförvärvslagen inte varit möjlig. Det tycker vi är en allvarlig brist när det gäller reformeringen av en lag som är av så vital betydelse för vår livsmedelsproduktion och utvecklingen av vår landsbygd.

De ändringar som nu föreslås i jordförvärvslagen syftar till att öka de regionalpolitiska strävandena på bekostnad av strukturrationalisering, minska lantbruksnämndernas möjligheter att avslå förvärvsansökningar, förenkla handläggningsförfarandet och minska antalet överklaganden. Vi tycker att de föreslagna förändringarna är steg i rätt riktning, men vi hade velat gå längre.

Folkpartiet har i en partimotion till årets riksdag föreslagit att små jordbruk undantas från förvärvsansökan. Utredaren har översiktligt undersökt denna möjlighet men inte hittat någon bra metod att avgränsa "små jordbruk". Om man inte kan undanta de små jordbruken från förvärvsprövning, så anser vi att det är viktigt att de ändå i så stor utsträckning som möjligt tillåts leva vidare, ty de har stor betydelse som bas för kombinationsverksamhet i skogsbygd och mellanbygd. För att markera att föreslagen bestämmelse om avslag av förvärvsansökan på grund av rationaliseringsbehov är en undantagsbestämmelse vill vi i 4 § punkt 1 införa ordet "påtagligt" före "allmänt intresse". Förvärvstillstånd får då endast vägras när det är ett "påtagligt allmänt intresse" att storleksrationalisering äger rum. Vi anser vidare inte att bestämmelsen bör användas i alla de fall som nämns i propositionen.

Vi anser att förslaget till uppmjukning av prisprövningen är otillräckligt. De fördelar som kan finnas med att ha en prisprövning kvar att tillgripa för att uppnå vissa jordbrukspolitiska syften i enstaka fall uppväger inte de nackdelar som är förenade med motsvarande inskränkning i äganderätten och den personliga friheten.

Av samma skäl yrkar vi på att avslagsgrunden i 6 § punkt 1 för oförmodad bosättning tas bort, liksom 10 §, varigenom bosättnings- och brukningsplikt kan föreskrivas. Statistik från jordförvärvslagens tillämpning visar att dessa bestämmelser endast utnyttjats i undantagsfall – det är fråga om promille av det totala antalet ansökningar. Bosättning är en självklarhet i det övervägande antalet fall då en jordbruksfastighet förvärvas – den är helt enkelt en

huvudanledning till förvärvet. Om det i några enstaka fall finns personliga skäl för en förvärvare att inte omgående eller inte över huvud taget bosätta sig, så får dessa skäl accepteras.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5 och 9.

Anf. 29 JAN JENNEHAG (vpk):

Fru talman! Jordförvärvslagen reglerar en viktig del av förhållandet mellan människor. Karl Erik Olsson beskrev detta mycket bra för en stund sedan. I lagens inledande paragraf beskrivs syftet. Vi menar att den också klart skall markera sambandet mellan ägande, brukande och boende. Här har rimligen centern och vpk samma mening.

Nu har man rätt till enskilt ägande av jord. I många kulturer anses det närmast absurt att någon skall kunna äga jord, dvs. undanta mänsklighetens gemensamma arv för egen del. Jag känner stor sympati för ett sådant synsätt. Regler som gynnar gemensamt ägande kan inte ses som främjande av stöld från enskilda. Jag ser det från den motsatta sidan. Enskilt ägande av jord bestjäl människorna deras rätt i den gemensamma egendomen. Det är mot den bakgrunden jag ser jordförvärvslagen.

För att i någon mån främja det allmännas möjlighet till inflytande föreslår vi en hembudsskyldighet till lantbruksnämnden, eller en förköpsrätt om jordegendomen överläts till juridisk person. Vi ser en konflikt mellan den enskilda människan och den juridiska personen. Här vill vi gynna den förstnämnda, den som direkt är beroende av jorden för sin överlevnad. Därför menar vi att det måste finnas styrmedel som begränsar kapitalets utrymme.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer 1 och 8.

Anf. 30 ÅKE SELBERG (s):

Fru talman! Förvärv av jordbruksfastigheter har under hela efterkrigstiden reglerats genom en särskild lagstiftning. Av Sveriges landareal utgörs ca 66 % eller närmare 27 miljoner hektar av skogsmark och jordbruksmark. Av skogsmarkens närmare 24 miljoner hektar ägs ca 50 % av privatpersoner, 25 % av bolag och 25 % av staten och andra allmänna ägare. Av jordbruksmarken tillhör merparten privatpersoner.

Både jordbrukspolitiken och skogspolitiken förutsätter att den resurs som marken utgör skall utnyttjas effektivt. En av förutsättningarna för ett ekonomiskt effektivt jord- och skogsbruk är en god fastighetsstruktur och ägarstruktur.

Den jordförvärvslag som nu gäller började tillämpas den 1 juli 1979. Jordförvärvslagen är ett viktigt styrmedel i jord- och skogsbrukspolitiken för att nå de uppsatta målen. Men en hel del förändringar har skett inom dessa näringar sedan den nuvarande jordförvärvslagen kom till 1979, varför en översyn av jordförvärvslagen ansågs nödvändig och också har verkställts.

Vi har i dag stora överskott, som dessutom tenderar att öka. Detta ställer till problem för både producenter och konsumenter. Det gör att rationaliseringskravet inte är lika utpräglat som tidigare, vilket också getts uttryck för i såväl propositionen som det betänkande vi nu behandlar.

Priserna på jordbruksfastigheter ligger på en förhållandevis låg nivå. Det

medför att en uppmjukning av prisprövningsreglerna är att föredra, vilket jordbruksministern också föreslår. Jordbruk och skogsbruk är betydelsefulla basnäringar. Jordbruket utgör grunden för vår livsmedelsförsörjning och skogsbruket tillhör en av våra absolut bästa exportnäringar. Dessutom har näringarna stor betydelse för bosättningarna ute på landsbygden. Vi vet att utan dessa näringar skulle stora delar av vårt land sakna underlag för nödvändig service ute i glesbygden. Det är därför angeläget att precis som nu skett jordförvärvslagen får en starkare regionalpolitisk profil.

Rationaliseringstakten inom jord- och skogsbruket har varit hög under en längre tid. Rationaliseringarna har skett för att man velat hålla nere priserna på livsmedel men också för att man skulle nå målet att jordbrukarna skall kunna få en hygglig utkomst.

Vägleddande för tillämpningen bör enligt vår uppfattning vara att lagstiftningen främjar en utveckling mot en ägostruktur som i fråga om sin utformning underlättar ett rationellt jord- och skogsbruk och att förvärvare prioriteras som har förutsättningar att på bästa sätt tillvarata markens produktionsförmåga. Det är också angeläget att förvärvare prioriteras som tillgodoser de regionalpolitiska intressena i sitt sätt att utnyttja fastigheten, så att största möjliga antal varaktiga arbetstillfällen skapas.

Jag går nu över till att något kommentera reservationerna.

I reservation 1 vill vpk ytterligare förstärka sambandet ägande-boende och brukande. Genom den utformning som lagförslaget har fått kan i det enskilda förvärvsfallet garantier skapas för att egendomen förvärfvas av yrkeskunniga personer, som också avser att bosätta sig på och bruka berörd fastighet, varför jag föreslår att reservationen avslås.

I reservation 2 vill moderaterna slopa förvärvsprövningen för fysiska personer. Utskottet anser att ytterligare inskränkningar av lagens tillämpningsområde skulle försvåra möjligheterna att uppfylla de jordbrukspolitiska målen, varför jag föreslår att också reservation 2 avslås.

Reservation 3 från centern gäller kommunala förvärv. Utskottet delar här jordbruksministerns uppfattning att undantaget för kommunala förvärv bör vidgas något. Detta är särskilt angeläget för utveckling av tätortsbebyggelse, varför jag föreslår att reservationen avslås.

I reservation 4 vill folkpartiet avskaffa prisprövningen. I de förslag som finns i propositionen och som utskottsmajoriteten ställt sig bakom görs en uppmjukning av priskontrollen, men för att även framdeles en osund allmän prisstegring skall motverkas bör prisprövningsregeln finnas kvar. Jag yrkar avslag på reservationen.

Reservation 5 gäller rationaliseringskravet. På den punkten har utskottet ställt sig bakom propositionen, där rationaliseringskravet ges mindre tyngd, varför jag föreslår att reservationen avslås.

Reservationerna 6 och 7 från moderaterna resp. centern tar upp åtgärder för landsbygdens utveckling. Propositionen, som också utskottsmajoriteten ställt sig bakom, har en regionalpolitisk profil, varför motionerna bör kunna tillgodoses. Jag yrkar avslag på reservationerna 6 och 7.

Reservation 8 från vpk gäller hembudsskyldighet. Utskottsmajoriteten anser i likhet med vad som anförts i propositionen att reservantens krav är tillgodosett genom de skrivningar som gjorts.

Reservation 9 från folkpartiet tar upp föreskrifter om bosättning och brukande. Ur regionalpolitisk synpunkt är det angeläget att, som föreslagits i propositionen, paragrafen behålls oförändrad, dvs. att förvärvstillstånd får vägras om inte personen bosätter sig på fastigheten eller yrkesmässigt brukar den. Jag yrkar avslag på reservationen.

Reservation 10 från centerpartiet gäller vissa skyldigheter som kan åläggas förvärvaren när det gäller att vidtaga åtgärder som behövs med hänsyn till naturvården eller skogsvården. Utskottsmajoriteten har följt förslagen i propositionen, och jag yrkar därför avslag på reservationen.

Reservation 11 från moderaterna tar upp skötsellagen. Det är angeläget att samhället har en viss kontroll över vad som händer med vår åkermark. Utskottsmajoriteten delar jordbruksministrernas bedömning att det, fransett en viss uppmjukning, alltså bör krävas tillstånd för att man skall få ta jordbruksmark ur produktion.

Avslutningsvis yrkar jag alltså avslag på samtliga reservationer och bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkande 1986/87:24.

Anf. 31 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! Jag blev något överraskad av det vackra och fagra talet i herr Selbergs anförande. Det förefaller som om jordförvärvslagen skulle lösa jordbrukets och skogsbrukets problem. Så är det inte, herr Selberg. Det han säger är ofattbart för mig.

Herr Selberg talar om regionalpolitisk profil, något som jag också berörde i mitt inledningsanförande. Låt mig konstatera att vi moderater egentligen är de enda som har gått emot det här förslaget, som innebär att samhället flyttar fram sina positioner ytterligare jämfört med nuvarande lagstiftning.

Åke Selberg säger att en ändring av jordförvärvslagen skulle medföra en låg prisnivå på jordbrukets produkter och att jordbrukarna skulle få en god lönsamhet. Det är ofattbart för mig, herr Selberg. Kan jag få en förklaring?

Herr Selberg talade hela tiden om samhället. Det gjorde herr Jennehag också, men jag begärde inte replik den gången. Han sade att han vill att samhället skall äga all mark. Det skall inte finnas någon privat mark. Låt oss titta oss omkring litet. Hur ser det ut där samhället äger marken och där samhället bestämmer över marken? De mest drastiska exemplen kan tas från Afrika, från många u-länder. Där äger samhället marken, och där sker i dag en omfattande naturskövling därför att det inte finns någon ägare som har ansvar. Den problematiken uppstår.

Titta också på mer närliggande länder, där samhället äger marken. Det är inte någonting att rekommendera varken ur miljö- eller produktionssynpunkt.

Jag vill vända mig till Åke Selberg och säga, att jag tror att svenskt jordbruk och svenskt skogsbruk skall vara mycket försiktiga när det gäller att låta samhället flytta fram sina positioner. Enligt vår uppfattning bör samhället flytta tillbaka sina positioner, så att jordbruket snart kan få bli en fri näring.

Anf. 32 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! När det gäller regionalpolitiken vill jag säga till Sven Eric Lorentzon att marknadskrafterna väl aldrig någon gång har sett till att människorna i glesbygden har fått sysselsättning och värdiga förhållanden, utan samhället har i stort sett alltid varit tvunget att gå in och styra för att dessa människors behov skall tillgodoses.

Jag vill ställa två frågor till Sven Eric Lorentzon: Har äganderätten till jord och skog någon gång ökat demokratin i samhället? När har äganderätten förbättrat demokratin i samhället? Om man går tillbaka historiskt i tiden finner man att effekten helt klart har varit den motsatta, alltför många gånger.

När det sedan gäller rationaliseringen är det klart belagt att de rationaliseringar som tidigare har gjorts har lett till att priserna på livsmedel har kunnat hållas nere och att människorna i näringen har kunnat få en bättre tillvaro.

Anf. 33 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Fru talman! När det gäller regionalpolitiken, herr Selberg, sade jag i mitt inledningsanförande att folk på olika sätt bör stimuleras att investera i fastigheter och att jobba. I stället för tvingande åtgärder finns det en lång rad åtgärder som kan vidtas för att stimulera folk.

Ägandet har haft och kommer i fortsättningen att ha en enormt stor betydelse, inte minst i en sådan näring som lantbruket. Bonden lever fortfarande med ambitionen att överlåta någonting som han förvaltar till nästa generation. Ägandet är nu på väg att bli formellt, där samhället går in och bestämmer de gränser inom vilka man skall jobba.

Åke Selberg säger att låga priser, rationaliseringar osv. har gjort att prisnivån på livsmedel är lägre, och det är säkerligen riktigt. Men innebär det att prisnivån nu är exakt den rätta? Man vill ju avskaffa rationaliseringskravet, vilket vi är överens om. Det måste innebära ett incitament för samhället att vid prisförhandlingar säga att fastighetspriserna är lägre. Kapitalkostnaderna har redan styrts så att de har minskat. Konsumenten skall där ha sin kompensation.

Det är beviset när jag säger: Jordbruket sitter i dag stadigt i samhällets knä, och om jordbruket inte snart kommer upp ur det knät kommer det att gå illa.

Anf. 34 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! När det gäller fastighetspriserna finns det skäl att påminna om att jordförvärvslagen kom till 1979, när ni moderater själva satt i regeringsställning. Varför kom den lagen till? Jo, det var till stor del just därför att fastighetspriserna hade ökat och att man ville begränsa dem.

Att ägandet av jord och skog i och för sig har stor betydelse vill jag inte förneka, men att de människor som är intresserade av att starta jordbruk och att vara företagare på detta område helt skulle stoppas därför att det finns penningstarka människor som kan driva upp fastighetspriserna vore väl ändå felaktigt. Det är inget fel att någon har ekonomiska möjligheter att köpa fastigheterna, men det kan inte vara svårare att köpa dem om prisnivån är bra.

Vi socialdemokrater tycker att den som är duktig och kan yrket skall ha

möjlighet att bli jordbrukare. Det skall inte bestämmas av hur stor plånbok man har och inte heller av vilka föräldrar man har, utan det måste vara yrkeskunnandet och intresset som är avgörande.

Förste vice talmannen anmälde att Sven Eric Lorentzon anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 35 ANDERS ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag skall försöka undvika att ställa frågor, med tanke på tidsbristen och att det kanske kunde förlänga debatten ytterligare – om jag skulle få några svar.

Jordförvärvslagen har diskuterats ute i bygderna, och en för Karl Erik Olsson välbekant tidning, ATL, som verkar i hans hemtrakter, har gjort en enkät för att försöka komma underfund med vad jordbrukarna tycker om jordförvärvslagen. Jag skall ta två citat.

En jordbrukare sade: "Måtte jag få uppleva den dag då Sveriges bönder åter får bestämma över egen gård och får se lantbruksnämnderna landet runt med all dess byråkrati skyfflas ned i underjorden."

Ett annat svar på enkäten var följande: "Avskaffa alltihop, vi klarar oss bäst utan dom."

För att klargöra detta vill jag säga att 99 % i enkäten var negativa mot denna lag. 1 % svarade att de tyckte att lagen var bra.

Fru talman! Det är företrädare för myndigheter, lantmäteri, lantbruksnämnd och lantbruksstyrelse plus några politiker som är de mest ihärdiga förespråkarna för ett bibehållande av denna lag och en synnerligen restriktiv utformning av lagen. Det tas aldrig någon hänsyn till säljare när det handlar om jordbruks- och skogsfastigheter.

Det är en förmyndarpolitik i en ny skepnad. Vi talade en gång i världen om förmyndarregeringar, men detta är något helt annat. Vad utskottet föreslår, fru talman, är ett förmynderi, att gälla såväl redan nu etablerade inom jord- och skogsbruk som alla dem som vill etablera sig i dessa näringar. Menar utskottets ordförande att det endast är politiker som vet bäst?

Lagen har inte, fru talman, hindrat en avfolkning på landbygden. I själva verket har allt detta kineseri, den byråkrati som tillämpas med hjälp av lagen, i stället påskyndat avfolkningen. Det är många som har gjort detta konstaterande.

Tillåt mig citera vad utskottets ordförande herr Olsson sade i Jönåker för någon tid sedan: "Om efterfrågan från jordbrukare är låg kan det bli lätt för lantbruksnämnderna att ge förvärvstillstånd till nästan vilken köpare som helst." Detta måste stoppas, ansåg Karl Erik Olsson.

Då frågar jag mig: Hur skall dessa säljare bete sig om lantbruksnämnderna skall ha möjlighet att stoppa de köpare som över huvud taget finns?

Jag vill göra några konstateranden med anledning av vad försvararna av lagen har sagt.

Tror Karl Erik Olsson att någon köpare vill förstöra eller förskingra den svenska jorden och skogen? Jag skall själv svara på frågan. Det är ingen köpare i dag som ingår ett köpeavtal med avsikten att förstöra eller förskingra. Det är ett påhopp på människor som är intresserade av att förvärva jord och skog som inte är värdigt en riksdagsledamot.

Om det finns en marknad för jord- och skogsbruk kan det vara lika säkert att prisnivån kan sjunka som att den absolut bara kan stiga. Jag är övertygad om att Karl Erik Olsson har fel när han säger att man bara skulle få en höjd prisnivå om lagen tas bort.

Den i dag rådande situationen är att det finns många ägare till fastigheter som vill sälja sin fastighet. Men de gör det inte av den enkla anledningen att de är tveksamma, för om de skulle sälja vet de att de kanske aldrig mer skulle få köpa någon ny fastighet. Om ingenting säljs, Karl Erik Olsson, kommer heller ingenting att kunna köpas. Det enda som kan styra detta till rätta är att vi har en fri marknad. För att få en fri marknad behövs också ett marknadspris. Efter den diskussion och den debatt som har förts i kammaren i dag i detta ärende kan man bara konstatera, fru talman, att marknadsvärdet är något som kommer att fastställas i lantbruksnämndernas sammanträdesrum. Låt oss slippa jordförvärvslagen och det därmed sammanhängande eländet. Det kan vi slippa genom att stödja reservationerna 2, 6 och 11.

Anf. 36 KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag tror inte att en debatt mellan mig och Anders Andersson är till särskilt stort gagn. Låt mig bara erinra om det jag sade i mitt första inlägg, nämligen att det finns en betydande skillnad mellan mark och andra ekonomiska tillgångar. Marken är så stor den är, den går varken att göra större eller mindre. Den ligger där den ligger i generation efter generation. Därför krävs det att samhället tar ett annat ansvar för ägandet av mark än för andra tillgångar, som blir föråldrade men som går att ersätta med nya efter hand.

Att det finns en ganska utbredd kritik mot jordförvärvslagen är jag väl medveten om. Det kommer säkert att finnas sådan kritik också i framtiden. Men en del av de förändringar som har gjorts genom det arbete jordbruksutskottet har lagt ner på ärendet kommer att göra lagen bättre. Och det skall vi vara glada för.

Anf. 37 ANDERS ANDERSSON (m):

Fru talman! Med anledning av att Karl Erik Olsson säger att lagen skulle bli bättre, skulle jag vilja göra ett konstaterande. Han gjorde den distinktionen att jordförvärvslagen skulle förenklas. Men om man tar utredningen som utgångspunkt och ser på slutprodukten i dag, kan man bara säga att "det bidde inte ens en tumme".

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Bostadsutskottets betänkande 16

Mom. 1 (införande av ett särskilt ungdomsbostadsstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 152 för reservation 1 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 5 (ungdomsboendedelegationen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (stimulansåtgärder för lokala boendeexperiment)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (samverkan för ett eget byggande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (kategoriboende för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ungdomskontrakt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (bostadspolitikens utformning och inriktning)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i *dels* reservation 8 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark, *dels* reservation 9 av Agne Hansson och Birgitta Hambræus – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 12 (förändringar av bostadspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (bostadsbyggandets omfattning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (bostadsbyggandets inriktning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (långivningen till projekt med överkostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (låneregler som ökar tillgången på små lägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (ombyggnadslån vid lägenhetssammanslagningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 16 av Agne Hansson m. fl., *dels* reservation 17 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (reglerna för ombyggnadslån)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 19 av Agne Hansson och Birgitta Hambræus – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 18 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 19 (sänkning av de garanterade räntorna)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 21 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 20 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 20 (handläggningen av ärenden om bostadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 24

Mom. 3 (en portalparagraf i lagen)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 12 för reservation 1 av Jan Jennehag. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (undantag för fysiska personer)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 71 för reservation 2 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 6 (undantag för kommunala förvärv)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (prisprövningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Ernestam och Bengt Rosén – bifölls med acklamation.

Mom. 8 och 9 (rationaliseringskravet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars Ernestam och Bengt Rosén – bifölls med acklamation.

Mom. 10 a (åtgärder för att främja landsbygdens utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 b (domänverkets skogsinnehav)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 43 för reservation 7 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (hembudsskyldighet)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 13 för reservation 8 av Jan Jennehag.

Mom. 19 (föreskrifter om bosättning och brukande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lars Ernestam och Bengt Rosén – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (vissa ålägganden i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (skötsellagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid ett senare sammanträde.

7 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1986/87:20 om anslag till idrott, rekreation och turism (prop. 1986/87:100 delvis).

Förste vice talmannen meddelade att debatten skulle vara gemensam för punkterna 1 och 2.

Anf. 38 KARL BOO (c):

Fru talman! Idrottsrörelsen är en stor folkrörelse i vårt land. Med sina över två miljoner medlemmar når den ut till större delen av Sveriges folk – yngre såväl som äldre, kvinnor såväl som män. Det finns ca 40 000 lokala organisationer, och det beräknas att över 400 000 ideellt arbetande ledare bär upp verksamheten.

Idrottsrörelsens sammantagna verksamhet bidrar till en betydande samhällsnytta i form av förbättrad folkhälsa, fostran till positiv social gemenskap och personligt ansvarstagande. Tillfredsställelse och livskvalitet växer fram hos många som satsar på stimulerande fritidsverksamhet.

Frågan måste ställas: Vad vore vårt land och vårt folk utan denna enorma breddverksamhet? Säkert mycket fattigare på positiva alternativ, icke minst för ungdomen. Och vad skulle detta kosta i minskat människovärde och i ekonomiska eller sociala insatser från samhällets sida?

Ett ordentligt och ökat samhällsstöd till idrotten behövs för att vidareutveckla enskildas engagemang och få fler frivilliga krafter till verksamheten. Även om kommunernas och statens bidrag till idrottsrörelsen är betydande står idrottsfolket självt för den största ekonomiska satsningen.

Centern föreslår att Sveriges riksidsrottsförbund beviljas ett statsbidrag på 239,5 miljoner, dvs. vi föreslår en höjning med 5,65 miljoner i förhållande till regeringsförslaget. Denna förstärkning skall i första hand gå till att genomföra programmen Ungdom och Motion.

För genomförandet av programmet Ungdom har Riksidsrottsförbundet prioriterat en allsidig utveckling av barnet i idrottsverksamheten och åtgärder för att behålla ungdomarna i föreningslivet.

Det är också viktigt att bredda föreningsverksamheten utöver de rent idrottsliga inslagen samt att vidga och i än högre grad anpassa idrottsaktiviteterna efter ungdomars ålder, behov, mognad och förutsättningar. Genom idrottsskolor, lägerverksamhet etc. skall alla barn beredas möjligheter att prova olika idrotter.

Programmet Motion omfattar idrottslig verksamhet som i första hand syftar till att stimulera människor till fysisk aktivitet och rekreation. Riksidsrottsmötets prioritering av motion i närmiljön har vårt fulla stöd, både principiellt och praktiskt.

Motionsverksamheten under senare år har ökat betydligt, och detta medför att högre krav ställs på träningsmetoder, kost, utrustning och säkerhet. De specialförbund som gör breddsatsningar genom enklare regler och anpassad verksamhet i gemenskap för unga och gamla, flickor och pojkar, kvinnor och män bör enligt vår uppfattning få ökat samhällsstöd. Speciella grupper såsom kvinnor, invandrare och handikappade bör på lika villkor komma i åtnjutande av idrottsrörelsens aktiviteter.

Riksidsrottsförbundet har begärt ett anslag på två miljoner för antivåldsin-satser. Vi tillstyrker denna begäran inom ramen för vårt förslag till anslagsökning. Rent allmänt är det viktigt att motverka det tilltagande våldet i samhället över huvud taget.

Idrottsrörelsens aktiva insatser för att komma till rätta med doping är

*Anslag till idrott,
rekreation och turism*

också värda allt stöd. Doping är helt ovärdigt idrotten och måste därför helt försvinna.

Ur den breddverksamhet som jag här särskilt har betonat samt ur de insatser för en idrottsrörelsens högskola som vi fattade beslut om i morse kommer självfallet en betydande tävlings- och elitverksamhet att spira. Och vi behöver också elitidrott med sunda förutsättningar. Många lag och enskilda idrottsmän och -kvinnor har inspirerat massor av ungdomar till aktiva insatser. Där om finns åtskilliga bevis i dagens samhälle.

Fru talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3 i denna del av betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 39 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Även jag vill uttrycka min tillfredsställelse med det beslut som riksdagen fattade tidigare i dag om att säga ja till en utredning om en idrottens högskola. Min förhoppning är att en sådan skola skall kunna förverkligas relativt snart.

I likhet med Karl Boo vill jag också poängtera idrottens stora betydelse. Den är vår största folkrörelse och har ca 2,5 miljoner organiserade medlemmar. Av dessa är ungefär 1,6 miljoner i åldrarna 12–25 år. Dessa siffror visar att idrotten mer än någon annan folkrörelse engagerar unga människor. Idrotten ger utöveraren möjlighet till fysisk stimulans, avkoppling och rekreation samt kontakter och kamratlig samvaro över alla sociala gränser. Rätt bedriven idrott befrämjar också individens hälsa och psykiska välbefinnande. Med detta vill jag poängtera att idrotten väl förtjänar den uppräknade av sitt anslag som den fått i årets budgetproposition. Mig förefaller anslaget väl avvägt sett emot andra behov i samhället.

I anslaget till idrottsrörelsen är också inräknat anslaget till främjandeorganisationerna. Dessa har i många hänseenden en verksamhet med en annan inriktning än idrottsrörelsen. Någon organisatorisk samhörighet finns inte heller. Det är därför fel att Riksidrottsförbundet skall fördela det statliga stödet till främjandeorganisationerna, och dessa har också mycket kritiskt påtalat detta förhållande vid flera tillfällen. Det finns risk för att det kan uppstå konkurrens mellan idrott och andra former för friluftsliv och friskvård. Risk finns därmed också för ett motsatsförhållande mellan två ideella organisationer, och det förefaller mig onödigt. Främjandeorganisationernas anknytning till Riksidrottsförbundet i vad gäller anslagets fördelning bör snarast upphöra.

Jag yrkar bifall till reservation 6 i utskottsbetänkandet.

Folkpartiet har också en reservation fogad vid utskottsbetänkandet som gäller fjällturismen. I den svenska fjällvärlden är i dagsläget turistnäringen den enda näringsgren som kan ge sysselsättning och liv i dessa bygder. Jordbruket med boskapsskötsel, som tidigare var en betydande näringsgren, är numera i det närmaste borta. Fjällturismen har också en stor och växande betydelse ur rent turistisk synpunkt.

Allt fler svenskar har upptäckt den nationella tillgången för rekreation och upplevelser som de svenska fjällen kan erbjuda. Vinterturismen har visat den starkaste ökningen, och längs hela vår fjällkedja har satsats stora belopp för att bygga ut liftsystem och turspår. Sommarturismen kommer också alltmer,

även om ökningstakten blir långsammare där. Stora satsningar görs nu PR-mässigt för att sälja de naturtillgångar som finns i form av skönhetsupplevelser generellt, exkursioner in bland sällsynta arter av vår flora, det rika djurlivet, fiske och deltagande i spännande höstjakt.

Det finns dock vissa hinder för att fjällturismen skall ta riktig fart och bli en folkrörelse i både bildlig och fysisk bemärkelse. Fjällanläggningarna för boende har inte den standard som turisterna numera kräver, och de anläggningar som är av god klass måste, för att klara sin ekonomi, ta ut jämförelsevis höga priser. Fjällturismen som näring brottas ekonomiskt med säsongsvackor som måste kompenseras ekonomiskt. Stödet för byggande av nya anläggningar och förbättring av gamla måste av detta skäl bli generösare. En generös inställning från samhället i vad gäller tillkomsten av ett för turismen billigt boende, som också är ekonomiskt rimligt för näringsidkaren, betalar sig väl ur samhällsekonomisk synvinkel, då det ger sysselsättning där inga andra alternativ finns. Det förbättrar också vår bytesbalans genom att svensken i större utsträckning semestrar i Sverige och de utländska turisterna kan erbjudas ett anpassat, bra boende i det turistparadis som blir uppenbart för allt fler människor och som har den exklusiva beteckningen "Europas sista vildmark".

Utänför ärenderamen kring reservationen vill jag i sammanhanget tillägga att ett viktigt villkor, som måste uppfyllas om fjällturismen skall kunna få den utveckling som den förtjänar och som Sverige är betjänt av, är att också kommunikationerna förbättras. Vi behöver inte bara bra anläggningar och bra service som komplement till den storslagna naturen. Den måste också bli tillgänglig med bra kommunikationer.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 14 i utskottsbetänkandet.

Anf. 40 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag ber att först få yrka bifall till de vpk-reservationer av Alexander Chrisopoulos som är fogade vid detta betänkande. Den första gäller kommersialiseringen inom idrotten. Vpk har påtalat denna företeelse många gånger, och vi fortsätter att göra det eftersom idrottsrörelsen i sig har en så stor och viktig social funktion. Då snedvridningen av elitidrotten kommer med den tilltagande kommersialiseringen är det helt nödvändigt att vidta åtgärder.

Vår andra reservation gäller ett ökat stöd till idrotten. Stödet borde vara av mycket större omfattning än nu för att motverka kommersialiseringen. Vi vill öka det med 37.4 milj. kr., och vi ansluter oss därmed till Riksidrottsförbundets äskande på 271 milj. kr. Vi vill satsa pengar på idrott för kvinnor, invandrare och handikappade. Inte minst kunde Riksidrottsförbundet ge medel till de mindre föreningar som lever på intäkterna av bingo och lotterier. Eftersom dessa intäkter har minskat kunde de få särskilda bidrag.

Vår tredje reservation gäller frågan om internationellt idrottsutbyte, något som vårt land har haft i många år. Framför allt har Sverige satsat på att få en vinterolympiad. Men vi ser nu hur den olympiska rörelsen alltmer kommer på avvägar. Vi borde arbeta för att ge den en helt annan inriktning.

Sedan vi behandlade den här frågan senast har vi fått ta del av eländet kring den tänkta vinterolympiaden i Falun och Åre, den olympiska rörelsens

förfall, och nu ser vi den idioti som det innebär att försöka göra en OS-satsning i Östersund. Vi anser att den satsningen inte har mycket med idrott att göra, utan helt andra intressen ligger bakom. Internationellt idrottsutbyte skall ha en annan inriktning.

Den fjärde reservationen gäller hur vi skall marknadsföra Sverige som turistland. Vi anser att Turistrådet skall lägga tyngdpunkten på natur- och friluftsliv och inte på andra, kommersiella satsningar.

Den femte reservationen slutligen gäller de älvdalar i norr som är undantagna från utbyggnad. Där borde det finnas en utbyggnadsplan för rekreation så att områdena kunde göras mer attraktiva för fler människor.

Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i betänkandet.

Anf. 41 ANDERS NILSSON (s):

Fru talman! På få områden som vi diskuterar i riksdagen är samstämmigheten så stor som beträffande synen på idrotten och dess betydelse i samhällslivet. Med några undantag har under årens lopp företrädare för partierna stått i denna talarstol och poängterat idrottsrörelsens insatser. Så är fallet också i år. De flesta av de motioner som behandlas i det nu aktuella betänkandet har det anslaget. Budgetpropositionen anger tonen, och i den nämner statsrådet Ulf Lönnqvist att idrottsrörelsen i vårt land har mer än två miljoner utövare. Han betonar att idrottsrörelsen aktiverar fler ungdomar än någon annan folkrörelse och att det breda utbudet av motionsaktiviteter bidrar till friskvårdsarbete. Han uppmärksammar även att idrottsutövandet ger många möjligheter till delaktighet i social gemenskap, och att idrotten därför spelar en viktig social roll.

Statsrådet Ulf Lönnqvist konstaterar vidare: "Jag anser det av bl. a. dessa skäl angeläget att samhället på olika sätt stödjer idrottsrörelsens strävan att bredda sin verksamhet ytterligare."

Jag finner ingen anledning att ta upp tiden med att ytterligare späda på de positiva omdömen som kommer idrottsrörelsen till del. Det räcker med att instämma i motivtexten i propositionen. Det finns emellertid en aspekt på idrottsrörelsen och dess betydelse, som inte berörts, nämligen dess vikt för turismen. Idrottsresor, stora arrangemang, träningsläger samt kurs-, konferens- och utbildningsverksamhet utgör tillsammans en ganska stor del av den samlade turismen i Sverige.

När 20 000 à 25 000 människor campar på ett och samma ställe såsom årligen sker i samband med femdagarsorienteringen, ger det ett påtagligt utslag i den svenska turiststatistiken. Märk väl att det då gäller ett enda arrangemang bland otaliga andra i Idrottssverige. Jag tycker att det passar bra att nämna detta nu, eftersom vi behandlar idrott, rekreation och turism i samma betänkande.

Det finns anledning att i en diskussion om idrotten poängtera betydelsen av ledarrekrytering och av utbildningen av ledare. Tillgången på kunniga och intresserade ledare är av avgörande betydelse för den fortsatta utvecklingen av idrottsrörelsen och för kvaliteten i verksamheten. Utan tillgång till dessa ledare är det inte möjligt för idrottsrörelsen att uppfylla de förväntningar vi ställer på den.

Skall idrottsrörelsen kunna engagera fler kvinnor, handikappade och

invandrare, intensifiera ungdoms- och motionsverksamheten och dessutom förstärka det sociala inslaget i arbetet, är det oundgängligen nödvändigt både att skaffa fler ledare och att ge dessa en bra skolning. Detta har Riksidrottsförbundet framhållit, och det stryks under i propositionen.

Fru talman! I några motioner och i centerns reservation nr 1 föreslås att riksdagen genom tillkännagivande till regeringen i några avseenden skall styra utvecklingen inom idrottsrörelsen. De förslagen avvisar utskottet. I och för sig ligger förslagen i linje med såväl Riksidrottsförbundets syn som motiven i propositionen och utskottets synsätt. Vi ser emellertid idrottsrörelsen som en folkrörelse, och den bör själv bestämma över inriktningen av sin verksamhet.

Utskottsmajoriteten ser inget skäl att ge regeringen till känna önskvärdheten av satsningar på tjejjidrott, ungdoms- och motionsidrott. Det är ju ting som organisationerna inom Riksidrottsförbundet arbetar med, och vi har fullt förtroende för deras intresse, kunnande och insikt om problemen. Detta poängteras i propositionen lika väl som i utskottets betänkande. Att göra ett tillkännagivande på detta område är så att säga att slå in öppna dörrar.

Under lång tid har anslagen till idrotten följt den principen att organisationsstödet har fördelats av Riksidrottsförbundet. Därutöver har de flesta år några summor, extra påslag, gått till insatser på speciella områden. Så är i fallet även i år. I anslaget ingår exempelvis 2 miljoner till insatser för att stärka verksamheten bland kvinnor, invandrare och handikappade.

När det gäller idrottens finansiering finns också till årets riksdag ett antal motioner om lotterifrågor och finansiering i övrigt, men dem kommer utskottet att behandla till hösten.

Samma syn på idrottsrörelsen som en folkrörelse, som själv bestämmer över sina angelägenheter, kan vi anlägga på vpk:s reservation om kommersialiseringen inom idrotten. Det är rimligen Riksidrottsförbundet, inte Sveriges riksdag, som här att besluta om idrottens verksamhet.

I höst samlas Riksidrottsförbundet till riksidrottsmöte. Det är motsvarigheten till andra folkrörelsens kongresser. Motionstiden har nyss gått ut. Såvitt jag kunnat finna, finns ingen motion som tar upp de problem som vpk med sådan frenesi för fram varje år. Det är ju ändock där de problemen främst skall diskuteras.

Jag vågar förmoda att idrottsrörelsen själv inte finner dem så brännande eller förödande som det framställs i vpk:s motion. Det är i och för sig ganska naturligt. Riksidrottsförbundet har i allra högsta grad uppmärksamheten riktad på formerna för stödet från näringslivet, sponsringen. Förbundets riktlinjer innebär bl. a. det bestämda kravet att idrottsrörelsen själv skall bestämma formerna för hur verksamheten skall bedrivas.

Även beträffande den andra vpk-reservationen, den om det internationella idrottsutbytet, vill jag hänvisa till att det främst är en angelägenhet för idrottsrörelsen själv.

När det gäller den likaledes årligen återkommande reservationen från moderaterna och folkpartiet om de s. k. främjandeorganisationernas ställning vill jag för tids vinnande hänvisa till tidigare motivering från utskottets sida.

Sedan vill jag, fru talman, erinra om att det anslag vi nu diskuterar är ett av

många som kommer idrotten till del. Sammantaget är det utomordentligt stora belopp som stat, kommun och landsting satsar på idrotten. Det är olika slag av stöd, till verksamheten, till anläggningar för såväl tävlings- som motionsidrott, till utbildning, till goda villkor för ungdomar att kombinera idrott med studier och mycket annat. Läger vi tillhoppa dessa summor, finner vi här liksom på andra områden att de samhälleliga insatserna är utomordentligt stora, jämfört med exempelvis sponsorpengar.

Vi finner också att samhällets stöd till idrotten i betydande utsträckning går just till barn- och ungdomsidrott, exempelvis det lokala aktivitetsstödet, till insatser för att bredda idrottsutbudet för några grupper av människor som inte, än så länge, är lika aktiva som andra och till motionsverksamhet.

Hela den verksamhet som idrottsrörelsen omfattar bärs upp av ideellt arbetande ledare. Idrotten är verkligen en folkrörelse. Till det hör också att själv ta ansvar för sin verksamhet och för ekonomin. Inte minst det sista är betydelsefullt för folkrörelsetanken och för den demokratiska fostran som ligger i folkrörelsearbetet.

Det är en uppgift för samhället att på skilda nivåer bädda för goda utvecklingsbetingelser för idrotten. Årets budgetförslag fyller det kravet. Jag vill därför, fru talman, yrka bifall till betänkandet och avslag på reservationerna 1-6. Turistfrågorna kommer Maja Bäckström att ta upp från socialdemokratiskt håll.

Anf. 42 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Anders Nilsson säger för det första att riksdagen inte skall ge några riktlinjer för verksamheten. För det andra säger han att när vi i reservation 1 skisserar några saker som vi tycker är värdefulla, är det ett instämmande i vad idrottsrörelsen själv har sagt. Jag vill bara göra den noteringen att om vi understryker vad idrottsrörelsen själv har sagt, må det vara ett stöd för idrottsrörelsen när den skall arbeta efter de intentionerna.

Sedan vill jag också säga att vi ökar anslaget med 5,65 miljoner, och det är ett väsentligt förbättrat stöd till idrottsrörelsen.

Anf. 43 ANDERS NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag poängterade i mitt inledningsanförande den samstämmighet som finns i fråga om inriktningen av samhällets stöd till idrottsrörelsen. Både centerns och vår syn på detta överensstämmer med hur Riksidrottsförbundet ser på saken, och då är det alldeles onödigt med ett tillkännagivande om verksamhetens inriktning.

Sedan underströk jag att pengarna kommer från olika håll. Jag berörde inte särskilt, men jag kan lägga till det, de pengar som kommer via SISU, idrottsrörelsens studieförbund. Såvitt jag förstår, går huvudparten av de pengarna till ledarutbildning, varigenom den ideologiska bakgrunden inom idrottsrörelsen förstärks. Också detta kommer rimligen de grupper till del som vi är särskilt måna om att tillgodose.

Anf. 44 JAN HYTTTRING (c):

Fru talman! Först skulle jag vilja något kommentera vår grundsyn på turismen. Från centerns sida ser vi turismen som en viktig näring, och jag har

kunnat lägga märke till att man på regeringshåll lika väl som socialdemokratiska talare landet över har samma utgångspunkt. Därför kan jag inte hävda att regeringen saknar medvetenhet om att det skulle behövas en bättre planläggning för turismens utveckling. Det här tar vi upp i reservation 7 vid utskottets betänkande.

Om man tittar på de näringar man jämför med, finner man att de flesta av dem faktiskt har planer för utvecklingen. Staten gör stora satsningar på utveckling inom dessa branscher. Om man sysselsätter drygt 200 000 människor på hel- eller deltid inom turismen, inrymmer också detta i sig betydande utvecklingsmöjligheter.

Det är då märkligt att man inte har kunnat genomföra en nationell plan för turismens utveckling. Det började med en proposition från regeringen, där man angav målsättningar. Vi har från centern kunnat konstatera att visst har turismens andel ökat i Sverige, men inte i en utsträckning som kan anses motsvara det mål man satte upp i propositionen. Det skulle därför vara naturligt att man hade bifallit en del framställningar från Sveriges turistråd om ökade insatser för denna marknadsföring. Det har man inte gjort, utan man har två år i rad avslagit Sveriges turistråds begäran om extra anslag för ökad marknadsföring.

Jag kunde också konstatera att statsrådet Ulf Lönnqvist på ett marknadsseminarium den 6–8 april 1987, där jag själv deltog och kunde lyssna till hans anförande, lyfte fram det faktum att det satsas betydligt mindre pengar på marknadsföring inom turistbranschen än inom andra branscher. Det är utgångspunkten när vi i centern i vår reservation 8 menar att man borde bifalla anslagsframställningen från Sveriges turistråd, men i kombination med att regeringen skulle få i uppdrag att i kontakter med näringen verka för att näringen också gör ökade marknadsföringsinsatser. Vi tror att detta är möjligt, men det förutsätter dock – för att återknyta till reservation 7 – att man också upplever att det finns en alldeles klar målsättning från statsmakternas sida för turismen i Sverige. Utan en sådan målsättning torde det vara svårt att få näringen att i något samlat grepp göra ökade insatser.

Fru talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till centerns reservationer 7 och 8.

I reservation 10 tar vi upp sammansättningen av Sveriges turistråds styrelse. Vi gör det inte mot bakgrund av att det skulle vara något fel på de personer som i dag sitter i styrelsen, utan mera därför att det skulle vara stimulerande för näringen att tillsammans med statsmakterna ta det ökade ansvar som jag tidigare har redogjort för. Det förutsätter att man känner sig delaktig i beslutet.

Det finns liknande, regionala organ ute i landet, där man på precis samma sätt som i Sveriges turistråds styrelse i dag har organiserat verksamheten så, att man har referensgrupper. Våra erfarenheter av referensgrupperna är sådana att de nog inte manar till att man skulle fortsätta med det systemet. Vad vi har kunnat märka är att man inom näringen känner sig ha alltför litet inflytande i dessa organ. Man tycker sig få dålig kontakt med styrelsen på många håll. De frågor man tar upp i referensgrupperna följs inte upp. Detta är anledningen till att vi i reservation 10 föreslår att riksdagen ger till känna att regeringen borde se över styrelsens sammansättning i akt och mening att

få ett ökat deltagande av näringen och en ökad kompetens.

I reservation 11 berör vi det viktiga rikstäckande bokningssystemet. Inom turistnäringen har man ett antal år utvecklat BOKSER-systemet. Det som hänt under det senaste året är att man har kommit till klarhet om att man inte skall fortsätta med det systemet, som man har avtal med posten om. Nu håller man på att utveckla ett annat system, som kan benämnas BOKSER II och som är mer lokalt anpassat. Det är naturligtvis gott och väl, men de frågor som inställer sig är: Hur skall man på ett tryggt sätt kunna leva med BOKSER-systemet resten av det här året och hela 1988, som avtalet gäller? När man använder datasystem måste man ständigt hålla programmen à jour. Man måste kunna vidta nödvändiga förändringar i programvaran för att det skall vara möjligt att använda systemet på ett tryggt sätt. Det har ifrågasatts huruvida detta sker. Jag vet att det har kommit utfästelser från Turistrådet om att man skall klara av den biten, men det har också – det vet statsrådet – kommit skrivelser där användarna har uttryckt väldigt stor oro för att så inte sker, för att man på Turistrådet inte skulle känna ansvaret fullt ut.

Avsikten med BOKSER var, förutom att få ett enhetligt system i Sverige, att det skulle underlätta bokningar från utlandet. Den delen kom inte i gång på ett riktigt sätt. Först på senare tid var det klart för inkopplingar, så att våra utlandskontor och andra resebyråer utomlands kunde få bokningsmöjligheter via BOKSER. Detta kom att kollidera med diskussionerna om vad man skulle utveckla i stället för BOKSER-systemet. Enligt vad jag kunnat erfara kommer det nya systemet BOKSER II, som utvecklas nu, inte att göra det möjligt att göra bokningar direkt från utlandet.

Det finns också en annan risk med det nya systemet. Om det blir alltför höga utvecklingskostnader och användarkostnader kommer det att inverka menligt, eftersom risken är uppenbar att användarna väljer andra system med kanske mer fördelaktiga ekonomiska lösningar. Då har vi kommit tillbaka till det läge som gällde före BOKSER I, dvs. dålig samordning på marknaden. Vi vill alltså att riksdagen skall ge regeringen till känna vad vi anfört i denna reservation.

I reservation 12 tar vi upp vissa turismfrämjande åtgärder. Det är naturligtvis nödvändigt att man ständigt utvecklar en bättre turism, större tillgänglighet för alla grupper i landet, bättre resemöjligheter osv. Även i detta sammanhang begär vi ett tillkännagivande.

Slutligen har vi centerledamöter i kulturutskottet avgivit ett särskilt yttrande när det gäller begreppet primära rekreationsområden. Det finns en koppling mellan det här begreppet och den nya plan- och bygglagen och naturresurslagen, och det råder i dag en viss oklarhet om huruvida begrepp som inte finns i den ena lagen i reell mening finns i andra sammanhang och andra lagar. Nu förutsätter utskottet att man gör en genomgång och att detta begrepp utmönstras. Vi vill bara markera vår åsikt att det här är mycket viktigt när det gäller att få enhetliga begrepp som inte stör den planläggning som måste till.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till centerns reservationer vid kulturutskottets betänkande 20 och i övrigt, där det inte föreligger centerreservationer, bifall till utskottets hemställan.

Anf. 45 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Fru talman! Turist- och rekreationspolitiken och hur den utformas är av stor betydelse för oss alla. I det moderna samhället, med den stress och de krav som ställs på individerna, är det särskilt viktigt att det finns möjligheter att utnyttja fritiden på ett meningsfullt sätt. Men man måste också komma ihåg att turismen är en stor och snabbt växande näring.

År 1986 omsatte turismen i Sverige 37 miljarder. Den stod för 5 % av sysselsättningen och skapade ca 175 000 helårsarbetstillfällen – det är faktiskt mer än skogs- och jordbruket tillsammans. Det finns 17 400 företag i branschen, även om 40 av dem svarar för hälften av verksamheten.

Turistnäringen är också sysselsättningsintensiv och sysselsätter en hög andel ungdomar och kvinnor.

För vissa glesbygdskommuner utgör turismen basnäringen, och för många andra är turismen en förutsättning för att kunna upprätthålla en rimlig kommersiell service i en bygd.

När det gäller den sociala aspekten på turism och rekreation så framhåller utskottet även i detta års betänkande värdet av denna. Vi vet att hindren kan vara många, men det är viktigt att notera att i princip alla medborgare bör ges rimlig möjlighet att ta del av de värden som turismen i Sverige kan erbjuda. Målet måste vara att vi alla skall kunna utnyttja vår fritid i de former var och en önskar och i större utsträckning upptäcka de möjligheter vi har i vårt land för rekreation och avkoppling.

Positivt och värt att framhålla är att "kulturismen" är på frammarsch. Det ökade intresset för kulturarvet och behovet av att förstå och uppleva något när man reser, gör att kulturinnehållet säkert kommer att utgöra en allt viktigare del av turismen, som i sin tur kan få en förnyelse av utbudet. Kort sagt: Det gäller att ge turistutbytet en större variation och ett mer intressant innehåll.

Turism och rekreation bör i vårt land ha goda förutsättningar. Vår fina natur och miljö, liksom våra gamla fina hantverkstraditioner och kulturtraditioner, borde kunna vara en bra grund.

Sveriges turistråd har fått i uppdrag att färdigställa en strukturplan för turism och rekreation i Sverige. Denna plan förutsätts ha utgångspunkt i svensk turisms förutsättningar och möjligheter till utveckling.

Strukturplanen skall vidare syfta till att samordna de närings- och regionalpolitiska åtgärderna med åtgärder inom turist- och rekreationspolitiken. Förutsättningar för olika resmål, tillgången till anläggningar, kommunikationer, natur och miljöförutsättningar, utflyktsmål m. m. kommer rimligen att redovisas.

Det kommer att krävas att vi söker göra det lätt att vara turist i Sverige: tillgängligheten, utnyttjandet av varje landsdels särprägel, erbjuda bra service. Nog kommer det att behövas både utbildning och kunskap och dessutom på sina håll förändringar i attityder och synsätt.

Centerpartiet vill att en plan utarbetas som täcker turismens utveckling i hela landet. Vidare menar man att det skall anges ett mål i denna plan för hur Sverigeturismen skall utvecklas. En årlig tillväxt om 5 % skall ställas upp som mål.

De statliga insatserna för turismen är inte oväsentliga: ca 80 miljoner ges

till Turistrådet, och därtill kommer olika regionalpolitiska insatser som lokaliseringsslån. Kommunerna beräknas satsa ca 300 miljoner årligen på olika turistfrämjande åtgärder. Därtill kommer satsningar på fritid.

Turistnäringens satsningar är svåra att beräkna men torde uppgå till betydligt större belopp än de som samhället står för.

I Turistrådets uppdrag ingår att söka samordna de ansträngningar som görs på olika håll för att främja Sverigeturismen. Turistrådet utarbetar i samråd med de olika intressenterna på marknaden årligen en marknadsföringsplan.

Med tanke på att centerpartiet i andra sammanhang talar för decentralisering av olika verksamheter vore det av intresse att få närmare belyst vad som egentligen åsyftas med en rikstäckande plan, hur den skulle utarbetas och vilka instrument som statsmakten skulle ha för att kunna genomdriva den.

När det gäller utökade marknadsföringsinsatser tar centerpartiet i en reservation upp det förslag som Turistrådet här lagt fram. För offensiva satsningar vill Turistrådet ha ett nytt anslag för en treårig investering i svensk turism på sammanlagt 250 milj. kr.

I propositionen avvisas förslaget, bl. a. med hänvisning till att turismens samhällsekonomiska effekter belyses i anslutning till att strukturplanen redovisas. Utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning.

Även då det gäller sammansättningen av Turistrådets styrelse föreligger en reservation i konstellationen centerpartiet och det moderata partiet. 1984 omorganiserades Turistrådet. Denna omorganisation innebar bl. a. att den dittillsvarande mycket stora styrelsen minskades ner till den nuvarande storleken, högst nio ordinarie ledamöter plus lika många supplanter.

Vidare inrättades en permanent delegation, som handlägger bl. a. bidrag till försöksverksamhet och yttranden över stödärenden, samt en referensgrupp med företrädare för turistnäringen. Tanken bakom denna konstruktion var att rådet skall kunna behålla sin fria ställning på marknaden samt kontakterna med producent- och konsumentföreträdare och på ett smidigt sätt handlägga myndighetsärenden.

Den här organisationen har nu fungerat endast i tre år. Visserligen pågår det, enligt vad utskottet inhämtat, diskussioner inom rådet framför allt om referensgruppens ställning. Utskottet anser att man bör få längre erfarenhet av hur organisationen fungerar, innan riksdagen skall begära en ny omorganisation.

I anledning av reservationen från centern angående planering av ett rikstäckande bokningssystem, BOKSER, kan det finnas anledning till några ord.

BOKSER turistservice AB är ett företag som bildats av Sveriges turistråd. Syftet med företaget angavs i 1984 års turist- och rekreationspolitiska proposition vara att vidareutveckla och ansvara för ett bokningssystem för turistservice.

Detta informationssystem skulle underlätta för människor att dels få en överblick över utbudet av rekreationsmöjligheter i Sverige, dels boka ett helt respaket, där såväl transport och uppehälle som olika aktiviteter kunde ingå. Under de år som gått har Turistrådet och posten stött utvecklingen av BOKSER med vardera 2 milj. kr. årligen.

Det system för information som BOKSER hittills byggt på har kritiserats.

Man har ansett att det är tungrott och centraliserat. Dessutom har utvecklingen på dataområdet gått snabbt, och det nuvarande informationssystemet är enligt uppgift föråldrat.

Nu håller Turistrådet på att bygga upp ett nytt system, BOKSER II, vilket presenteras i betänkandet. Vid utvecklingen av det nya informationssystemet har man regelbundna kontakter med intressenterna på marknaden.

Vad gäller fjällturismen har folkpartiet en reservation, där man med utgångspunkt i motion Kr429 syftar till ökat stöd till fjällturismen. Ja, när det gäller fjällturismen kan konstateras att utskottsmajoriteten inte har de pengar som folkpartiet har avsatt för detta. Vi har inhämtat att man kan utgå ifrån att bidraget nästa år till stöd för driften av STF:s fjällverksamhet kommer att räknas upp med 3 %, vilket är en uppräknings av samma storlek som sker i fråga om andra liknande bidrag. I år utgår 725 000 kr.

Det kan med fog understrykas att Svenska turistföreningen genom ett mycket målmedvetet arbete verkar för att bjuda rika möjligheter för fjällvandring.

Regeringen har också uppmärksammat detta, och 1981 beslutade man att under en treårsperiod lämna 20 milj. kr. i statsbidrag för de mest prioriterade investeringarna. Detta skedde i form av bidrag till beredskapsarbeten, lokaliseringstöd och anläggningsstöd från naturvårdsverkets dåvarande anslag.

Beträffande vpk:s reservation angående statliga insatser i vissa områden vill jag framhålla att initiativ som gäller förslag till sådana måste komma från lokalt håll och att eventuella insatser får fördelas inom de ramar som finns. Mycket av det som sägs i vpk:s reservation angående marknadsföring av Sverige som turistland ligger redan i Turistrådets arbetsuppgifter. Många eller kanske rättare sagt flertalet turister från andra länder har våra storstäder som mål. Det är viktigt och riktigt att Turistrådet marknadsför även dessa, liksom vår natur och vårt friluftsliv. Det är således inte fråga om ett antingen-eller utan om ett både-och.

Fru talman! När man ser antalet reservationer som är fogade till detta betänkande kunde man tro att stor oenighet råder. Jag är glad att kunna konstatera att enigheten är större än oenigheten. Det är också en lycka att kunna ärligt säga att utrymme fortfarande finns i vårt land både för oss bofasta och för de gäster vi förhoppningsvis får ta emot från andra länder.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna under avsnittet Stöd till turism och rekreation.

Anf. 46 JAN HYTTRING (c) replik:

Fru talman! Jag vill med anledning av Maja Bäckströms anförande först ställa några frågor.

År 1986 uttalade utskottsmajoriteten i samband med att den tillstyrkte regeringens proposition i dessa frågor att en ytterligare analys av turismens samhällsekonomiska effekter skulle genomföras innan man var beredd att satsa mer pengar på marknadsföring av den storlek som Turistrådets styrelse begärde. Nu har man tydligen fått denna analys utförd, eftersom man redovisar positiva siffror och vid alla tillfällen understryker turismens stora betydelse.

Man kunde tidigare ana att det faktiskt skulle bli utrymme för större satsningar. Nu 1987 kan jag konstatera att detta enligt utskottsmajoritetens uttalanden är avhängigt av strukturplanen. När denna väl är framlagd skall man ta upp frågan till övervägande. Vad tror utskottsmajoriteten kommer att hända härnäst, under 1988?

Maja Bäckström frågade mig om centerns tankar beträffande en plan på detta område. Jag tycker att det vore värdefullt för turismens utveckling om en målinriktning funnes utvecklad i form av en plan. De länder som vi anger som våra hårda konkurrenter och som i någon mån, ibland kanske i stor mån, skulle vilja hålla tillbaka utvecklingen av turismen i Sverige har faktiskt satt upp mål för sin verksamhet. Dessa utgår man i de länderna från när man planerar anläggningar, kampanjer osv. Man vet vilka insatser statsmakterna är beredda att göra osv. Något sådant saknas faktiskt i Sverige.

Det är detta som vi tar upp i vår reservation, dock naturligtvis utan att i detalj ange hur planen skall se ut. Vi tycker att det ankommer på regeringen att lägga fram sådana förslag.

Jag vill också säga några ord om BOKSER, det system som man utvecklat men som nu kommer att tas ur bruk och ersättas av ett annat system, BOKSER II. Jag skulle vilja fråga Maja Bäckström om utskottsmajoriteten är nöjd med resultatet av den utveckling som man fick med BOKSER-systemet. Maja Bäckström har också angett hur mycket Turistrådet och staten har satsat på detta systems utveckling. Då tycker jag att Maja Bäckström för kammarens ledamöter kan redovisa hur mycket som användarna har satsat på den här utvecklingen.

Anf. 47 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Maja Bäckström tog även upp folkpartiets reservation som närmast handlade om anslaget till fjällturismen. Jag är realistisk och betraktar "loppet som kört" i riksdagen den här gången. Men jag hoppas att de positiva tongångar som åtföljde Maja Bäckströms yrkande på avslag på vår reservation skall leda till ett förslag nästa år och att man då kan nå enighet om en uppräknig av just det här anslaget.

Jag vill även rikta en vädjan till Ulf Lönnqvist, som lyssnar till debatten här i kammaren. Det finns starka sociala motiv bakom kraven på billigt logi och den service som detta kan föra med sig. Det skulle ge möjligheter för svensken i gemen att i större utsträckning än hittills nyttja fjällvärlden som en rekreativskälla.

Vi går även ut med orden "Europas sista vildmark" för att lansera fjällområdet. Denna lansering har fått ett mycket kraftigt genomslag internationellt. Stora grupper utlänningar har besökt våra fjällanläggningar under de senaste åren. Ett undantag är emellertid det allra senaste året då Tjernobyl har kastat sin skugga över fjällvärlden. Det finns ett reellt innehåll i lanseringen av "Europas sista vildmark". Men för detta krävs att vi har fjällanläggningar att erbjuda som fyller nutidens krav på komfort.

Denna debatt har visat att det finns en enighet om detta. Om vi hade möjlighet att sätta oss ner och resonera igenom detta, tror jag att vi skulle kunna få fram många praktiska resultat som skulle vara till nytta för turismen. Det är roligt att kunna konstatera denna enighet, och jag hoppas

att den får sig uttryck i en generositet vid behandlingen av kommande årsbudgetar.

Prot. 1986/87:132
27 maj 1987

*Anslag till idrott,
rekreation och turism*

Anf. 48 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill något rekapitulera vad som har hänt beträffande strukturplanen. 1984 gick centern emot regeringens förslag om att Turistrådet skulle få i uppdrag att utarbeta en strukturplan. Nu är vi många som väntar på den här planen. Enligt vad som har sagts kommer denna strukturplan att presenteras under juni månad, och såvitt jag förstår föreligger redan ett första utkast. Jag tycker att vi skall hälsa det med glädje när vi får det i vår hand.

I det nuvarande budgetläget är det mycket svårt att förorda en så stor satsning på marknadsföringsinsatser som Turistrådet har framfört önskemål om utan att man har en översikt över svensk turistnäring och turistsatningar runt om i landet. Vi hoppas få detta klarlagt när strukturplanen läggs fram.

Anf. 49 JAN HYTTRING (c) replik:

Fru talman! Det är riktigt att centern avvisade tankarna på detta uppdrag till Turistrådet om en strukturplan. Vi har samma synsätt i dag. Utvecklingen har lett fram till att man alltid frågar efter nya planer och nya besked samtidigt som man själv kan redovisa, som jag sade i min tidigare replik, det positiva med turismen. Vi är i dag övertygade om att den typ av strukturplan som Turistrådet fick i uppdrag att göra inte kommer att lösa de problem som utskottsmajoriteten inte så mycket diskuterar men känner oro inför, eftersom man vet för litet för att kunna tillskjuta mer medel. Utskottet anser att lagom mycket pengar satsas på Turistrådet för marknadsföring.

Det som Maja Bäckström sade om att man skulle ge regeringen i uppdrag att utarbeta en plan för turismens utveckling i Sverige stöder egentligen centerreservationen. Vi inom centern befarar att man även under följande år kommer att fortsätta med resonemang om att man vet för litet och egentligen inte ger Sveriges turistråd och Sverigeturismen chans att utvecklas och att konkurrera med vad andra viktiga turistländer har att bjuda på. Det är detta som hela diskussionen handlar om, Maja Bäckström.

Anf. 50 MAJA BÄCKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara kortfattat beträffande tillkännagivandet säga att jag inte tycker att det finns någon som helst anledning att försöka slå in öppna dörrar. Jag anser att det som göras skall är på väg att göras. Då får vi ge oss till tåls och se vad det för med sig.

Förste vice talmannen anmälde att Jan Hyttring anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 51 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! Eftersom jag är en av de inblandade i Turistrådets verksamhet kan det vara på sin plats att ge litet upplysningar kring det arbete som för närvarande bedrivs av Turistrådet.

I dag sitter Turistrådets delegation, som har till uppgift att följa arbetet

med strukturplanen, och diskuterar detta. Avsikten är att Turistrådet under den här sommaren skall överlämna strukturplanen till regeringen. I strukturplanen skall man belysa det som man har fått i uppdrag av regering och riksdag. Turistrådet har i uppdrag att även peka på de samhällsekonomiska konsekvenserna för turismen.

Detta underlag, som vi hoppas få fram under de närmaste veckorna, tror vi kan tjäna som ett bra underlag för vilka prioriteringar som skall göras – vilka områden man skall satsa på – och vad som kan vara nödvändigt att ge sig in på när det gäller turismen och dess utveckling.

Turistrådet arbetar också med utgångspunkt i att man måste kunna prioritera olika områden. Sverige är ju ett litet land och kan inte vara med i alla sammanhang utan måste prioritera olika grupper och områden för att nå bästa möjliga resultat när det gäller utlandssidan.

Jag vill något kommentera de diskussioner som har förts om att näringen inte känner sig delaktig i besluten. Jag skall kanske först tacka Jan Hyttring för att han inte hade något emot dem som sitter med i styrelsen för Sveriges turistråd. Vi diskuterar utarbetandet av olika projekt som kan vara intressanta både när det gäller ekonomi och sysselsättning för Sverige som nation med företrädare för näringen. Det kan naturligtvis finnas problem i detta sammanhang, eftersom den tidigare styrelsen bestod av en rad olika representanter från olika håll. Det visade sig att det inte fungerade så bra utan man hade något slags stormöten. Det mest angelägna är att man har en god kontakt med näringen och att man tillsammans med den utarbetar det som kan vara viktigt för Sverigeturismen. Det försöker man göra från Turistrådets sida och prioriterar olika områden.

BOKSER har varit på tapeten här i dag. Som Jan Hyttring mycket riktigt påpekade kommer BOKSER I, om vi nu kan kalla det så, att gå ur tiden. Nu gäller ett avtal fram t. o. m. den 31 december 1988, där man åtagit sig att sköta denna verksamhet. När den nya styrelsen kom till undersökte man vad det fanns för möjligheter inför framtiden att driva verksamheten inom Turistrådets ram. Ett av problemen är datautvecklingen. Jag tror att vi är överens om att utvecklingen går mycket snabbt och innebär en rad kostnader, inte minst då det gäller utvecklingsarbete. Det kan ställa till stora ekonomiska bekymmer, om en liten organisation skall ta hand om verksamheten ensam.

Låt oss resonera litet om BOKSER och se några år tillbaka i tiden. Man sade från användarnas sida att man räknade med ungefär 222 000 bokningar år 1986. I verkligheten blev det 87 000 bokningar. Detta visar litet av de problem som man brottas med. Det hela kostar mycket pengar. Turistrådet har haft stora kostnader för detta – det är en stor post i Turistrådets budget.

När vi då funderade över framtiden inom Turistrådet tyckte vi, att om vi skall kunna klara framtiden, måste vi hitta dels lokala lösningar, dels rikstäckande lösningar. Målsättningen med BOKSER II är att man skall kunna få en verksamhet och, utan att det skall behöva läggas som en kostnad på de få som använder sig av det nuvarande systemet, tillsammans med Scandicom en utveckling för framtiden som visar sig hållbar.

Anf. 52 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! På grund av kammarens trängda arbetsläge skall jag begränsa mig till att behandla de två reservationer till betänkande 20 från kulturutskottet där moderata representanter finns med. Jag skall redan nu yrka bifall till reservationerna 6 och 10.

Först ett par ord om reservation 10 som handlar om sammansättningen av Sveriges turistråds styrelse. Tillsammans med centern har vi yrkat att turistnäringen skall få ett ökat inflytande i Turistrådets styrelse. Maja Bäckström sade här att organisationen bara funnits i tre år och att vi behöver längre erfarenhet av en organisation. Låt mig då inskränka mig att säga att jag hyser den förhoppningen att majoriteten så småningom skall besinna det kloka i vår reservation och besluta att Turistrådets styrelse förstärks genom turistnäringens större representation.

Innan jag går vidare vill jag bara påpeka att Lars-Ove Hagberg, som nu lämnat kammaren, framförde samma synpunkter på tävlingsidrotten som man i praktiskt taget alltid gör från kommunistiskt håll, nämligen att tävlingsidrotten inte behövs. Man ser den över axeln. Låt mig då säga att vi behöver både motionsidrott och tävlingsidrott. Tävlingsidrotten fungerar ofta som en motor för den breda idrotten och är bra både i sig och som inspiration för människorna.

Så till reservation 6. Här konstateras både av utskottet och i den motion som ligger bakom denna reservation, Kr416, att frågan varit uppe tidigare. Ja, förvisso, men inte blir den mindre viktig för det. De tio främjandéorganisationerna har sedan några år tillbaka ett samarbetsorgan. Vad vore då naturligare än att detta samarbetsorgan skulle få äska anslag direkt hos regeringen och inte behöva gå över Riksidrottsförbundet.

Jag har haft förmånen att få plädера för detta tidigare. Jag gläder mig, fru talman, åt att få göra det igen. Jag tror att det här kommer att bli verklighet en dag. Jag har mycket svårt att förstå varför det skall gå över Riksidrottsförbundet. Vi har ofta fått höra att det inte spelar någon roll, för här är det fråga om ett förslag från Riksidrottsförbundet till regeringen och att vi därmed redan har så som vi önskar, nämligen att regeringen beslutar. Jag frågade ordföranden i Riksidrottsförbundet hur många gånger regeringen hade ändrat på det förslag som Riksidrottsförbundet hade lagt fram. Då fick jag det ärliga svaret: ingen gång. Man kan alltså klart se var beslutandet ligger: regeringen beslutar enligt Riksidrottsförbundets förslag. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Det är bara att konstatera att socialdemokraterna är lika konservativa i denna fråga som i så många andra frågor. Jag uppfattar ibland socialdemokraterna som det mest konservativa partiet i denna kammare.

Socialdemokraterna har i många frågor gått i stå. De har förlorat förmågan att gynna en positiv utveckling för främjandeorganisationerna.

Jag skall nöja mig med dessa ord i dag. Jag har redan yrkat bifall till reservationerna 6 och 10.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenum.)

Prot. 1986/87:132
27 maj 1987

*Anslag till idrott,
rekreation och turism*

Anslag till utredningar inom bostadsdepartementet

Anf. 53 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Moderaterna har i en reservation till detta betänkande föreslagit att bostadsdepartementets anslag till utredningar m. m. skall föras upp med ett belopp av 3,5 milj. kr., vilket är 4 miljoner lägre än det belopp som utskottsmajoriteten föreslår. Under detta anslag finansieras bl. a. den särskilda ungdomsboendedelegationen, som tillsattes 1985.

Jag har i debatten om bostadsutskottets betänkande nr 16 om bostäder åt unga utvecklat min och moderaternas inställning till ungdomsboendedelegationens verksamhet. Hittills tycks dess främsta funktion ha varit att utbetala sammanträdesarvodet. Någon förbättring av ungdomarnas bostadssituation har den inte medverkat till. Den bör därför omedelbart avskaffas.

När det gäller utredningsanslaget i övrigt anser vi att anslaget är tilltaget i överkant, inte minst med tanke på att såväl plan- och bygglagen som bostadskommitténs betänkande nu resulterat i propositioner. Vi föreslår därför att detta anslag minskas med ytterligare 2 milj. kr.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i betänkandet.

Anf. 54 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Vi har redan tidigare i dag diskuterat och tagit ställning till bostadsutskottets betänkande angående bostäder åt unga. Vi har från folkpartiet framfört synpunkten att ungdomsdelegationens arbete i sig inte tillskapar nya lägenheter. Delegationen bör avvecklas. Att i det här läget satsa ytterligare 2 miljoner på ungdomsdelegationen anser vi vara fel. I budgetpropositionen 1987/88 föreslogs att 5,5 miljoner skulle anslås till utredningar m. m. Vi tillstyrker det förslaget, men avstyrker förslaget om att satsa ytterligare 2 miljoner. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 55 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! När det gäller betänkande 17 råder, som här har framgått, delade meningar om anslaget till ungdomsboendedelegationen.

Ett bifall till reservationerna skulle innebära att ungdomsboendedelegationen omgående skulle få lägga ned sitt pågående arbete utan att slutföra det. Majoriteten har inte sett det som en ändamålsenlig hantering av resurserna.

Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om ungdomsboendedelegationen, och man kan tycka att delegationen hittills inte har kommit fram med förslag som vunnit allas gillande. Inte heller centern har kunnat konstatera något resultat. Men det behöver inte innebära att resultatet i fortsättningen blir lika dåligt.

Utskottsmajoriteten har ansett att ungdomens bostadsproblem är så

allvarliga att arbetet bör fortsätta och medel anvisas. Det faktum att så många ungdomar är utan bostad gör att alla till buds stående medel måste inriktas på att lösa bostadsbristen för ungdomarna. Det är också bakgrunden till att vi från centerns sida inte har velat gå emot regeringens förslag att ungdomsboendedelegationen skall få arbeta vidare.

I reservation 1 från de moderata ledamöterna yrkas att anslaget minskas ytterligare, förutom att man vill ta bort anslaget till ungdomsboendedelegationen. Utskottsmajoriteten har inte heller här funnit skäl att tillstyrka en så kraftig nedskärning.

Fru talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet i betänkande 17.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenium.)

9 § Föredrags

bostadsutskottets betänkande

1986/87:18 om anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Anslag till länsstyrelserna m. m.

Anf. 56 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! I betänkandet behandlas bl. a. motion Bo303 av bl. a. Karl-Anders Petersson m. fl. centerpartister. Motionen tar upp frågan om datorresurser till länsstyrelserna i Blekinge län, Gotlands län och Jämtlands län. Enligt motionen saknar man i dessa tre län de datorresurser som andra länsstyrelser har. Det är enligt vår uppfattning en omotiverad diskriminering av dessa små glesbygdslän. Det finns ingen anledning att dessa glesbygdslän inte skall ges möjlighet att utveckla sin verksamhet med hjälp av datorer på samma villkor som övriga län. I reservation 3 har vi från centern tillstyrkt bifall till motionens krav.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Anf. 57 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Fru talman! Utan att ha genomfört någon statistiskt säkerställd undersökning vågar jag påstå att miljö och miljöfrågor hör till de ämnen som i dag mest engagerar människor. I varje fall talas det mycket om miljö. Det är kanske så att människorna märker att detta är ett område där det finns brister i vårt välutvecklade och välorganiserade samhälle. Man kan redan vid sin egen stugtomt se konsekvenserna av försurning och vattenförstöringen. Andra, större risker som ozonskiktets förändring, strålningsrisken och stora globala förändringar informeras vi ständigt om genom massmedia.

Samtidigt som kraven på ökade insatser för miljön växer sig allt starkare, kämpar de regionala myndigheterna inom området med allt knappare resurser. Länsstyrelsens naturvårdsenheter har liksom andra statliga myndigheter fått minskade resurser de senaste åren. Men för just denna

myndighet har samtidigt uppgifterna växt. Folkpartiet tycker därför att det är befogat med ett höjt anslag som dock av finansieringsskäl inte satts högre än 5 milj. kr. Vi vet att betydligt mer pengar egentligen skulle behövas.

Naturvårdsenheterna arbetar i dag främst med tillståndsprovning enligt miljöskyddslagen och med ansökningar av olika slag, uppgifter som måste prioriteras. Tillsyn och planering samt förebyggande miljövård hinns inte med. T. o. m. lagstadgade uppgifter får ofta stå tillbaka. De nya uppgifter som tillsyn enligt vattenlagen innebär, har man t. ex. ej fått några nya resurser för, och dessa ärenden kan inte prioriteras. Många tillstånd enligt miljöskyddslagen börjar snart nå tioårsgränsen, och omprövningar kan bli aktuella. Resurserna för detta bedöms också som otillräckliga.

Från mitt eget hemlän kan ett annat exempel lämnas. Emån, som är svartlistad på grund av för höga kvicksilverhalter, passerar två sjöar i den övre delen, Nedsjön och Övre Svartsjön. Sediment i dessa sjöar misstänks vara orsaken till kvicksilverutsläppen. Naturvårdsenheten i Kalmar län vill gärna genomföra en undersökning av bottensedimenten för att se om teorin stämmer och om en sanering går att genomföra. Ett höjt anslag skulle kunna ge de resurser som i dag saknas för en sådan utredning. En utredning skulle kunna ha stor betydelse för det framtida fisket i Emån, som har en väsentlig fiskepotential.

Det finns många andra exempel där resursbrist hindrar ett fortsatt arbete inom miljövården. Även om en översyn av miljövärdorganisationen pågår, finns så många angelägna projekt att en höjning av anslaget bör genomföras redan kommande budgetår. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1 och 4.

I en annan folkpartireservation uttrycks önskemål om mer utbildning i ekologi på länsstyrelsenivå. Inför de förändringar som pågår inom jordbruket med marken i träda och ökad skogsplantering anser vi det särskilt viktigt att kunskapsnivån kan höjas och att fler kan få del av kunskapen. Bevarandet av det öppna landskapet och en ökad plantering av lövskog för att behålla en ljus landskapsbild är frågor som också bör ägnas uppmärksamhet.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall även till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan i bostadsutskottets betänkande 18.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande 1986/87:18 om anslag till länsstyrelserna m. m. har i sant traditionell anda samlat ett antal motioner som utmynnat i ett antal reservationer som bifogats nämnda betänkande. Det är i princip gamla bekanta som dyker upp i samma tappning som föregående årgångar.

Herr talman! Länsstyrelsernas naturvårdsenheter handlägger naturvård samt miljö- och hälsoskyddsfrågor på regional nivå. Deras uppgift är bl. a. att pröva tillståndsärenden enligt miljöskyddslagen och utöva tillsyn. En viktig uppgift är att serva och informera kommunerna i deras kamp för en bättre miljö.

Motionärerna menar att naturvårdsenheterna lider av resursbrist samtidigt som arbetsuppgifterna utökas. En av motionärerna kräver en personalförstärkning med i genomsnitt minst tre handläggare per länsstyrelse. Det skulle röra sig om en anslagsökning i storleksordningen 30 milj. kr. för nästa budgetår, om vi skulle följa motion Bo312 av Alf Svensson. Det är ett helt orealistiskt förslag med hänsyn till samhällsekonomin i övrigt.

Jordbruksutskottet har i ett yttrande till bostadsutskottet framhållit att miljövårdsorganisationen för närvarande är föremål för en översyn av en särskilt tillsatt utredare. Av direktiven framgår det klart att det bör övervägas vilka konkreta åtgärder som bör vidtas för att säkerställa resurszonerna för naturvården inte minst vad gäller tillsyn och kontroll på den regionala nivån. Utredaren skall redovisa sina förslag senast den 1 september innevarande år. Jordbruksutskottet avstyrker bl. a. med denna motivering motionskraven.

Vi i bostadsutskottet finner för vår del inga skäl till andra ställningstaganden. Utredarens förslag bör lämpligen avvaktas innan någon förändring sker på det regionala planet. Det bör också nämnas i sammanhanget att naturvårdsenheterna icke drabbas av besparingar som en rad andra enheter får vidkännas. Med denna motivering säger utskottsmajoriteten nej till folkpartikravet på ökad resurstilldelning i storleksordningen 5 milj. kr. för kommande budgetår.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1 och bifall till utskottets hemställan.

Reservation nr 2 behandlar den ekologiska kunskapen hos handläggarna på länsstyrelsenivå. Motionärerna och reservanterna hävdar att utbildning och information behöver ett ökat utrymme och att detta kräver en rad åtgärder för att öka handläggarnas kompetens. Utskottsmajoriteten har självfallet inget emot att resp. handläggare blir kunnigare och bättre utbildad för sitt dagliga rutinarbete. Men, säger utskottsmajoriteten, detta kan lämpligen ske via länsstyrelsernas organisationsnämnd, LON. Det finns inga hinder att redan i dag utbilda personal till en ökad ekologisk kunskap.

Med denna motivering avstyrker utskottet reservanternas linje. Jag yrkar avslag på reservation nr 2 och bifall till utskottets hemställan.

Reservation nr 3 gäller dataresurser vid länsstyrelserna. Blekinge, Gotland och Jämtland saknar ännu i dag egna datorer. De utnyttjar i stället grannlänens datakapacitet. Nu har ju skatteavdelningarna brutits ut ur länsstyrelserna, och eftersom de regionala ADB-anläggningar som aktualiseras i motionen använts främst för skatteändamål tillhör de organisatoriskt numera länsstatemyndigheterna.

De här gamla databurkarna börjar nu vara rätt slitna, och diskussion pågår om huruvida dessa i längden kan tjäna som moderna datorer. Länsstyrelsens egna databehov tillgodoses i huvudsak med s. k. småskalig datateknik. På länsstyrelsenivå diskuteras huruvida man framdeles skall övergå till annat system. Även dessa överväganden sker inom länsstyrelsernas organisationsnämnd. Hur som helst kan grannlänerna och övriga länsstyrelser serva de tre aktuella länen i dagsläget.

Det finns alltså inga hinder för att nyttja datorerna. Argumentet att regionalpolitiska skäl skulle tala för en satsning på nya datorer är därför ohållbart enligt utskottsmajoritetens uppfattning. Bli det ändringar som innebär att ny datateknik införs finns dessa tre länsstyrelser med i en sådan framtida omstrukturering.

Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation nr 3 och bifall till utskottets hemställan.

Slutligen vill jag kommentera reservation nr 4, som egentligen är en följdreservation. I reservationen äskas medel med ytterligare 5 milj. kr. Utskottet följer regeringsförslaget. Vi menar att det är en rimlig avvägning som departementschefen och regeringen har gjort.

Därmed yrkar jag avslag på reservation nr 4 och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 59 INGRID HASSSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Även om naturvårdsenheterna inte blir föremål för direkta besparingar, som utskottet framhåller i sin skrivning, upplever de indirekt att det blir så, eftersom de får så många nya uppgifter men inga nya resurser. De menar att vi här i riksdagen lägger på dem många lagar på det här området, men vi ger dem inte medel till att hantera dessa lagar. Från det håll jag undersökte var man särskilt bekymrad över just det förhållandet att man inte kunde följa upp det beslut om vattenlagen som riksdagen hade fattat.

Anf. 60 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Magnus Persson anförde två skäl för avslag på vårt yrkande om att Blekinge, Gotland och Jämtland skulle få samma datorresurser som övriga län.

Det första skälet var att länskattemyndigheten nu har brutits ut från länsstyrelsen och att resurserna därför inte skulle behövas. Jag vill då fråga om inte länskattemyndigheterna i Blekinge, Gotland och Jämtland skall ha samma tillgång till datorresurser som övriga län – att man har brutit ut länskattemyndigheterna gör ju inte ojämlikheten mindre.

Det andra skälet för ett avslag var att datorutrustningen nu börjar bli gammal och sliten överallt i landet och att det därför inte skulle vara någon större skillnad mellan de län som har denna utrustning och de som saknar den. Det skälet ser jag som ytterligare ett argument för vårt krav. Det är ju då desto angelägnare att förnya dessa resurser, inte minst i de tre län vi har aktualiserat. Uppenbarligen saknar dessa län de resurser som finns i andra län för det här ändamålet.

Detta är i grunden en jämlikhetsfråga och en fråga om hur man från rättvisesynpunkt ser på de resurser länsstyrelserna över hela landet har. Enligt centerns mening skall alla län behandlas lika och ges samma förutsättningar. Då bör dessa resurser garanteras även Blekinge, Gotland och Jämtland.

Anf. 61 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Ingrid Hasselström Nyvall påstod att det finns angelägna behov inom naturvårdsenheterna, och det är helt riktigt. Men enligt gammal kutym här i kammaren bör man avvakta en pågående utredning. I det här fallet kommer den utredare som regeringen har utsett att lämna ett förslag redan om tre fyra månader. Vi kommer då att få konkreta förslag som rör just dessa frågor. I avvaktan på detta är utskottsmajoriteten inte beredd att diskutera ytterligare medel till naturvårdsenheterna. De har, som sagt, inte

heller drabbats av de nedskärningar som övriga enheter har fått vidkännas.

Till Agne Hansson: De tre länen är faktiskt inte styvmoderligt behandlade. De nyttjar datatekniken via sina grannlän på ett lika bra sätt som om databurkarna stod hos länsstyrelserna i resp. residensstad. På många länsstyrelser är man säkert inte så glad åt att ha den här gamla utrustningen. Men i avvaktan på att en helt ny datateknik eventuellt skall införas bör man inte nu "rycka ut" de här tre länen. De servas på ett bra sätt i sin dagliga gärning, även vad gäller de regionalpolitiska synpunkterna.

Det finns alltså, herr talman, ingen anledning för de tre länen att känna sig sämre behandlade. Vid en eventuell framtida övergång till ny, modern datateknik finns dessa län med i bilden och kommer att vara jämställda med övriga län.

Anf. 62 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag har förståelse för Magnus Perssons synpunkter när det gäller att man inte skall vidta några åtgärder när en utredning pågår. Men för det första vet vi inte om denna utredning kommer med något förslag, och för det andra brukar det ta ganska lång tid innan det händer någonting efter det att en utredning är klar. Eftersom miljöförstöringen går ganska snabbt på en del håll och eftersom detta har varit ett angeläget behov länge tyckte vi från folkpartiet att man borde göra denna mindre förstärkning redan nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenum.)

10 § Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1986/87:25 om Luftfart (prop. 1986/87:100 delvis).

Luftfart

Anf. 63 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Luftfarten har under den senaste tioårsperioden haft en fullkomligt fantastisk utveckling över hela världen. I Sverige har antalet passagerare i svensk civil luftfart vid samtliga svenska flygplatser ökat från ca 9 miljoner passagerare till nära 15 miljoner eller med nästan 60 % mellan åren 1979 och 1985.

Trafikökningen såväl i Europa som i världen i övrigt har varit så snabb att kapacitetsbegränsningar har uppstått på flera håll. För Sverige gäller att hela landet är beroende av Arlandas kapacitet både i bansystem och på andra områden. En snar tillkomst av en tredje bana är därför av nationellt intresse.

Det har uppstått pilotbrist över hela världen, teknikerbristen blir alltmer påfallande och en flygledarbrist är uppenbarligen under uppsegling. Inte minst här hemma har detta demonstrerats den senaste tiden. Dessa personalfrågor liksom även andra frågor kan också bli hinder i en fortsatt, önskad trafikutveckling.

I Sverige kom trafikökningen att accentueras och mångdubblas i och med att jetflyget överflyttades från Bromma till Arlanda. Flygsystemets uppbyggnad med Arlanda som nav i trafiken har starkt bidragit till det ökade resandet och givetvis också till de ökade inkomsterna för luftfartsverket. Genom att trafiken i stor utsträckning förs via Arlanda har antalet möjliga omstigningar 20-dubblats. Den förlängning av restiden som kan uppstå för någon, genom att han får resa omvägen över Arlanda, uppvägs mer än väl för konsumentgruppen som helhet av att valmöjligheterna ökat så enormt. Antalet linjer har mångdubblats liksom då också möjligheterna till vidareresande.

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar om luftfarten, trafikutskottets nr 25, har flera av de förslag vi lagt fram från moderata samlingspartiet fått en positiv behandling. Det gäller avgiftssättningen i allmänhet och särskilt avgifterna för besiktning av privatflygplan, där utskottet i princip instämmer i våra synpunkter men tills vidare hänvisar till pågående översynsarbete. Det gäller också frågan om utbildningen av piloter, där regeringens förslag om ett kompletterat utbildningssystem överensstämmer med det detaljerade förslag jag som enskild motionär lagt fram och med den linje vi i en moderat kommittémotion dragit upp. Det gäller således både den utökade bolagsutbildningsdelen och den koppling till de privata pilotskolorna som nu sker i och med att statsbidrag utgår till dessa. Även beträffande ett samordnat antagningsystem har regeringen gått på vår linje.

Samtliga partiers strävan är att förbättringar av det svenska trafiksystemet skall åstadkommas – till trafikanternas fromma och samhällets utveckling; självfallet utifrån olika ideologiska synpunkter.

I ytterligare en fråga har utskottsmajoriteten lyssnat på och följt minoritetens förslag, må vara under bilan, eftersom vpk intagit samma linje som de tre borgerliga partierna. Det gäller utformningen av det s. k. resultatutjämnings-systemet mellan flygplatserna. Resultatutjämningsystemet fungerar så, att det underskott i driften som uppstår på de statliga flygplatserna, för närvarande dock även Växjö och Kristianstad, täcks av överskott från framför allt Arlanda via luftfartsverket. Regeringen ansåg i år liksom förra året att de kommunala flygplatserna i Växjö och Kristianstad skulle utgå ur systemet. Utskottet enades dock om att systemet i stället bör ses över och att Växjö och Kristianstad tills detta skett bör få behålla sina bidrag. Förslag på denna punkt bör ingå i den luftfartspolitiska proposition som läggs fram våren 1988.

I skatteutskottet behandlades nyligen ett förslag från oss moderater i trafikutskottet om slopande av den särskilda skatten på flygbensin. Även detta tillmötesgicks i princip.

Arlanda flygplats är, som alla säkert inser, oerhört viktig som nav i luftfartssystemet. Genom att trafiken slussas via Arlanda har möjligheter tillskapats att upprätta ett stort antal förbindelser dels mellan Stockholm och olika flygplatser i Sverige, dels mellan dessa och ut i Europa och världen i övrigt. Antalet möjliga och snabba förbindelser från olika delar av vårt land till alla delar av världen har accelererat till fromma för vårt näringsliv, för administrationen och inte minst för utbildning och forskning.

Av landets flygplatser går samtliga utom fem med underskott. Arlanda har det i särklass största överskottet och, som sagt, detta går till att stödja de

statliga flygplatserna i landet i övrigt. Eftersom luftfartsverket har såväl ett avkastningskrav att uppfylla som investeringsbehov, förstår säkert envar hur viktigt det är att söka hålla driftkostnaderna för flygplatserna nere, så att luftfartssystemet inte onödigtvis belastas.

Arlanda, som har en nyckelroll i luftfartssystemet, måste emellertid snarast få den tredje banan. Bansystemet utgör nu en begränsande faktor för luftfartens fortsatta utveckling i landet, eftersom kapacitetstaket med nuvarande bansystem redan nåtts.

Det förslag till finansieringsbolag för luftfartsverket som vi lagt fram, i förening med en större frihet för verket och i avvaktan på den aktiebolagsbildning av den rörelsedrivande delen som vi önskar, borde kunna göra det möjligt att snabbare ta fram den tredje banan utan att verkets avkastning ytterligare betungas.

Att vi från moderat håll instämmer i att det är fördelaktigt med Arlanda som nav i luftfartssystemet betyder inte någon motsättning i förhållande till vår önskan om liberalisering.

Koncessionssystemet måste helt enkelt lättas upp.

För närvarande har SAS och Linjeflyg ensamrätt till vissa inrikes linjer, de lönsammaste, en ensamrätt som befästes i och med den ministeröverenskommelse som fogades till förlängningen av konsortialavtalet.

Det är en felsyn att tro, att koncessioner till ytterligare bolag skulle urholka navsystemet. Dels är systemet rikt trafikerat, dels kan ytterligare koncessioner – inte minst gäller det parallellkoncessioner – bidra till och tillföra ytterligare trafik till nätet.

Den debatt vi nyligen hade här i kammaren om förlängning av konsortialavtalet för SAS visade på en överdriven rädsla för fri konkurrens hos våra s-politiker. Denna rädsla hyser tydligen inte ledande personer i SAS, som både i praktik och i ord numera är förespråkare för fri konkurrens. I ord har SAS-chefen redan före beslutet här i kammaren sagt ja till fri konkurrens och därvid uttalat, att SAS måste – som han uttryckte sig – vara först i spåret. I handling har man visat att man inser att det gäller att förstärka sin situation i Europa och att klara en liberalisering i och med initiativen till samarbete med andra europeiska flygbolag och i och med att man bejakar harmoniseringen med övriga Europa – ett Europa som nu går in för avreglering. Så snabb är den här utvecklingen att den försiktighet och räddhåga som präglade s-sidan, då förlängningen av konsortialavtalet debatterades i december 1986, ter sig totalt förlegad i dag. Både regeringen och socialdemokraterna i övrigt talar numera om nödvändigheten av att samordna vår transportpolitik med EG och dess regelsystem.

Herr talman! I reservation 2 upprepar vi moderater, nu tillsammans med folkpartiet, kravet på ett skiljande av myndighetsfunktionerna inom verket från den affärsdrivande delen. Som vi påpekar i reservationen har denna fråga belysts i ett flertal utredningar, vilkas resultat är entydigt och fortfarande giltigt. Man bör skilja flygsäkerhetsfrågorna från den rörelsedrivande verksamheten. Flygtrafikledningen och luftfartsinspektionen borde bilda en gemensam enhet och ges status av myndighet. Luftfartsinspektionen har tidigare givits en mer fristående ställning, och statens haverikommission har inrättats, men enligt vår mening bör flygsäkerhetsdelen omfatta flygtra-

fikledningen. Inte minst i dessa dagar illustreras det väsentliga i att denna del av verksamheten betraktas som myndighet, med myndighetsutövande ställning.

I reservation 1, som omfattas av enbart den moderata gruppen, upprepas vårt krav på utredning beträffande bolagsbildning av den rörelsedrivande delen av verket. Om luftfartsverkets affärsdel görs till aktiebolag, vilket ju är den vanliga formen i många länder, behövs inte det finansieringsbolag som vi i reservation 5 föreslår i avvaktan på bildande av aktiebolag.

Beträffande de statliga flygplatsernas driftsform, som tas upp i reservation 3, anser vi att de slutsatser som kan dras om de som bolag drivna kommunala flygplatserna, nämligen att dessa är mer effektiva och rationella i sin verksamhet, bör vara ledstjärnan för en ändring av driftsformen även av de statliga flygplatserna. De duktiga skall inte bestraffas, som nu faktiskt sker genom att endast de statliga flygplatserna i princip omfattas av hjälp för täckande av driftunderskottet.

Bromma flygplats behövs fortfarande, vilket liksom påpekanget att Stockholms stad numera uttalat sig för detta, tas upp i reservation 6.

Koncessionsfrågorna har jag redan talat om, och dessa berörs utförligt i reservation 7.

I reservation 8, slutligen, behandlas behovet även av ökad inrikes konkurrens, parallellkoncessioner på t. ex. stamlinjerna och vår uppfattning att inrikestrafiken bör skötas av inrikes bolag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i trafikutskottets betänkande nr 25 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 64 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Den inrikes flygverksamheten är stadd i ett mycket starkt utvecklingsskede, och det finns självfallet ingen anledning att förhindra en sådan utveckling. Goda kommunikationer, och det gäller alla kommunikationsslag, har avgörande betydelse för samhällsutvecklingen. Under de senaste åren har flygresandet ökat markant, och det finns för närvarande inga tecken på avmattnings. Det är framför allt den inrikes passagerartrafiken i linjefart som ökat.

Utvecklingen inom flyget har så god växtkraft att det är både onödigt och olämpligt att med offentliga medel skynda på en redan mycket snabb utveckling. Någon anledning att med politiska beslut göra ingripanden för att bromsa den pågående utvecklingen finns enligt mitt förmenande inte heller för närvarande.

Luftfartsverkets övergripande mål som gäller den civila luftfarten är att främja en på sunda villkor grundad utveckling av luftfarten och verka för att en tillfredsställande flygtransportförsörjning uppnås och vidmakthålls till lägsta möjliga kostnader. Verksamheten skall drivas med full kostnadstäckning. Det beslut som togs under våren 1985 innebär att luftfartsverket nu har bättre möjligheter att tidsmässigt anpassa sina investeringar.

Ett flertal utredningar har tidigare genom åren studerat luftfartsverkets funktion och organisation, bl. a. 1963 års luftfartsutredning (SOU 1966:34), flygtrafikledningskommittén (Ds K 1971:2) och luftfartsverksutredningen (Ds K 1974:14). I samtliga utredningar har framkommit det angelägna i att

flygsäkerhetsfrågorna ställs under *en* myndighets totalansvar och att det vore en fördel att de kunde behandlas avskilda från de ekonomiska hänsyn som följer med affärsverksformen.

Utvecklingen har således gått mot en mer självständig ställning för flygsäkerhetsområdet inom luftfartsverket och också större självständighet och ansvar för flygplatsorganisationen, dock utan att steget har tagits att frikoppla nämnda funktioner.

Den vid 1984/85 års riksmöte beslutade omorganisationen av luftfartsverket borde ha gått längre och helt skilt myndighetsenheterna från rörelscenheterna. Ett beslut av riksdagen att skilja myndighetsfunktionen från verksfunktionen skulle med säkerhet ha inneburit fördelar. Därför har vi i reservation 2 begärt förslag om detta, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Enligt vår mening skulle en stark marknadsinriktning av de statliga flygplatserna vara värdefull, och en större självständighet skulle uppnås om myndighetsfunktionen frikopplades från den rörelsedrivande funktionen. Härigenom skulle det också bli möjligt att driva rörelsefunktionerna i bolagsform. Vi förordar en sådan lösning, och jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Eftersom det krävs tillstånd att bedriva flygtrafik och för att få öppna nya flyglinjer, är inrikesflygets fortsatta utveckling beroende av vilken luftfatspolitik som myndigheterna tillämpar. Denna politik har enligt vår uppfattning hittills varit alltför njuigg när det gäller att medge tillstånd för nya flyglinjer, beroende på den företrädesrätt till koncession som SAS och Linjeflyg genom det nordiska avtalet har. Först om SAS inte vill driva trafik på en linje i primärtrafiken finns det förutsättningar för andra flygbolag att bedriva verksamheten. Vi anser att det är angeläget att bestämmelserna är så utformade att de ger större utrymme att starta nya linjer såväl mellan orter i Sverige som till orter i främst de nordiska grannländerna. En sådan förändring skulle enligt vår uppfattning inte i något avseende kunna hota SAS och Linjeflygs mycket starka dominans på den svenska inrikesmarknaden. En liberalisering av flyget i avsikt att åstadkomma en ökad konkurrens är angelägen särskilt beträffande inrikesflyget, men också för att uppnå bättre flygförbindelser inom Norden.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall även till reservationerna 7 och 8 som är fogade till trafikutskottets betänkande nr 25.

Anf. 65 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag vill instämma i vad både Görel Bohlin och Olle Grahn inledde sina anföranden med, nämligen att vi, när vi nu behandlar luftfatsbetänkandet, i likhet med vad som varit fallet de senaste åren kan konstatera att svensk luftfart har haft en mycket gynnsam utveckling. Passagerarökningen har under några år legat på mellan 10 och 15 %. Vi vet också att regionalflyget haft större ökningstal, drygt 30 % under ett par år. Arlandas roll som nav för inrikesflyget och flygbolagens satsningar på pris- och utbudssidan har lett utvecklingen fram mot ett folkflyg.

Enligt luftfatsverkets långtidsbedömning med prognoser över flygtrafikens utveckling kommer passagerarantalet i inrikes linjefart att öka med i

genomsnitt 8 % per år t. o. m. 1990, i utrikes linjefart med 7 % och i utrikes chartertrafik med 4,5 %.

Trots stark expansion är situationen inom flyget inte helt bekymmersfri. Systemet lider litet grand av växtvärk. Dagens problem inom flyget är tyvärr i viss utsträckning frukterna av den pessimism om flygets utveckling som var etablerad vid 1980-talets början. Vi har under några år fått en provkarta på olika bristsymtom. Det har gällt flygplan, piloter, flygtekniker, flygledare och även kapaciteten på olika flygplatser.

Även om expansionsproblem rent allmänt är mer angenäma att tackla, krävs långsiktighet i de luftfartspolitiska förutsättningarna. Flygets expansion kräver lösningar på olika problem. Låt oss då arbeta med de frågor som kräver vår medverkan, men vi behöver inte konstruera problem, som vissa borgerliga företrädare gör när de motionerar om genomgripande förändringar av luftfartsverkets organisation.

Vi vet sedan tidigare att politisk enighet inte är en nödvändig förutsättning för en positiv utveckling av flyget. Att det finns åtta reservationer fogade till årets luftfartsbetänkande är därför inte något särskilt bekymmer för luftfarten – så länge förslagen förblir reservationer.

När det gäller den moderata reservationen 1 har utskottet redan tidigare i vår tagit ställning för att luftfartsverket även i fortsättningen bör vara ett affärsverk. Detta ställningstagande skedde i samband med att utskottet yttrade sig till konstitutionsutskottet över proposition 1986/87:3 om ledningen av den statliga förvaltningen. Utskottsmajoriteten anser att detta ställningstagande kvarstår.

Men luftfartsverkets organisation och verksamhetsform tycks inte lämna mina moderata och folkpartistiska kolleger i utskottet någon ro. I reservation 1 begär moderaterna att luftfartsverkets rörelsedrivande del ombildas till aktiebolag. Affärsverksformen är, säger reservanterna, föråldrad. Det bärande motivet för att ombilda verkets rörelsedrivande del till aktiebolag skulle enligt reservationen vara att man kan ställa helt nya och andra krav på verkets ledning och styrelse. Om ledningen eller styrelsen missköter sig kan ägarna byta ut dessa mot andra, mer kompetenta personer.

Jag har svårt att se att detta skulle vara några bärande argument för att ombilda luftfartsverket till aktiebolag. Oavsett om verksamheten drivs som affärsverk eller aktiebolag kan vi ställa samma krav på verkets ledning och styrelse. Vare sig det rör ett affärsverk eller aktiebolag gäller att verksamheten skall drivas effektivt. Och det är ägaren och kunderna som i båda fallen ställer kraven. Men vi kan väl i rimlighetens namn inte parallellställa luftfartsverkets verksamhet med vilken annan verksamhet som helst. Driften av våra flygplatser, trafikledning m.m. är inte frågor som bara skall behandlas i slutna styrelserum. Att driva luftfartsverket är inte en fråga om vinstmaximering. Beslut om investeringar kräver visserligen långsiktighet, men det är inte bara en fråga om företagsekonomi.

Från utskottsmajoritetens sida kan vi konstatera att det finns vissa samhällseliga krav som utgör det främsta skälet att bedriva affärsverkens huvudsakliga verksamhet i verksform. Luftfartsverket är i det sammanhanget ett instrument för att uppnå vissa mål inom bl. a. trafikpolitiken. Därför är det också viktigt att regering och riksdag kan lägga fast inriktningen och

omfattningen av verksamheten, besluta om nivån på investeringarna och även lägga fast avgiftsprinciper.

Man kan också lätt få intrycket att ingenting har hänt inom luftfartsverket. Det är emellertid bekant för reservanterna att luftfartsverket relativt nyligen har omorganiserats för att man skall uppnå en ökad affärs- och marknadsorientering. I reservationerna nr 2 och 3 återkommer bolagsbildning som ett slutmål för driften av de statliga flygplatserna. Vidare gäller det krav på att skilja luftfartsverkets myndighetsfunktion från de rörelsedrivande funktionerna.

Att bilda nya myndigheter och etablera aktiebolag kan knappast ha något egenvärde. Några tungt vägande skäl för de föreslagna åtgärderna redovisas emellertid inte. Från utskottsmajoritetens sida kan vi konstatera att genom luftfartsverkets nya organisation har en klarare avgränsning skapats mellan verkets myndighetsfunktioner och de rörelsedrivande funktionerna. Vi menar liksom tidigare att det bör vara till fördel för luftfarten att myndighetsfunktionerna på luftfartsområdet samt flygplats- och flygtrafikledningsfunktionerna hålls samman i ett och samma verk.

Genom den nya organisationen för luftfartsverket – i vilken flygplatserna utgör självständiga resultatenheter med ett utvidgat linjeansvar direkt under verkschefen – uppnår man också en ökad marknadsinriktning och självständighet för flygplatserna. Mot den bakgrunden avstyrker utskottsmajoriteten också yrkandena i reservation nr 3.

Moderaterna tar också upp finansieringsfrågor i två reservationer, nr 4 och 5. En större finansiell rörelsefrihet tillsammans med bildandet av ett finansieringsbolag skulle enligt reservanterna göra det möjligt att snarast finansiera genomförandet av en tredje landningsbana på Arlanda.

Redan genom riksdagens beslut år 1985, som innebär att de årliga anslagsframställningarna ersattes med treårsplanen, fick luftfartsverket ökade möjligheter att tidsmässigt anpassa sina investeringar till marknadens behov. Verket fick också genom beslutet vidgade möjligheter att finansiera sina investeringar utanför statsbudgeten. Med de förslag som redovisas i årets budgetproposition, som utskottsmajoriteten tillstyrker, får luftfartsverket en ytterligare finansiell rörelsefrihet. Gränsen för verkets egna beslutsbehovigheter höjs markant, från för närvarande investeringar på högst 1 milj. kr. till investeringar vilkas totalkostnad understiger 50 milj. kr. Vidare slopas tidigare ramar för riksgäldsupplåning, leasing och för utnyttjande av rörelsemedel. Den finansiella rörelsefriheten förstärks ytterligare av att verket får behålla avskrivningsmedel för investeringar och att verket får möjlighet att fondera överskottsmedel.

Från utskottsmajoritetens sida anser vi i likhet med vad kommunikationsministern föreslår i budgetpropositionen att regeringens möjligheter till trafikpolitiskt agerande motiverar en övre gräns för verkets egen beslutanderätt. Med de förslag i övrigt som utskottsmajoriteten ansluter sig till saknas också motiv för att bilda ett särskilt finansieringsbolag för luftfartsverket. Luftfartsverket kan redan utnyttja en rad olika finansieringskällor. Det är i det sammanhanget inte tillgång på pengar som är ett problem. Restriktionen för luftfartsverkets investeringar är en konsekvens av avgiftsnivån.

När det gäller Bromma flygplats borde det egentligen räcka med att hänvisa till tidigare debatter, eftersom ingen flygplats har ägnats så mycket debattid i riksdagen som Bromma.

Utskottet har tidigare uttalat en klar uppfattning att det i avvaktan på en mer slutgiltig lösning av flygplatsfrågan för Stockholmsregionen inte är möjligt att avveckla Bromma som flygplats. Eftersom ingen har frångått denna uppfattning är det häpnadsväckande att centern och moderaterna trots detta framför yrkande i sin reservation 6 om att Bromma skall vara kvar för allmänt bruk och visst sekundärflyg.

Låt oss än en gång fastslå att Bromma flygplats ligger på mark som tillhör Stockholms kommun. Enligt avtal med kommunen disponerar luftfartsverket Bromma t. o. m. utgången av 1996. Företrädare för Stockholms kommun och Stockholms läns landsting uttalade i december 1983 att avtalet inte kommer att förlängas efter utgången av år 1996. Det borde inte vara en nyhet för centern och moderaterna att det är detta som gäller beträffande Bromma flygplats.

Det är mycket förvånande att de tre borgerliga partierna i utskottet även i år återkommer med krav på avregleringar på luftfartsområdet. Resultatet av detta skulle bli ett utestängande av SAS på de svenska inrikeslinjerna. Man ställer sig osökt frågan: Varför är ni så angelägna att medverka till en försvagning av SAS?

Genom SAS-samarbetet har vi byggt ett effektivt flygtrafiksystem, anpassat efter våra befolkningsmässiga och geografiska förutsättningar. När SAS fick sin prioriterade ställning, var det därför att de skandinaviska länderna skulle uppnå en tillfredsställande trafikförsörjning såväl internationellt som nationellt till rimliga priser. Den gemensamma skandinaviska marknaden var en viktig förutsättning i sammanhanget. När nu resultatet av det gemensamma arbetet visar sig vara vinstgivande tas detta plötsligt till intäkt för att splittra resurserna. Samtidigt som reservanterna åberopar SAS finansiella styrka som skäl för en avreglering bör man också fråga sig hur denna har åstadkommit.

Även om vi från utskottsmajoriteten i princip delar uppfattningen att konkurrens bör finnas på luftfartsområdet anser vi att en avreglering från svensk sida leder till sämre linjenät. SAS överskott på dessa delar skulle därmed minska och leda till att företaget inte på samma sätt som för närvarande kan stödja mindre bärkraftiga linjer med överskott från lönsamma linjer. Följden skulle sannolikt bli att de mindre bärkraftiga linjerna måste läggas ner, vilket får den självklara följden att våra förbindelser med omvärlden försämras. Vi kan därför inte från utskottsmajoritetens sida ställa oss bakom de krav som förs fram i reservationen om avregleringar inom luftfarten.

En ökad konkurrens går också igen som tema i reservation 8 om inrikesflyget. En allmän liberalisering och parallellkoncessioner till inrikes bolag är i det sammanhanget recepten. Det jag tidigare har nämnt om konkurrensens för- och nackdelar har naturligtvis också relevans för inrikesflyget. Självfallet kommer det att finnas ett intresse för etablering på de trafikstarka linjerna. Men jag vill återigen fråga: Vem skall ta ansvaret för trafiken på den mindre lönsamma delen? Och, än en gång: Hur höga

flygpriser skall vi tillåta på de trafiksvaga linjerna?

När det gäller det svenska inrikesflyget är den grundläggande tanken bakom dagens prissystem att inrikesflyget skall ses som en helhet. Prispolitiken bygger på principen om ett runt Sverige. Överskott från lönsamma linjer skall bidra till att utjämna kostnaderna för mindre lönsamma linjer.

Det ligger också fördelar i den rollfördelning som gäller mellan flygbolagen. Vi kan där konstatera, att förutom SAS och Linjeflygs trafik på det tunga linjenätet finns det ett flertal andra nationella bolag som kompletterar trafikutbudet.

Utskottsmajoriteten ser inte några bärande skäl för att ändra gällande rollfördelning. Genom att SAS inrikestrafik utgör en integrerad del av företagets samlade flygverksamhet innebär det också fördelar när det gäller utnyttjandet av flygplan, personal och underhållsorganisation. I övrigt kan med dagens system flygbolagen operera med enhetlig flygmateriel, som är anpassad till trafikens förutsättningar.

Företrädarna för de tre borgerliga partierna är i år något försiktigare i sin reservation, när de hänvisar till den avreglering som har genomförts i USA. De talar om de stora vinster som passagerare och flygbolag har gjort efter avregleringen, men de glömmar bort att 156 flygplatser har slutat att ta emot flygplan i linjetrafik, att 43 000 arbetstillfällen har försvunnit från flyget genom att flera flygbolag har gått i konkurs samt att på icke trafikstarka linjer prisökningar på 300–400 % har förekommit. Mot den bakgrunden tror jag att exemplet från USA inte är mycket värt i er argumentering för en svensk avreglering.

Med dessa kommentarer vill jag yrka bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande 1986/87:25.

Anf. 66 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Vad beträffar moderata samlingspartiets förslag att skilja ut den affärsdrivande delen i luftfartsverket från myndighetsdelen, vill jag påminna Sven-Gösta Signell om att regeringen på sätt och vis har erkänt att det vore den riktiga vägen att gå, eftersom man 1984 tog initiativ till en förändring av organisationen åt det hållet, dock utan att ta steget fullt ut.

Det är ganska vanligt att verksamheten på flygplatser drivs i aktiebolagsform. Det sker t. ex. på Kastrup. Skälet är först och främst att affärsrörelseverksamheten inte skall sammanblandas med flygsäkerhetsfrågorna, som bör skötas separat. Det är särskilt viktigt att flygtrafikledningen är inkorporerad med flygsäkerhetsfrågorna och att den delen betraktas som en myndighet.

Jag vill hänvisa till en dom i arbetsdomstolen 1983, där det förklarades att flygtrafikledningen inte hade haft strejkrätt om den hade betraktats som en myndighet. Detta är ganska vanligt i många länder, bl. a. i Nya Zeeland.

Luftfartsinspektionen och flygledningen har en sorts kontrollfunktion, och den uppgiften skall inte sammanblandas med affärsverksamheten. Det kan t. ex. leda till att det sätts för höga avgifter på flygtrafikledning, som ju skall ta ut självkostnadspris, och för höga avgifter kan ha bromsande effekt på luftfartens utveckling. Detta diskuterades för flera år sedan i bl. a. flygtrafikledningskommittén, och de slutsatser som där drogs anser vi moderater fortfarande är riktiga.

Luftfartsverket bedriver för övrigt numera en mycket stor del rent kommersiell verksamhet. Både för konkurrenternas skull och för den fria företagsamheten bör denna rent kommersiella verksamhet bedrivas i aktiebolagsform. Det vore dessutom bra för verket självt. Den övre gränsen på 50 milj. kr., som Sven-Gösta Signell tycker är så högt satt, räcker inte långt. Den är alldeles för låg, om luftfartsverket skall finansiera så pass stora investeringar som nu planeras.

För övrigt anser vi att det är klart olämpligt att en regering underställd myndighet använder riksdagens organ, riksgälden, för att finansiera investeringar. Det bör alltså ske i separat bolagsform eller i aktiebolag.

Anf. 67 OLLE GRAHN (fp) replik:

Herr talman! Sven-Gösta Signell uppehöll sig länge vid koncessionsfrågorna, och jag förstår att det är besvärligt att försvara monopol och den typ av koncessioner som tillämpas inom inrikesflyget. Det är bra att SAS och Linjeflyg har ekonomisk styrka, att företagen går bra, men det är fel att de skall gå bra med monopolvinster.

En bättre koncessionsgivning och en bättre konkurrens på de inrikes flyglinjerna skulle ge Sverige ett bättre inrikesflyg, som skulle vara till fördel för passagerarna.

Anf. 68 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Görel Bohlin hyser farhågor för att den affärsverksamhet, dvs. den kommersiella delen, som luftfartsverket bedriver skulle vara till nackdel för flyget. Jag tror tvärtom att priserna kan hållas nere tack vare att luftfartsverket har möjligheter att bedriva också en kommersiell verksamhet. Det har inte förts över några pengar från flygverksamheten till den kommersiella delen – tvärtom. Denna del har varit mycket lönsam och bra, och den kommer också i fortsättningen att vara till nytta för flygutvecklingen i vårt land.

Olle Grahn säger att jag uppehöll mig länge vid flygtillstånden, och det är helt riktigt. Jag är nämligen rädd om det svenska flyget, och jag är övertygad om att vi har ett bra flyg i Sverige i dag. Vi har fått, som jag sade inledningsvis, ett folkflyg, och det skall vi vara rädda om. Därför tror jag att det skulle vara farligt att göra några nya experiment nu. Nej, låt oss slå vakt om den utveckling som har skett inom svensk luftfart de senaste åren!

Anf. 69 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Jag vill påpeka för Sven-Gösta Signell att affärsverksformen är tämligen unik för Sverige och att sådan här luftfartsverksamhet bedrivs i aktiebolagsform i en rad andra länder.

Jag går därmed över till koncessionsfrågorna. Beträffande nödvändigheten av en liberalisering av trafik- och transportfrågorna tycks det numera råda en ädel tävlan. Både SAS och LIN säger sig företräda ökad konkurrens och liberalisering, likaså kommunikationsministern och utrikeshandelsministern, och det är bra. Eftersom EG så starkt och målmedvetet arbetar för en liberalisering tycker jag att socialdemokraternas attityd här i riksdagen förefaller något inkonsekvent. En ökad koncessionsgivning och fler bolag betyder fler resenärer. Sven-Gösta Signell.

Jag vill också tala litet om inrikestrafiken. Problemet är att SAS har ensamrätt på de tre stamlinjerna, som är SAS mest lönsamma. Linjen Stockholm–Göteborg är t. o. m. lönsammare än hela det interskandinaviska nätet. Eftersom bara tre sjundedelar av vinsten beskattas i Sverige genom moderbolaget ABA betyder detta att de svenska stamlinjerna så att säga subventionerar övrig trafik i Skandinavien. Det medgav också Sven-Gösta Signell.

Detta system har vi låst oss för även i fortsättningen genom den ministeröverenskommelse fogad till konsortialavtalet som antogs för en tid sedan. Innan vi antog detta här i kammaren pågick en rad debatter runt om i Skandinavien. Bl. a. deltog SAS koncernchef i en debatt i Oslo där han uttryckte sin förvåning över den attityd man intagit. I både Norge och Danmark har man tryckt på om att inrikesflyget borde vara rent nationellt. Han sade med anledning av stamlinjerna i Inside SAS, nr 6, 1986 att "det är bara Sverige som har nackdelar av samarbetet men det är det enda land som inte klagat".

Man kan då fråga sig varför svenska socialdemokratiska riksdagsledamöter inte inser att en förändring i riktning mot nationell inrikestrafik är till fördel för Sverige och att det är vår skyldighet att bevaka svenska intressen.

Anf. 70 SVEN-GÖSTA SIGNELL (s) replik:

Herr talman! Vi tycker att det är bra för Sverige att SAS har utvecklats på det sätt som skett. Den gången SAS bildades gjorde man denna uppdelning av linjenätet. Vi har, som jag sade tidigare, inte sett någon anledning att få till stånd en förändring av detta.

Anf. 71 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall ta upp frågan om resultatutjämnningen för de kommunala flygplatserna. Samtliga flygplatser som har flygförbindelser med Arlanda hjälper till att generera vinst dit. Frågan om hur den vinsten skall fördelas har diskuterats och utretts under flera år.

Så sent som förra året beslutade riksdagen att ge regeringen i uppdrag att utreda frågan om resultatutjämnning. Detta skedde inte. Regeringen fullföljde inte riksdagens beslut. I budgetpropositionen gav man i stället pengar till de större kommunala flygplatser som ligger i skogslänen. Det gäller Borlänge, Kramfors och Gällivare. Av de återstående tre flygplatserna föreslår nu utskottet att Växjö och Kristianstad tills vidare skall få kostnadsersättningar enligt de grunder de hittills fått. Återstår alltså Trollhättan–Vänersborgs flygplats som den enda större kommunala flygplats som står helt utan statligt stöd.

Nu säger utskottet att resultatutjämnningen bör komma till stånd. Det är bra. Det finns bara en hake. Detta beslutade riksdagen förra året också, och ingenting hände då. Vågar vi tro på att regeringen nu fullföljer riksdagens beslut?

Trafikmängden från Trollhättan–Vänersborgs flygplats har ökat mycket kraftigt under de senaste två åren. 1985 var antalet resande 55 000 och 1986 nästan 77 000. Under de första månaderna i år har ökningen varit 29 % för januari, 37 % för februari, 54 % för mars och 36 % för april jämfört med

motsvarande månader 1986. Trollhättan–Vänersborgs flygplats skiljer sig därmed markant från övriga kommunala flygplatser som inte omfattas av statligt stöd. Det kan inte vara rättvist att endast en av de större flygplatserna skall stå utan statligt stöd och att regionen därmed själv får svara för underskottet.

Herr talman! Jag vill med detta ytterligare trycka på att frågan om resultatutjämnning skyndsamt måste utredas och resultatet snabbt framläggas för en långsiktig och rättvis lösning, och att man därvid beaktar Trollhättan–Vänersborgs ställning som regional flygplats.

Jag yrkar bifall till motion T717.

Anf. 72 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att centern står bakom två av de reservationer som är fogade till föreliggande utskottsbetänkande.

Som tidigare framhållits här i debatten har inrikesflygtrafiken ökat kraftigt under senare år. Ökningen har bl. a. varit en följd av att flyget genom riktade rabatter fått nya grupper av resenärer, exempelvis ungdomar, barnfamiljer och pensionärer.

Flygets expansion innebär ökat utnyttjande, men även behov av ökad kapacitet på våra flygplatser. Centern tog upp dessa frågor under allmänna motionstiden i motion T712, som utarbetades av vår trafikkommitté. I den motionen behandlas bl. a. frågor om hur trafiken skall fungera på bästa sätt och hur vi på det mest ekonomiska sättet skall klara flygplatsbehovet inom Stockholmsområdet.

Det är enligt vår mening väsentligt att så långt som möjligt utveckla inrikesflygnätet så att trycket på Arlanda kan minskas. Vi anger i motionen att det kan ske på två sätt. Den ena åtgärden kan vara att inrätta linjer för passagerartrafik direkt mellan orter, utan att gå via Arlanda. Det kan gälla t. ex. direktlinjer från mellersta Sverige och Norrland till Göteborg resp. Malmö.

Den andra åtgärden gäller flygplatsfrågan i Stockholmsområdet, som har diskuterats här tidigare. Inom Stockholmsregionen diskuteras för närvarande frågan om ytterligare en flygplats vid sidan av Arlanda. Enligt vår mening är det riktigare att behålla Bromma för vissa delar av flyget än att binda sig för betydande investeringar i en ny flygplats.

Med anledning av vår motion och en moderat motion har utskottets moderater och centerpartister i reservation 6 föreslagit att riksdagen nu skall göra ett uttalande om att Bromma flygplats bör finnas kvar. Bromma är en flygplats som efterfrågas av marknaden. Även om ett visst investeringsbehov finns på Bromma är det avsevärt mindre än vid varje annat alternativ. Slutsatsen i reservation nr 6 är att Bromma flygplats behövs och bör vara kvar för allmänflyget, för visst sekundärflyg och som en med Arlanda samverkande enhet.

Vi hemställer att riksdagen skall göra ett uttalande om detta.

Herr talman! Centern står tillsammans med moderaterna och folkpartisterna i utskottet även bakom reservationen 8. I den framhåller vi vikten av att vi även inom Sverige söker öka konkurrensen inom flygtrafiken. Möjlighe-

terna att liberalisera den nationella luftfartspolitiken bör därför bli föremål för *förutsättningslösa* överväganden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 6 och 8.

Prot. 1986/87:132
27 maj 1987

Luftfart

Anf. 73 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Jag vill liksom Marianne Andersson göra en markering beträffande Trollhättan–Vänersborgs flygplats. I motion T722 har vi framhållit att det i längden är orimligt att invånarna i vissa regioner helt skall svara för sina flygplatsers underskott, medan andra regioner har statliga flygplatser eller kommunala flygplatser med statligt stöd. För några år sedan föreslogs i den s. k. RESULT-rapporten att flygplatserna i Växjö, Kristianstad, Trollhättan, Borlänge, Kramfors och Gällivare skulle få ingå i ett resultatutjämningsystem.

I budgetpropositionen föreslås nu statsbidrag till bl. a. Borlänge, Kramfors och Gällivare. Skälen för detta är regionalpolitiska. Dessutom föreslår trafikutskottet att Växjö och Kristianstad får behålla sitt stöd enligt gällande avtal. Jag har naturligtvis inget att invända mot stödet till dessa flygplatser, men vill ändå peka på att Trollhättan–Vänersborgs flygplats nu är den enda av de tidigare nämnda sex flygplatserna som nästa budgetår blir helt utan statligt stöd. Det tycker jag är en ensidig negativ särbehandling.

Jag menar att de flygplatser som föreslogs ingå i resultatutjämningsystemet både genom sin karaktär och sin omfattning är jämförbara med de statliga flygplatserna, men inte med de övriga kommunala flygplatserna som trafikeras med mindre flygplan och som har väsentligt mindre passagerarunderlag. Trollhättan–Vänersborgs flygplats beräknas i år få 110 000 passagerare, vilket kan jämföras med att få kommunala flygplatser, utöver de sex nämnda, har mer än 10 000–20 000 passagerare.

Jag vill därför, herr talman, påpeka det viktiga i att den kommande översynen leder till att rättvisa skapas mellan de regioner som har och de som saknar statlig flygplats.

Anf. 74 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Flygets utveckling har präglats av en expansion, t. o. m. så stor att vi nu nått kapacitetstaket på många platser. Det visas inte minst av den debatt som pågått angående flygledarna i Stockholm och på Arlanda. Det har fört med sig att konkurrenskraften för många regioner har ökat liksom att beroendet av attraktionskraften för flyget också har ökat. Självfallet innebär detta att möjligheterna att ta regionala hänsyn och att låta olika regioner expandera har ett positivt värde.

I detta sammanhang vill jag, herr talman, erinra om resultatutjämningsystemet flygplatserna emellan. Systemet RESULT skulle innebära ett stöd till flera flygplatser, bl. a. Borlänge, Gällivare, Kramfors, Kristianstad, Trollhättan och Växjö. Förra året sade trafikutskottet att en utredning om RESULT och resultatutjämningsystemet borde ske och att Kristianstad och Växjö i avvaktan på resultatet av utredningen borde få behålla de bidrag de enligt ett avtal redan har.

Nu sägs i propositionen att bidrag endast bör komma i fråga för flygplatser i skogslänen. Resultatet av detta resultatutjämningsystem är i själva verket

Prot. 1986/87:132
27 maj 1987

*Anslag till utredningar
inom kommunika-
tionsdepartementet*

en stor orättvisa. Det är en orättvisa som hårt drabbar inte minst Trollhättans flygplats. Alla de övriga flygplatserna jag räknade upp skulle få vara med och dela på det statliga stödet, men inte Trollhättan-Vänersborgs flygplats. Det är en flygplats för en region som präglas av utveckling med ett Uddevalla i stark utveckling och med etablering av flera nya industrier, ett Lysekil med oljeraffinaderier och ett Bohuslän som omland, ett Trollhättan med en stark industriexpansion och Vänersborg som länsstad. Nu pågår diskussionen i området för en eventuell utbyggnad eller möjligen nybyggnad av en flygplats. Det borde förutsättningslöst kunna övervägas att en sådan flygplats blev statlig, men i avvaktan på ett sådant övervägande, som naturligtvis innebär flera olika principiella ståndpunktstaganden, borde ändå Trollhättan-Vänersborgs flygplats kunna ingå i resultatutjämningsystemet.

Kerstin Gellerman har bl. a. medverkat till en motion i ärendet, T717. Herr talman! Jag yrkar bifall till den motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenum.)

11 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1986/87:26 om tilläggsbudget II (prop. 1986/87:109 delvis).

Talmannen meddelade att debatten skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Anslag till utredningar inom kommunikationsdepartementet

Anf. 75 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att ta upp en debatt i ärendet. Jag vill bara yrka bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

Vi har tidigare i debatter behandlat frågan om trafikpolitikens utveckling, och det finns ingen anledning att nu ta upp en ny debatt, men vi menar att när regering och riksdagsmajoritet valt att bedriva utredningsarbetet inom kanslihusets väggar bör detta arbete kunna bedrivas inom ramen för ordinarie anslag.

Anf. 76 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Som Olle Grahn nämnde pågår för närvarande ett utredningsarbete inom kommunikationsdepartementet. Från borgerligt håll ville man ha en parlamentarisk utredning, men för att snabbt komma till skott och få fram förslag till riksdagen arbetar som sagt en utredning inom departementets väggar. Utredningsarbetet beräknas vara klart redan runt årsskiftet. Det intensiva arbete som har satts i gång kostar 4 milj. kr., och det är detta anslag det nu gäller.

Herr talman! Jag yrkar bifall till propositionens förslag, innebärande bifall till trafikutskottets hemställan i betänkande 26.

Med detta anförande – under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.
(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenium.)

Prot. 1986/87:132
27 maj 1987

*Investerings-
garantier*

12 § Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1986/87:27 om investeringsgarantier (prop. 1986/87:98).

Investeringsgarantier

Anf. 77 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Inte heller denna debatt är avsedd att bli någon lång eller svår holmgång mellan de olika uppfattningarna. Vi har tänkt att kunna framföra våra synpunkter och yrkanden så att förslagen kommer upp till behandling på ett riktigt sätt.

Jag vill ändå nämna motiven till att vi har motionerat och yrkat avslag på förslaget om förändring av investeringsgarantierna.

Investeringsgarantierna var tänkta att skydda svenska investeringar i länder som motsvarar de biståndsmål som är uppsatta. De skulle på så sätt medverka till en positiv utveckling i utvecklingsländer.

Det har varit svårt att utnyttja garantierna. Under tolv år har nästan inga ansökningar kommit in, och nu har man tänkt sig att ändra reglerna för investeringsgarantierna så att de skall omfatta alla länder. Det anser vi vara onödigt och tycker att det vore bättre att i stället omarbete reglerna så att de uppfyller de mål som från början sattes upp för investeringsgarantierna och så att de harmonierar med målet för svensk biståndspolitik. På så vis skulle insatsen kunna nyttiggöras; den vore i och för sig värdefull om den kom till användning.

Att vi inte tycker att man skall gå den andra vägen och låta investeringsgarantin gälla alla länder beror på att det inte kommer att gynna de länder som tidigare inte har kunnat tillgodogöra sig investeringsgarantierna. Framför allt finns det inget behov av att stödja eller skydda investeringar generellt sett. Det sker i dag en enorm utveckling av svenska företags investeringar i utlandet. Under 1980-talet har i löpande värde summan av utlandsinvesteringarna niodubblats, och bara mellan åren 1985 och 1986 skedde nära nog en fördubbling av de svenska utlandsinvesteringarna. Tillstånd gavs till att investera 35 miljarder kronor utomlands. Numera behöver man som bekant inte låna upp pengar utomlands eller söka tillstånd för att föra ut pengar från Sverige.

Det finns en reservation till betänkandet, som Jörn Svensson har formulerat. Där framhåller vi att detta förslag inte bör genomföras. I stället bör investeringsgarantisystemet omprövas med sikte på att det, som det från början var tänkt, skall bli ett verksamt instrument för svenskt bistånd till utvecklingsländerna.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 78 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 27 behandlas dels en proposition om investeringsgarantier, dels en motion från vpk som väckts med anledning av propositionen.

År 1968 inrättades efter beslut i riksdagen ett system med statliga investeringsgarantier som ett biståndspolitiskt instrument. Dessa garantier skulle inte i första hand täcka kommersiella utan politiska risker, t. ex. risker för nationalisering. Från början kunde garantier inte lämnas för investeringar annat än i de länder som var huvudmottagare av svenskt bilateralt bistånd. År 1979 utvidgades länderkretsen. Men om ett land utanför programländerkretsen skulle komma i fråga måste landets utvecklingsplaner vara förenliga med den svenska biståndspolitikens mål.

Som Hans Petersson i Hallstahammar påpekade har investeringsgaranti-systemet i praktiken inte blivit utnyttjat. Det är tolv anmälningar som har kommit in till exportkreditnämnden sedan 1968, men inget ärende har inneburit att en garantiförbindelse har utfärdats. Mot bakgrund av detta och med anledning av ett beslut i Världsbanken om inrättande av ett multilateralt investeringsgarantisystem föreslår regeringen nu vissa ändringar i de gällande reglerna.

En huvudpunkt i propositionen är att systemet i fortsättningen skall gälla alla länder. Men man gör också en mycket viktig markering, nämligen att garantier inte bör medges i ett land där förhållandena "upplevs som direkt stötande" eller där det förekommer kränkningar av mänskliga rättigheter. Att man nu utökar kretsen av länder innebär också att investeringsgaranti-systemet kan vara av intresse för vissa s. k. statshandelsländer. Hittillsvarande erfarenheter och önskvärdheten att göra en anpassning till det multilaterala investeringsgarantisystemet talar enligt utskottsmajoritetens mening för att regeringens förslag bör godtas. En ändring av riktlinjerna för garantisystemet mot ett mer generellt tillämpningssätt minskar inte u-ländernas möjlighet att dra nytta av systemet.

Dessutom, herr talman, kommer säkert den vidgade garantigivningen att positivt medverka till en ökad export av varor och tjänster från vårt land. Det innebär som vi ser det en stabilisering av samhällsekonomin och sysselsättningen.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen och vpk-motionen.

Anf. 79 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Huvuddelen av det svenska biståndet går i dag till de länder med vilka vi har särskilt avtal om samarbete. Med den utvidgning av investeringsgarantisystemet som här har föreslagits får vi större möjligheter att utveckla våra kontakter, inte minst med u-länder utanför den något trånga krets av huvudmottagarländer som vi i dag har. Därför är förslaget bra, och jag yrkar bifall till det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenium.)

13 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:28 om anslag m. m. på tilläggsbudget II inom industridepartementets och miljö- och energidepartementets områden (prop. 1986/87:109 delvis).

Tredje vice talmannen meddelade att debatten skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Prot. 1986/87:132
27 maj 1987

Stödet till svensk-norskt industriellt samarbete, m. m.

Stödet till svenskt-norskt industriellt samarbete, m. m.

Anf. 80 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Till näringsutskottets betänkande om tilläggsbudget II har vi moderater fogat en reservation, nr 1, som jag till att börja med ber att få yrka bifall till. Vi anser att det finns anledning för regeringen att pröva möjligheterna att avveckla det svensk-norska industriella samarbetet i form av en särskild fond. Vi tycker inte att det finns anledning att tillföra den ytterligare kapital.

Skälet är huvudsakligen att det har varit svårt för fonden att få några sökande som velat ha stöd från fonden. Det står uttryckligen i propositionen att man först efter en intensiv informationskampanj kunnat få några sökande. Därmed anser vi att det inte finns någon anledning att tillskjuta ytterligare kapital utan att man i stället bör försöka få till stånd en avveckling av den.

Anf. 81 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Vi behandlar nu näringsutskottets betänkande 1986/87:28 om anslag på tilläggsbudget II inom industridepartementets och miljö- och energidepartementets område.

Till betänkandet finns endast tre reservationer. I den första föreslår moderaterna en avveckling av fonden för svensk-norskt industriellt samarbete, och initiativet till detta skall tas av Sverige.

Detta förslag ter sig något märkligt då mer än hälften av de svenska företag som erhållit stöd av fonden tillhör kategorin små och medelstora företag. Det är märkligt mot bakgrund av den debatt som fördes i kammaren om näringspolitiken på 1990-talet, där moderaterna anklagade oss socialdemokrater för en storföretagsvänlig politik.

Majoriteten i utskottet anser emellertid att fonden har stor betydelse för det svensk-norska samarbetet. Därmed yrkar jag avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 från centerpartiet föreslås att Procordia Nova befrias från att i sin verksamhet ta ett regionalt ansvar, men företaget skall då erlagga ytterligare 15 milj. kr., totalt alltså 50 milj. kr. till fonden. Från utskottsmajoritetens sida anser vi dock att den i propositionen redovisade överenskomsten skall godtas. Därför yrkar jag avslag på reservation nr 2.

I reservation nr 3, också den från centerpartiet, föreslås att avvecklingen av forskningsreaktorn inte i fortsättningen skall täckas av skattemedel. Detta ter sig något underligt. När riksdagen helt nyligen fattade beslut om den totala anslagssumman var det beslutet enhälligt. När regeringen nu för

samma ändamål begär ett tilläggsanslag så skulle detta behandlas på ett helt nytt sätt! Herr talman! Det kan inte vara rimligt. Därför yrkar jag avslag på reservation 3.

Slutligen: Mina yrkanden är alltså bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 28 och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 82 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Folkpartiets inställning är att ingångna avtal skall hållas. Vi har uppfattat det så att moderata samlingspartiet i allmänhet delar den uppfattningen. Vi har gemensamt markerat den inställningen, t. ex. när det gäller ersättning till de kärnkraftsföretag som fick förluster på grund av förseningar i uppförandet av anläggningarna.

Den påfyllnad av kapital till den svensk-norska industrifonden som här har föreslagits står helt i överensstämmelse med det avtal som har träffats. Vi anser alltså – till skillnad, uppenbarligen, från moderata samlingspartiet – att ingångna avtal skall hållas. Bifall till utskottets hemställan!

Anf. 83 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Självfallet skall ingångna avtal hållas, men vi har föreslagit att man skall ta upp diskussioner med den norska regeringen för att se om man inte kan använda dessa medel på ett mer effektivt sätt än att anslå dem till denna svensk-norska fond för industriellt samarbete med tanke på de uttalanden som görs i propositionen om svårigheten att få fram företag som vill ha stöd från fonden.

Anf. 84 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! I reservationen talas om avslag på framställningen om kapitalpåfyllnad. Det är den jag utgår från när jag säger att moderaterna inte vill stå fast vid ingångna avtal.

Anf. 85 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Då tycker jag att Hadar Cars skall titta litet närmare på den. Det sägs att vi nu bör avslå framställan om kapitaltillskott för att i stället ta upp förhandlingar om att avveckla fonden. Kan man inte få till stånd en uppgörelse med norrmännen får man självfallet följa upp avtalet och då anslå de medel som behövs.

Anf. 86 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! 1985 bildades Procordia Nova genom en samordning av verksamheterna i Svetab och Svenska utvecklings AB, två dotterbolag inom Procordia, f. d. Statsföretag.

Svetab har tidigare haft ett ansvar för regional investeringsverksamhet med inriktning på små och medelstora företag. Denna verksamhet har bedrivits i regionala investmentbolag. Affärsidén för investeringsverksamheten har varit att bolagen skulle medverka i expansiva och utvecklingsbara småföretag i regionalt utsatta områden genom tidsbegränsat delägarskap i minoritetsställning kombinerat med fortlöpande affärsutveckling. Denna verksamhet har varit positiv och haft betydelse för en regional utveckling och

för att skapa nya jobb i sysselsättningsvaga regioner i landet.

Nu vill Procordia Nova befrias från att i sin verksamhet ta ett särskilt regionalt ansvar. Från centerns sida kan vi i och för sig acceptera detta med hänsyn till den ändrade organisationen och verksamhetsinriktningen. Men det innebär att denna typ av verksamhet måste tas över av andra organ, för behovet av regionala insatser ökar ju hela tiden på grund av socialdemokraternas misslyckade regionalpolitik.

Riksdagen har tidigare beviljat Svetab 70 milj. kr. för dess regionala verksamhet. Av dessa återstår i form av aktiekapital och reservfond i de regionala utvecklingsbolagen 35 milj. kr. Procordia vill nu köpa sig fria från sitt regionalpolitiska ansvar genom att återbetala dessa 35 milj. kr. till staten.

Centerpartiet anser att detta inte är tillräckligt för att Procordia skall befrias från sitt regionala ansvar. De återstående 35 miljoner kronorna av de 70 bör rimligtvis ha gett en viss avkastning under den tid som de har disponerats, och denna avkastning bör nu komma statskassan till godo. Vi föreslår därför att nya överläggningar tas upp mellan staten och Procordia i syfte att få till stånd en extra utdelning som Procordia lämnar till staten; den skall då inte vara 35 milj. kr. utan 50 milj. kr.

Vidare föreslås i betänkandet att 23,2 milj. kr. skall anvisas för att täcka Studsvik Energiteknik AB:s kostnader för mellanlagring av radioaktiva bränsleelement och bränslerester från den nedlagda R 1-reaktorn, Ågesta-reaktorn och forskningsverksamheten i Studsvik.

Tidigare har riksdagen anvisat drygt 76 milj. kr. för avveckling av forskningsreaktorer. Med det nu föreslagna beloppet uppgår således dessa avvecklingskostnader till nära 100 milj. kr.

Vi tycker att det är rimligt att betrakta kostnaderna för dessa forskningsreaktorer som en utvecklingskostnad för kärnkraften.

Totalt har under årens lopp åtskilliga miljarder av skattemedel satsats på forskning och utveckling av kärnkraften. Det är orimligt att fortsätta att ta ut dessa kostnader via skattsedeln. Kärnkraften bör själv bära kostnaderna för förvaring av dessa restprodukter från forsknings- och utvecklingsverksamheten.

Dessa kostnader bör därför täckas av de avgifter som tas ut på all kärnkraftsproducerad el för att bestrida kostnaderna för såväl avveckling av kärnkraften som förvaring av utbränt kärnbränsle och övriga restprodukter.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenium.)

14 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:32 om mineralpolitik (prop. 1986/87:74 delvis och 1986/87:100 delvis).

Mineralpolitik

Anf. 87 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1986/87:32 finns en moderat reservation, nr 5. Det är en reservation som går tillbaka till det beslut som riksdagen fattade hösten 1982 om ett femårigt prospekteringsprogram på 300 milj. kr. Vi moderater var motståndare till detta då, och vi är det fortfarande under den tid som prospekteringsprogrammet genomförs. Vi följer alltså vårt tidigare ställningstagande i denna fråga.

Med hänvisning till tidigare förd debatt i exakt samma fråga under tidigare år ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 5.

Anf. 88 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Grunden för en mineralpolitik för Sverige bör enligt vpk:s mening vara minskat internationellt beroende, minskad sårbarhet, långsiktighet och samhällsekonomiska bedömningar. Utifrån de grundsatserna har vpk formulerat sina motioner om mineralpolitiken: Vi har också ansett det viktigt att utveckla den bakteriella mineralutvinningsmetoden, att få ett nationellt program för gruvnäringen, att få ett särskilt program för utvecklingen vid LKAB mot ett större och vidare produktprogram och att äntligen det mineraltekniska utvecklingscentrumet inrättas i Luleå. Vi vill också att särskilda, riktade insatser görs mot Västerbottens gruvfält i samarbete med Boliden. Vi anser att de statsägda gruvorna i Västerbotten, som drivs av Boliden, skall få drivas även i fortsättningen.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i detta betänkande.

Anf. 89 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag hade tänkt belysa gruvindustrins situation och även återge några av de åtgärder som vidtagits av regeringen för att förhindra alltför tidig befarad avveckling av den svenska gruvnäringen. Detta får dock anstå tills vidare. Jag inskränker mig i stället till att kortfattat beröra reservationerna i betänkandet.

Vid detta betänkande har fogats 16 reservationer, av vilka vpk svarar för 15 och moderaterna för 1. Så gott som samtliga av dessa reservationer har varit föremål för riksdagens ställningstagande och även avslagits under de senaste åren. Samma skäl som tidigare kan i dag anföras för ett yrkande om avslag. Detta gäller främst de fyra första reservationerna.

De två efterföljande reservationerna berör de statliga insatserna för prospektering. Moderaterna vill att anslaget till NSG för bl. a. prospektering skall minskas med 20 milj. kr., medan vpk i sin reservation vill att programmet för utökad prospektering skall tillföras ytterligare 204 milj. kr. utöver de 96 milj. kr. som regeringen föreslår i forskningspropositionen.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är de belopp som föreslagits av regeringen väl avvägda. Med hjälp av dem kan prospekteringsverksamheten även framdeles hållas på en hög nivå.

Vad sedan de två reservationerna om industrimineraler och reservationen om legeringsmetaller beträffar har utskottet mycket utförligt redovisat vad

som gjorts, vad som är aktuellt och vad man har för avsikt att göra. Utöver det har jag inte mer att tillägga utan yrkar avslag även på dessa reservationer.

Reservationen om ett mineraltekniskt centrum var också föremål för riksdagens ställningstagande så sent som förra året. Detsamma bör ställningstagandet bli även nu, nämligen avslag på reservationen, då ytterligare satsningar nu görs på forskning och utveckling och dessa kommer bl. a. Luleåregionen till del. Det förslag om ett sådant centrum som Norrbottendelegationen på sin tid aktualiserade har ej förts fram som ett förslag från SGU.

Reservationerna om vissa särskilda projekt såsom zinksmältverk i Örebro län, avfallshögarna i Garpenberg och järnsvampverk i Norrbotten och Bergslagen har också varit föremål för riksdagens ställningstagande tidigare.

Inget har hänt sedan den tidpunkt som skulle vara av avgörande betydelse för en ändring av tidigare ställningstaganden, varför jag yrkar avslag också på dessa reservationer.

Slutligen, herr talman, begärs i de återstående reservationerna ett utvecklingsprogram för gruvnäringen, åtgärdsprogram för gruvnäringen i Västerbotten och utvecklingsprogram för LKAB.

När riksdagen kommer att fatta beslut om detta betänkande blir det ett beslut om fortsatta satsningar på prospektering, geologisk kartering samt forskning och utveckling. På viktiga punkter har således, inom ramen för ett investerings- och utvecklingsprogram för mineralområdet, åtgärder vidtagits som på många punkter väl överensstämmer med reservationerna.

Utskottet räknar också med att regeringen föranstaltar om en skyndsam analys och en samlad bedömning av marknadsförutsättningarna för olika mineralråvaror. Underlaget för den här analysen kan exempelvis de fackliga organisationerna, berörda företag och internationell expertis bidra med. Med detta material som grund kan vi få ett klarläggande om vad som skall göras för att utveckla vår gruvnäring och för att klara den alltmer hårdnande konkurrensen. Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 90 PAUL LESTÄNDER (vpk) replik:

Herr talman! Det är klart att man alltid kan säga som Bruno Poromaa, att insatserna för prospekteringen är tillräckliga. Men jag var själv på den gruvkonferens som hölls i Västerbotten, och där visades med all önskvärd tydlighet att insatserna var alldeles för blygsamma och att det behövdes långt större belopp än vad regeringen föreslår.

Det finns ingen anledning att mera djupgående belysa åsiktsskillnaderna mellan Bruno Poromaa och mig i den här debatten. Jag tror inte att han kan övertala mig, och jag bedömer att jag inte kan övertala honom. Men min åsikt om behoven är välgrundad. Man borde alltså få genomslag för motionerna i stället för avslag på dem.

Anf. 91 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Samhället bidrar i stor omfattning till prospekteringsverksamheten. Det är någonting nytt, som man började med efter det att vi fick regeringsansvaret.

Jag har noterat att i en av reservationerna yrkar vpk på nationalisering av

bl. a. Bolidenbolaget, som är ett privat företag. Samma reservant yrkar också på att prospekteringsinsatserna skall öka inom det bolag som vpk har för avsikt att nationalisera.

Jag tycker att företagen måste ta sin del av prospekteringskostnaderna, och det har de gjort. Utskottsmajoriteten räknar också med att företagen även framdeles får ta en stor del av kostnaderna för prospekteringsverksamheten.

Anf. 92 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Självfallet skulle inte vpk:s mening om ökade prospekteringsinsatser förändras, om man nationaliserade Boliden. Det är ju orimligt att vi skulle ändra oss då.

Anf. 93 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Genom att sätta ett nytt prospekteringsprogram i sjön har regeringen tagit ansvar för förnyelsen av malmbasen i Sverige, och det är alldeles utmärkt. Men tyvärr, anser jag, lever inte de svenska gruvföretagen upp till samma ansvar som staten har tagit på sig i det här fallet.

I måndags underströk industriministern här i kammaren vikten av att det är industrialister som sköter svenskt näringsliv och inte "klippare". När det gäller gruvhantering är det kravet ännu viktigare. Uthållighet och långsiktighet är helt fundamentala egenskaper.

Bolidens nya ägare är i och för sig industrialist, men han har tydligen inte alls den uthållighet som behövs just i gruvbranschen. I Garpenberg bedriver man rovdrift, och man har avvecklat den mellansvenska prospekteringsenheten. Kunniga och lojala prospekterare ställs utan arbete, trots att regeringen nu ställer upp med nya prospekteringspengar.

Aspekter av den här problematiken är berörd i motionerna N146 och N392. Motionskravet om nya prospekteringspengar är tillgodosett, men jag vill också påpeka vikten av att man använder samma fördelningsmotiv framgent som man har gjort under det gamla prospekteringsprogrammet.

Jag tror också att det är nödvändigt att regeringen gör ordentligt klart för företagen vad som krävs av just gruvföretag. Lever inte företagen upp till de kraven, måste andra lösningar övervägas.

Anf. 94 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! I motionerna N144 och N422 har vi motionärer aktualiserat frågan om en intensifierad jakt på mineralfyndigheter i Värmlands län. Vi menar att Bergslagen är ett intressant mineralområde, och inte minst inom Värmlands län finns det en rad intressanta indikationer på mineralfyndigheter av varierande art.

Prospekteringen har hittills omfattat fältrekognosering, blockletningar, geokemiska undersökningar samt kärnborrning. Nu återstår att närmare analysera fynden. Det finns intressanta indikationer på guldförekomster i länet. I Glava finns en rad intressanta zoner i vad gäller sulfidmalm. Det gäller nu att närmare kartlägga berggrunden för en mer systematisk malmbiologisk genomgång av alla de intressanta zonerna.

De allra intressantaste fynden finns i Filipstads bergslag, men även i

Arvika och Säffle kommun och i Glava och Nysäter finns det en rad intressanta förekomster av guld. Även i Skackelåsen, norr om Ekshärads kyrka, och vid Bygrävlan, nordväst om Sunne kyrka, finns indikationer på bl. a. volframfyndigheter.

Det är av största vikt att NSG:s påbörjade arbeten ges högsta prioritet i den fortsatta mineraljakten i Värmlands län. Bergartskartan har blivit försenad i ett par omgångar, av olika skäl, och det finns många hemma i Värmland som frågar sig: När kommer den här berggrundskartan?

Vad säger då utskottet när det gäller berggrundskartan? Jo, att den borde kunna föreligga i tryckt skick vid årsskiftet 1989-1990. Vi motionärer hoppas att den uppgiften är riktig och att kartbeskrivningen kan ges ut ett par år efter den tidpunkten. Men då är vi inne på 1990-talet, kanske 1992 eller 1993. Det är beklagligt att berggrundskartan har försenats på grund av olika omständigheter som jag inte här närmare behöver gå in på.

Vad gäller upprustningen av laboratoriedelen i Bergsskolan i Filipstad är det mycket viktigt att laboratoriet ges en ändamålsenlig utrustning, så att mineraljakten i länet kan följas upp. Men utskottet är rätt kallsinnigt och säger att någon särskild åtgärd från riksdagens sida inte är påkallad med anledning av motionen. Jag vill då uppmana de övriga huvudmännen, Jernkontoret och andra, att omgående ta itu med de här angelägna investeringarna.

Herr talman! Det är viktigt att samhället ökar resurstilldelningen för en ökad prospektering efter basmetaller och ädelmetaller i Bergslagen. Det finns en rad intressanta fynd som nu bör bearbetas och analyseras. Därför är det viktigt att NSG och SGAB kan påskynda prospekteringen. Det är också viktigt, som här tidigare har sagts, att det sker en samordnad mineraljakt och en samordning av prospekteringsinsatserna inom Bergslagen.

Vi motionärer förutsätter att jakten på länets ädelmetaller fortsätter med oförminskad styrka och att NSG och SGAB skall kunna hitta och snabbt analysera vissa av myrmarkernas och skogarnas slumrande mineralfyndigheter, som många värmlänningar hoppas och tror finns i olika delar av vårt län.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenum.)

15 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1986/87:27 om fortsatt valutareglering, m. m. (prop. 1986/87:123).

Fortsatt valutareglering, m. m.

Anf. 95 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! När vi för ett år sedan här i kammaren debatterade den numera närmast traditionsenliga förlängningen av valutaregleringen med ett år, hade läget plötsligt förändrats. Fullmäktige i riksbanken hade just i sitt remissyttrande över valutakommitténs betänkande förklarat, att en successiv

avreglering av valutapolitiken borde inledas. Och regeringen hade i kompletteringspropositionen ställt upp bakom den avvecklingsplan som riksbanken skisserade.

I det läget var vi på den borgerliga sidan beredda att tillstyrka en förlängning med ett halvår för att regeringen under hösten skulle få tillfälle att återkomma med en mer detaljerad redovisning av planerna för avregleringen. Finansutskottets och riksdagens socialistiska majoritet, som föreföll ha betydande svårigheter att hänga med i de snabba svängarna, drev dock igenom den sedvanliga ettårsförlängningen.

Nu, så här ett år efteråt, måste jag tyvärr konstatera att de kända parollerna inte har avsett särskilt stora resultat. Visserligen har det första steget tagits med frisläppet av företagens direktinvesteringar utomlands. Men sedan har det hakat upp sig redan med det andra steget, som skulle innebära rätt för svenskar att förvärva utländska aktier. Och de valutapolitiskt ansvariga har klargjort att så långt som till frisläpp av portföljinvesteringar är de över huvud taget inte beredda att gå. Någon fullständig avreglering skulle det således inte kunna bli inom valutaområdet.

Ordningen är därmed återställd. Den regleringsvänliga majoriteten i finansutskottet kan med illa dold förtjusning än en gång vidarebefordra ett förslag från regeringen om ytterligare en ettårig förlängning. Inget tecken till tvekan framträder huruvida åtgärden ens är laglig. Ty som aktiefrämjandet framhållit i en skrivelse till finansutskottet kan det med fog ifrågasättas om fortsatt valutareglering verkligen – i enlighet med kravet i gällande beredskapslagstiftning – främjar viktiga samhällsekonomiska mål.

Vi borgerliga ledamöter i finansutskottet anser inte det. Därför yrkar vi avslag på förslaget om förlängning, vilket skulle betyda att hela valutaregleringen upphör att gälla den 1 juli i år.

För detta ställningstagande talar för det första Sveriges egna erfarenheter. När man avreglerar en bit i taget, uppstår det helt naturligt anpassningsrörelser. Problemet är att de åtgärder som står på riksbankens program bara ger upphov till utåtgående valutaströmmar. Utlänningar har ju redan sedan tidigare rätt att t. ex. göra direktinvesteringar och köpa aktier i Sverige. Om däremot hela valutaregleringen avskaffas i ett enda slag, uppkommer strömmar i båda riktningarna, och de anpassningsproblem som kanske ändå uppstår kan klaras av på betydligt kortare tid.

För det andra pågår det nu runt omkring oss en snabb utveckling mot fria kapitalrörelser över gränserna. Vi svenskar har helt enkelt inte råd att dröja oss kvar i en drömvärld, där vi försöker avskärma oss i tron att vi kan göra som vi själva vill. Låt mig ge några aktuella exempel som belyser detta.

Inom EG pågår nu skapandet av en enda marknad för bl. a. finansiella tjänster. Kommissionären Willy de Clercq var nyligen i Sverige och framhöll att vi inte skall räkna med att kunna åtnjuta tullfrihet för våra varor, om vi fortsätter att skydda vår kapitalmarknad. Man kan inte både äta kakan och ha den kvar, som han uttryckte det.

Vidare håller de olika aktiebörserna i Europa på att skapa en gemensam aktiemarknad för att kunna konkurrera med USA och Japan om det internationella kapitalet. Man vill gärna ha med Stockholm i detta samarbete. Men en självklar förutsättning är då att svenskar fritt kan handla med

aktier över gränserna. Med bevarad valutareglering skulle vi få stå vid sidan av.

Den borgerliga linjen att helt avskaffa valutaregleringen tillgodoser också automatiskt motionskraven på en gemensam nordisk aktiemarknad och låtnader i villkoren för utlandslån.

Herr talman! Vi har nu en hög och långsiktigt stigande räntenivå i Sverige. Det fördyrar statsskulden och verkar avhållande på investeringsviljan i näringslivet. En följd av valutaregleringens fullständiga avveckling skulle bli att valutautlåningar får köpa svenska kronobligationer. Vi behöver då inte längre begagna den omväg det innebär att med hjälp av ett högt ränteläge locka svenska företag att låna utomlands till placeringar i svenska statspapper.

Den socialistiska utskottsmajoriteten är uppenbarligen rädd att detta skulle leda till spekulativa valutaflöden. Men även inhemska placerare kan börja misstro den svenska kronans framtida ställning. Då säljer de sina statsobligationer och betalar tillbaka utlandslånen. För att återställa ordningen krävs även i detta fall en höjning av den svenska räntenivån. Bäst är naturligtvis ändå att föra en sådan ekonomisk politik att det aldrig blir anledning till oro.

Beträffande valutapolitiken anser vi moderater att kronan bör ges en fastare förankring än vad den nuvarande valutakorgen kan erbjuda. Genom dess konstruktion har den fallande dollarkursen medfört en successiv svensk smygdevalvering, vilket är en stor del av förklaringen till den stora löneglidningen och därmed den alltför snabba kostnadsstegringen i vårt land. En anknytning till det europeiska monetära systemet (EMS) skulle ge ökad stabilitet och underlätta arbetet på att föra ned takten i löne- och prisstegringen till andra länders nivå.

Som framgår av vad jag hittills sagt vill vi på den borgerliga sidan kraftigt begränsa arbetsuppgifterna för valutastyrelsen inom riksbanken i framtiden. Men oavsett detta bör alla dess ledamöter utses på grundval av kompetens. Den nuvarande ordningen med särskilda intresseföreträdare skall således upphöra.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till alla de reservationer som moderata ledamöter fogat till finansutskottets betänkande 27.

Anf. 96 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Valutaregleringen är liksom prisregleringslagen en kvarleva från tiden för andra världskrigets utbrott. Det är fråga om beredskapslagar som egentligen kräver extraordinära lägen för att de skall gälla. Icke desto mindre har vi haft valutareglering ända sedan den tiden, och vi har det fortfarande.

I den proposition som behandlas i finansutskottets betänkande 27 begär regeringen på uppmaning av riksbanken att ett antal paragrafer i valutalagen skall fortsätta att gälla ett år till. I den gemensamma borgerliga reservationen 1 yrkar vi avslag på detta och kräver att valutaregleringen upphör. Om det yrkandet skulle vinna kammarens bifall, skulle därmed valutaregleringen faktiskt upphöra att gälla den 1 juli i år.

Herr talman! Det finns ett digert utredningsarbete som enligt min

uppfattning på ett övertygande sätt visar att valutaregleringen inte är ett effektivt penningpolitiskt medel. I och för sig finns det många som tycker att det här tjocka utredningsbetänkandet egentligen inte skulle ha behövts – det borde vara uppenbart för alla att en valutareglering inte kan stoppa valutaflöden. Som alla vet har vi haft ett antal s. k. valutakriser under efterkrigstiden, trots att vi hela tiden har haft en reglering, tidvis faktiskt hårdare än i dag.

I viss mån kan man dra slutsatsen att riksbanken delar den här uppfattningen, eftersom det har genomförts vissa liberaliseringar under årens lopp. Det är nu de sista stegen som fattas – men dem vill man på den socialistiska sidan inte ta.

I propositionen säger statsrådet att han i och för sig vill ha fortsatt avreglering, men det måste gå långsamt. Och även i ett längre perspektiv vill regeringen uppenbarligen ha kvar "de delar av regleringen som behövs för att det skall vara möjligt att föra en effektiv penningpolitik och att begränsa spekulativa valutaflöden". Exakt den formuleringen upprepas av majoriteten i finansutskottet. Jag skulle egentligen kunna skriva under på detta – de delar som behövs är nämligen inga delar.

Vi i folkpartiet anser att valutaregleringen är skadlig genom att den har negativa effekter på samhällsekonomin. Detta är en principiell uppfattning, om vilken det sannolikt inte går att övertyga majoritetens talesman här i dag. Icke desto mindre tror jag att han och flera med honom kommer att finna att Sverige om några år har gjort sig av med valutaregleringen, utom som en ren beredskapslagstiftning.

Det kommer nämligen att vara nödvändigt att avskaffa valutaregleringen för att Sverige inte skall hamna utanför den expansiva finansiella och reala utvecklingen i Europa. Där håller man på – i de flesta fall har det redan genomförts – att avskaffa sina valutaregleringar. Faktiskt är det också så, att ingenting förskräckligt har hänt när så har skett.

Vad regleringen möjligen kan åstadkomma är att skjuta upp en valutakris något, dvs. för en tid dölja att det finns underliggande obalansproblem. Det praktiska resultatet av detta blir att de nödvändiga åtgärderna försenas. Detta är naturligtvis inte bra.

Till detta kommer att den liberalisering som faktiskt har skett har skett för utgående kapitalrörelser. I praktiken har det alltså blivit lättare att föra ut pengar från Sverige. Det vore naturligtvis mycket rimligare om liberaliseringen åtminstone gällde i båda riktningarna, dvs. att det också blev lättare för utlänningar att föra pengar till Sverige.

Man kan faktiskt förmoda att den höga svenska räntenivån delvis är en följd av att valutaregleringen är asymmetrisk, dvs. hårdare när det gäller överföring av pengar in till Sverige än ut från Sverige. Om man avskaffade regleringen och gjorde det tillåtet för utlänningar att köpa svenska kronobligationer skulle det uppstå en press nedåt när det gäller den svenska räntan. Alla bedömer det som mycket angeläget att få en sådan sänkning av räntenivån till stånd. Många har uttryckt en sådan ambition. Inte minst har man gjort det från organisationer som är närstående den socialistiska majoriteten i utskottet, framför allt därför att man därigenom skulle stimulera investeringar och tillväxt. Men det räcker inte med att vilja ha en

sådan stimulans, utan man måste också vidta åtgärder. Ett slopande av valutaregleringen är enligt min mening en sådan åtgärd.

Herr talman! I betänkandet föreslås också en ändring av sammansättningen av valutastyrelsen. Eftersom de borgerliga partierna anser att regleringen skall avskaffas blir sammansättningen av valutastyrelsen mindre intressant. Vi anser emellertid att det är viktigt att ledamöterna är rättsligt och ekonomiskt sakkunniga på det område som behandlas, eftersom frågor av stor betydelse för enskilda människor och företag avgörs av valutastyrelsen.

I den borgerliga reservationen 4 har vi föreslagit att det skall vara sju ledamöter i valutastyrelsen – lika många vid behandlingen av alla ärenden. Det ger inte utrymme för särskilda fackliga representanter. Men vi anser inte heller att valutastyrelsens arbete är en facklig angelägenhet utan en strikt myndighetsutövning.

I betänkandet tas även två motioner upp i vilka det krävs liberalare regler för en nordisk aktiemarknad och bättre villkor för återbetalning av utlandslån för företagen. Den senare motionen har folkpartiet väckt. Önskemålen i dessa motioner blir automatiskt tillgodosedda i och med att vi anser att hela regleringen skall avskaffas.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6, 7 och 8.

Anf. 97 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 om den fortsatta tillämpning av valutalagstiftningen, till reservation 4 om valutastyrelsens sammansättning och reservationerna 6, 7 och 8 som gäller under förutsättning av bifall till reservation 1. I reservation 6 behandlas de anställdas inflytande i företagen, i reservation 7 den gemensamma nordiska aktiemarknaden och i reservation 8 villkoren för utlandslånen.

Lars Tobisson och Anne Wibble har redogjort för de motiv som ligger bakom det ställningstagande som centerpartiet tillsammans med moderata samlingspartiet och folkpartiet har gjort när det gäller dessa frågor. Jag kan instämma i de argument som de har anfört till stöd för de nämnda reservationerna.

Utöver detta skulle jag vilja göra några ytterligare påpekanden. När en viss avreglering har påbörjats genom de beslut som har fattats hittills kan man konstatera att det har haft bra effekter och att det egentligen skulle finnas anledning att skynda på avskaffandet av valutaregleringen.

Vi vill också speciellt trycka på värdet av att vi skulle kunna etablera en lägre räntenivå i vårt land om vi avskaffade valutaregleringen. Den räntenivå som vi i dag har utgör naturligtvis ett hinder för investeringar, vilket kanske är det viktigaste argumentet. Men en lägre räntenivå skulle också förbilliga statskulden och därmed direkt påverka budgetunderskottet. Inte minst när det gäller människors möjlighet att ha en bra bostadsstandard vet vi, från diskussionerna om bostadspolitiken, att direkta räntebidrag och lägre skatteunderlag på grund av underskottsavdragen för räntor osv. betyder en kostnad för statsverket på bortemot 30 miljarder kronor. Det är därför ett oerhört angeläget mål för den ekonomiska politiken att få en lägre räntenivå.

Vi har under tidigare år sagt att det skulle vara värdefullt om man

avskaffade valutaregleringen åtminstone mellan de nordiska länderna. Eftersom jag bor nära gränsen till Norge kan jag konstatera att valutaregleringen många gånger har hindrat företagslokaliseringar – både svenska i Norge och norska i Sverige – på grund av att man inte har kunnat få de tillstånd som man har behövt för att göra investeringar på det ställe där det ur företagsekonomisk synpunkt hade varit riktigt. Nu har det konstaterats att en sådan partiell förändring av valutaregleringen inte skulle vara möjlig. Därför anser centerpartiet att valutaregleringen i sin helhet bör avskaffas.

Med detta yrkar jag bifall till de reservationer som jag inledningsvis nämnde och som centern har ställt sig bakom.

Anf. 98 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Penningpolitiken har under senare år kommit att spela en alltmer betydelsefull roll. De två frågor som vi skall debattera i kammaren i dag hänger till en del samman med frågan om valutaregleringen å ena sidan och kassakraven å den andra. Eftersom ärendena har splittrats upp under två punkter skall jag till att börja med hålla mig enbart till valutaregleringen.

Vi vet att en kraftfull avreglering har genomförts på kreditmarknaden under ledning av en socialdemokratisk regering och en riksbanksledning.

När det gäller valutaregleringen har vi också gått i riktning mot en avreglering. Möjligheterna till återbetalning av utlandslånen är mycket liberala nu. Det finns också möjligheter att utlandsfinansiera direktinvesteringar. Det har blivit lättare för svenskar att köpa fastigheter utomlands.

Däremot är vi tveksamma till ett frisläppande av framför allt portföljinvesteringar. Skälet härför är i och för sig enkelt och välkänt. Vi vet att svenska företag i dag är mycket likvida. Vi vet också att svenska hushåll under senare år har byggt upp stora förmögenheter. Mot denna bakgrund står det ganska klart att helt fria portföljinvesteringar skulle kunna leda till stora kapitalflöden av spekulativ natur. I och för sig har vi i dag en stark valutareserv, men ett spekulativt och kanske omotiverat utflöde av kapital skulle snabbt kunna uppgå till mycket stora belopp. En av de saker som vi har lärt oss av utvecklingen på det internationella valutaområdet sedan 1973, då vi har fått rörliga kurser, är att vi har haft oerhört stora svängningar i valutakurserna. Dessa svängningar har varit mycket drastiska och kan egentligen inte förklaras av vare sig någon typ av köpkraftsparitetsteori – när man talar om olika inflationstakter som förklaring – eller av reala underliggande faktorer. De här svängningarna måste förklaras med olika händelser på tillgångsmarknaden. Man kan kanske litet kort och brutalt säga att de förklaras av spekulatör. Detta har blivit ett inslag i det moderna internationella finansiella systemet som är oerhört betydelsefullt. Samtidigt vet vi att den svenska kronan är en mycket liten valuta. Att ha möjligheter till en viss kontroll av just portföljinvesteringar anser vi vara bra. Det är därför som vi fortfarande vill att de skall regleras. Det är litet egendomligt att representanter för borgerligheten, i dag kanske i första hand Anne Wibble, verkar helt bortse från verkligheten och försöker få det till att borttagandet av valutaregleringen skulle vara någonting harmlöst. Man menar att i de länder som har försökt sig på detta skulle det praktiskt taget inte ha blivit några negativa konsekvenser. Om man för den typen av resonemang, tror jag att

man definitivt låter sitt tänkande styras av ideologiska skygglappar och helt enkelt inte är särskilt villig att ta reda på hur verkligheten i själva verket ser ut.

Med tanke på att eftermiddagen redan är långt framskriden, skall jag inte argumentera mer för bibehållandet av regleringen av portföljinvesteringar utan nöjer mig med, herr talman, att till slut yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 99 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Bo Söderstens argumentation blev litet knapphändig, men han kanske har litet bråttom ner till sydligare nejder.

Det var ingen kommentar till det resonemang som både Anne Wibble och jag förde om att balansera valutaströmmarna, så att de går i båda riktningarna i samband med avvecklingen. Vi har i Sverige öppnat för direktinvesteringar utomlands. Det har väckt vissa protester. Från en del håll har man sagt att det har lett till ett utflöde och att det skapats arbetstillfällen utomlands men inte i Sverige. Sådana fördomar verkar nu i stort sett vara undanröjda. Nu riktas inte samma invändningar som tidigare.

Man måste ändå komma ihåg att det redan tidigare var möjligt för utlänningar att investera i Sverige. Att det ändå är en sådan kraftig obalans på detta område måste bero på att investeringsklimatet i Sverige är mycket sämre nu. Det kan finnas anledning för Bo Södersten att fundera över vad det kan bero på.

Det andra vi diskuterar i dag är aktier. Det har redan tidigare öppnats möjligheter för utlänningar att köpa svenska aktier. Det har gett möjligheter till en kapitalimport som har underlättat våra bekymmer med att finansiera sparandeunderskottet i Sverige. Nu har vi hamnat i ett läge där det förefaller som om utvecklingen håller på att vända så, att det blir en återimport av svenska aktier och därmed ett utflöde av det kapital som vi har importerat. En orsak till detta är en annan felaktig åtgärd av den socialdemokratiska regeringen, nämligen att man först inför och sedan höjer omsättningsskatten på aktier. Särskilt graverande är att man inte i detta sammanhang har undantagit utländska köpare. Det leder direkt till att intresset för den svenska marknaden minskar.

När det gäller aktierna ställs kravet på reciprocitet, alltså att det skall vara liknande förhållanden för båda parter vid en gräns. Det kravet kommer vi inte att kunna motstå. Ändå tvekar man från svenskt håll, trots ett löfte som gavs för ett år sedan, att lyfta på förbudet för svenskar att köpa aktier utomlands.

Jag skulle vilja fråga Bo Södersten: Hur ser Bo Södersten på detta? Tycker Bo Södersten att det vore bra med det som riksbanken utfäst sig och även regeringen instämt i, att man skapar möjligheter för svenskar att köpa aktier utomlands? Är det det förhållandet att man på annat sätt trasslat till, så att det nu sker en återimport av svenska aktier utifrån och därmed ett felaktigt utflöde, som gör att man nu tvekar inför detta? I så fall är det ett bevis för att man inte skall företa saker i olika lägen, utan att man skall fatta samtliga beslut på en gång.

Bo Södersten ägnar sig mest åt att argumentera mot frisläppande av

portföljinvesteringar. Jag skulle vilja be Bo Södersten att förklara vad det innebär för risker för Sverige, om vi då antas sköta vår ekonomi så illa att det uppstår farhågor för den svenska kronan. Då kan vi å ena sidan ge rätt för utflänningar att inneha svenska statsobligationer. Då kan de sälja av dem. Det blir en press på kronan som vi måste möta med räntehöjning. Under nuvarande förhållanden inträffar precis samma sak. De som vi förmått att placera i statsobligationer, dvs. svenska företag som har lånat pengar utomlands, kommer att sälja sina obligationer och betala tillbaka sina lån. På vad sätt är det ena mera spekulativt än det andra? För mig är reaktionen precis densamma, med den skillnaden att om vi öppnar för fler att köpa svenska statsobligationer, skulle priset kunna sänkas och räntan kunna falla.

Det pågår en utveckling ute i Europa där man snabbt tar bort den här typen av hinder för fria kapitalrörelser. Vårt grannland Finland, som vi kanske inte alltid har tänkt på som det mest öppna landet i olika sammanhang, ligger här långt före oss och håller på att ta bort gränshinder. Vad är det som gör att just Sverige bland västeuropeiska länder skall fortsätta att klänga sig fast vid de förlegade tankarna att man kan avskärma sig, leva en egen tillvaro och skapa så mycket bättre förhållanden för sig själv? Det kommer att ställas krav på oss de närmaste åren. Det är lika bra att vi inser detta och rättar oss efter det. Kommer vi på efterkälken, får vi problem med att försöka hinna i kapp sedan.

Till sist: Bo Södersten talar om att det har varit så stora svängningar i valutarörelserna under senare år i samband med portföljinvesteringar. Jag för frågan över till vår egen valutapolitik. Varför inte se till att vi skapar en fastare förankring för kronan genom en anknötning av vår valuta till det europeiska monetära samarbetet? Valutarelationerna där är betydligt fastare och stabilare än vad de är när man, som vi gör, i överdriven grad knyter valutans till dollar.

Anf. 100 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Bo Södersten uppehöll sig en stund vid de liberaliseringar som gjorts i valutaregleringar, dock utan att vara påfallande entusiastisk. Han var mera ivrig att plädера för att bevara de regleringskrav som gäller för portföljinvesteringar. Skälet till detta var enligt honom att vi annars riskerar spekulation. Bo Södersten vet mycket väl att ett slopande av valutaregleringen självfallet skulle ställa vissa krav på en kompletterande ekonomisk politik för att få ekonomin i balans. Jag undrar om det kan bero på att socialdemokraterna inte riktigt tilltror sig att kunna genomföra en sådan nödvändig kompletterande ekonomisk politik och att de därför inte vill ta bort förbudet mot portföljinvesteringar.

Jag skulle vilja fråga hur Bo Södersten tror att det i praktiken i längden går att upprätthålla ett förbud mot portföljplaceringar och inte några andra förbud. All erfarenhet visar att det vid den typen av regleringar så småningom uppkommer läckage och behov av kontrollinslag. Man måste för att kontrollera att det aktuella förbudet följs kontrollera, och man måste täcka de kryphål som uppträder etc. Erfarenheter av valutaregleringens tillämpning under efterkrigstiden har ganska uppenbart visat att många förbudsregler just tillkommit som ett slags uppföljning som då har bedömts

nödvändig när det gäller det grundläggande förbudet mot portföljinvesteringar. Jag tror att det är en riktig analys och att så kommer att ske även i framtiden.

Jag skulle också gärna vilja ta upp en annan aspekt. Den inlåsning av pengar i Sverige som valutaregleringen innebär har bl. a. haft till effekt att de svenska företagen har haft en hög likviditet, som de delvis har använt till att köpa upp varandra. Därigenom har man, kanske omedvetet, men ändå i praktiken genom regleringarnas upprätthållande, premierat eller stimulerat en maktkoncentration som jag bedömer som ganska olycklig och som jag trodde att även socialdemokraterna ogillade.

Jag undrar om Bo Södersten har någon kommentar till den typen av utveckling, där man skulle kunna få några motverkande effekter för att minska maktkoncentrationen om man gjorde det möjligt för företagen att placera likviditeten på de ställen där de anser att det är mest lönsamt?

Anf. 101 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Lars Tobisson talar en del om direktinvesteringar. Men på det området har vi ändå genomfört liberalisering. Om det är så att vi inte får hit så mycket utländska direktinvesteringar och har en positiv balans på den sidan, tror jag att det framför allt har att göra med reala faktorer. Det har att göra med att vi i förhållande till vår storlek har ovanligt många multinationella företag.

Lars Tobisson klagar sedan litet över att vi får bekymmer i och med att vi tydligen utsätts för ett slags återimport av aktier. Det är ett exempel på de problem som kan uppstå. Det är ganska självklart att man kan få störningsmoment av den typen, om man har frihet till kapitalrörelser av det slaget.

Han tar vidare upp omsättningsskatten på aktier som ett besvärande moment. Det har i och för sig egentligen ingenting att göra med de valutaregleringar vi här diskuterar. Vi har helt enkelt en mer avancerad kapitalbeskattning, beroende på att vi har en annan syn på fördelningspolitiken än vad de flesta andra västeuropeiska länder har – och exempelvis även USA, för den delen.

Grundproblemet är däremot, och där skiljer sig våra uppfattningar, att de borgerliga representanterna ser den internationella kredit- och kapitalmarknaden som något harmlöst som aldrig skulle kunna utgöra ett självständigt störningselement. Jag däremot, och vi som företräder majoritetssidan, ser saker och ting på ett helt annat sätt. Vi vet att de internationella kredit- och valutamarknaderna spelar en oerhört stor och självständig roll i dagens internationella ekonomi. Vi kan få markanta störningsfaktorer som utgår just därifrån. Vi vet att exempelvis sådana fenomen som overshooting, en överdriven reaktion när det gäller växelkurserna, har förekommit och förekommer i stor och betydande utsträckning. Det är klart att om vi skulle tillåta portföljinvesteringar skulle vi få in ett störningsmoment som kunde vara mycket svårt för oss att bemästra. Det är det som är själva grundargumentet till varför vi vill ha en viss kontroll av portföljinvesteringarna.

Låt mig ta ett exempel på detta, kanske främst riktat till Anne Wibble, som jag tycker har en litet egendomlig apologetisk syn på det hela. Se exempelvis vad som hände med den engelska ekonomin när man 1979 avskaffade

valutaregleringen. Först fick man en stor inströmning av utländska valutor, något som kanske kortsiktigt kunde förefalla vara positivt ur den engelska ekonomins synpunkt. Den dåvarande engelska riksbanksledningen hade samtidigt som princip att inte försöka styra växelkurserna.

Vad ledde då denna inströmning av valutor och kapital till? Jo, den ledde till en mycket kraftig appreciering av det engelska pundet. Inom loppet av ungefär tolv månader apprecierades det med ca 40 %. Vad gav det i sin tur upphov till? Jo, det fick de mest förödande effekter på den engelska konkurrenskraften, den konkurrensutsatta sektorn och industrier i städer som t. ex. Manchester och Birmingham. Det fick också oerhörda konsekvenser på arbetslösheten, som praktiskt taget steg från 1 miljon till 3 miljoner inom loppet av ett och ett halvt år. Detta berodde mycket på just avregleringen av valutamarknaden.

Att mot den bakgrunden påstå att det skulle vara oproblemiskt eller harmlöst är att helt enkelt bortse både från teorin och, framför allt, från verkligheten.

Lars Tobisson talar sig här sedan varm för det europeiska monetära systemet. Han menar att det skulle vara bra, om vi anknöt till kronan och ginge med där. Lars Tobisson representerar då en förbluffande verklighetsfrämmande och naiv syn. Vad skulle då egentligen ha hänt med den svenska konkurrenskraften under det senaste året – eller låt oss säga sedan september 1985? Vi skulle ha fått en mycket kraftig försvagning av den svenska konkurrenskraften om vi hade blivit ett valutapolitiskt lydrike till Västtyskland och följt med i apprecieringen av den västtyska marken. Jag tror att arbetslösheten i vårt land då skulle ha blivit dubbelt så hög som den är i dag. Jag ger verkligen inte mycket för detta litet halvflummiga sätt att försöka anknyta till sådana här vackra normer, som moderaterna tycks tro på.

Anne Wibble hade sedan ett resonemang om att man inte skulle kunna kontrollera valutaregleringen och att det förekommer läckage etc. Det är klart att det förekommer vissa läckage och att man inte kan ha en hundra procentig kontroll. Å andra sidan kan man trots allt inte komma ifrån att den har fungerat och att vi har haft det hela under ganska god kontroll.

Jag förnekar dock inte att det kan vara möjligt att gå vidare på detta område. Det är också möjligt att vi skulle kunna få en litet friare syn på exempelvis förvärv av utländska aktier och utlänningars förvärv av svenska aktier.

Man kan delvis se aktier som ett slags mellanting mellan en ren portföljplacering och en direktinvestering. Det är frågor som vi i så fall får fundera på och återkomma till i sinom tid.

Anf. 102 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Bo Södersten anklagar Anne Wibble och mig för att ha en lättsinnig, närmast halvflummig, attityd till den internationella kapitalmarknaden. Jag får väl kvittera den artigheten med att säga att Bo Södersten verkar vara rädd för och närmast förskräckt inför vilka konsekvenser det skulle kunna bli. Jag frågar mig vad orsaken till detta kan vara. Jo, det är förmodligen att han förstår, att om den politik hans parti och hans regering

företrädare skulle prövas mot de internationella strömningarna, skulle den inte befinnas vara särskilt slagkraftig. Bo Södersten tog upp det faktum att det nu sker en återimport av aktier och sade att det var ett bevis för att det kunde hända otäcka saker.

Jag gav emellertid en förklaring till varför det är som det är. En viktig förklaring är att vi avsiktligt fördyrar handeln med aktier, vilket gör att det inte blir så intressant längre. På andra aktiebörser går man motsatt väg och tar bort den här typen av fördyringar. Det är t. ex. innebörden av den stora förändring som har skett på aktiemarknaden i London. Vi kommer emellertid inte ifrån att erfarenheten från aktiemarknaden belyser svårigheterna att bit för bit avskaffa regleringarna. Anledningen till att vi lät utlänningar köpa svenska aktier – vi öppnade möjligheter för detta, men inte för motsatsen – var att man här såg ett sätt att ta in kapital i landet men genom regleringar förhindra att det gick pengar motsatt väg. När detta väl har skett till en tid och man samtidigt försämrar villkoren för utlänningars aktieäggande i Sverige, då blir resultatet det som man ville förhindra med sitt förbud, nämligen att det återigen flyter ut pengar.

Detta tycker jag är ett mycket gott tecken på att det riktiga är att avskaffa valutaregleringen i ett slag.

Bo Södersten menade att jag har talat för att vi skulle gå med i EMS. Nej, det har jag inte gjort. Däremot säger jag att vi skall anknyta den svenska kronan till EMS-valutorna. Det ger nämligen en fastare riktpunkt än vår nuvarande valutakorg.

Vad skulle ha hänt med konkurrenskraften? frågade Bo Södersten. Jo, det kan jag tala om: Vi hade inte via den smygdevalvering som nu har skett skapat ett extra utrymme i framför allt exportindustrin och på det viset fått en större löneglidning under förra året än vi haft på mycket länge i Sverige. Vi hade fått hjälp att dämpa kostnadsstegringen. Vi hade dessutom, genom den hårda granskning vår politik utsätts för, tvingats föra en mera moderat ekonomisk politik, som ytterligare skulle ha begränsat pris- och kostnadsstegringen i vårt land.

Herr talman! Skillnaden mellan Bo Södersten och mig är att Bo Södersten vill undvika att utsätta sin ekonomiska politik, som nu också råkar vara Sveriges, för jämförelser med omvärldens, medan jag för min del tror att det skulle vara nyttigt för oss i Sverige att på det viset få klart för oss vad man kan göra och vad man inte klarar att göra på det ekonomisk-politiska området.

Anf. 103 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Bo Södersten höll med om att det kan bli läckage. Det var trevligt att höra, för det är alldeles uppenbart att detta är ett korrekt återgivet faktum. Jag tror att detta kan vara allvarigare än vad Bo Södersten föreföll att anse. Om man har en reglering som gäller bara vissa delar blir det lätt så att man för att upprätthålla denna delreglering måste tillgripa nya kontroller och nya förbud. Talesättet om att förbud föder förbud är inte helt utan sanning.

Bo Södersten vet mycket väl, föreställer jag mig, att närmare 80 % av valutaflödena till och från Sverige är oreglerade. Den absolut största delen gäller betalning för handel med varor och tjänster. Av Bo Söderstens

argumentation kan man frestas att dra slutsatsen att han helst skulle vilja reglera hela kakan, alltså även allt det andra, som inte är portföljinvesteringar. Det tror jag skulle vara en utomordentligt skadlig politik för svensk ekonomi.

Bo Södersten tog inte upp aspekten om den ökade maktkoncentration som inlåsningsen av kapital i Sverige innebär. Det var litet synd. Jag tror nämligen att detta är en aspekt som förtjänar att uppmärksammas i sammanhanget.

Avslutningsvis, herr talman, skulle jag vilja säga att jag tror att valuta-regleringen, trots socialdemokraternas och Bo Söderstens mycket livliga och entusiastiska försvar för denna, kommer att försvinna. Det kommer säkert att visa sig vara mycket bra för svensk ekonomisk utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenium.)

16 § Föredrags

finansutskottets betänkande

1986/87:28 om ändrade kassakrav (prop. 1986/87:143 delvis och 1986/87:12 delvis).

Ändrade kassakrav

Anf. 104 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! I propositionen om ny riksbankslag, vilken i övrigt bygger på den breda uppgörelse som träffades i statsskuldspolitiska kommittén, har regeringen smugit med en ändring av reglerna om kassakrav som öppnar möjligheter för en återgång till reglering och selektiv styrning av kreditmarknaden.

Förslaget är hämtat från kreditpolitiska utredningens betänkande, som kom redan 1982. Där skilde man mellan marknadskonforma styrmedel och regleringar. Bland medlen i den kreditpolitiska lagstiftningen ansågs endast kassakraven ha generell karaktär. Utredningen föreslog därför att riksbanken under normala förhållanden borde använda sig av endast kassakrav vid sidan av traditionell diskontopolitik och öppna marknadsoperationer.

Kreditpolitiska utredningens förslag blev aldrig föremål för lagstiftning. Däremot har i praktiken den av utredningen åsyftade avregleringen kommit till stånd genom successiva liberaliseringsåtgärder från riksbankens sida.

När statsskuldspolitiska kommittén vid förra årsskiftet utformade sitt förslag till ny riksbankslag, föreföll det naturligt att dit flytta reglerna om kassakrav som de då var utformade och tillämpades. Därmed skulle riksbanken själv få förfoga över rätten att gentemot bankerna föreskriva kassakvoter i likviditetspåverkande syfte.

Men nu har alltså regeringen kombinerat kreditpolitiska utredningens tankar på utvidgade kassakrav med statsskuldspolitiska kommitténs förslag om flyttning av bestämmelserna härom från den kreditpolitiska lagstiftningen till den nya riksbankslagen. Det är detta som banar väg för en i princip helt

godtycklig detaljstyrning av kreditströmmarna från riksbankens sida.

Farhågor i denna riktning har avfärdats med att riksbanken under senare år tvärtom verkat för liberalisering och tillämpat nu gällande kassakrav med omdöme och måtta. Jag kan i och för sig instämma i dessa omdömen. Men oron får onekligen näring av den regleringsiver som finansutskottets socialistiska majoritet visar i det betänkande vi nu diskuterar. Och i en tidningsartikel har utskottets talesman Bo Södersten riktigt gottat sig åt detta, som han uttrycker det, välbehövliga tillskott till riksbankens medelsarsenal, vilket han förutser skall komma till god användning i framtiden.

Som motiv för att även andra kreditinstitut än banker skall kunna åläggas kassakrav åberopas önskemål om konkurrensneutralitet. Men eftersom det råder så skilda förutsättningar för olika slag av kreditinstitut, kan det aldrig bli tal om konkurrens på exakt lika villkor. Bankerna har sedan gammalt ensamrätt att låna i riksbanken, att ta emot inlåning från allmänheten och att fungera som valutabank. Denna särställning ger dem möjlighet att, litet slarvigt uttryckt, skapa pengar. Det är därför som likviditetsbegränsande åtgärder enligt internationell praxis sätts in mot just banker.

Men nu tycks inte ambitionen inskränka sig till att påverka likviditeten och därmed den allmänna räntenivån. Syftet förefaller vara att skaffa sig möjligheter att detaljstyra räntesättningen på olika kreditformer och för skilda kreditinstitut.

Klarspråk om förslaget talar förre socialdemokratiska statsrådet och riksbankschefen Krister Wickman i en tidningsintervju nyligen:

”Kassakrav på bankerna är ett normalt inslag i penningpolitiken. Det är däremot inte kassakrav på hypoteksinstitut och försäkringsbolag, som saknar rätt till upplåning i riksbanken. De utvidgade kassakraven är därför inte lämpliga som generella penningpolitiska medel. Man kan därför spekulera i om inte avsikten är att använda dem för en selektiv kreditstyrning.”

Det är exakt vad jag har sagt tidigare, och ett uttalande från det hållet kan bara bestyrka detta.

Att alla kreditinstitut inte kan behandlas lika kommer till praktiskt uttryck i regeringens förslag på det sättet att kassakraven är tänkta att utformas olika beroende på vem de riktas mot. Enligt uppgift från riksbanken är det dessutom inte aktuellt att utnyttja den utvidgade rätt man nu skaffar sig. Men det betyder, att om man i dagsläget kan tala om bristande konkurrensneutralitet, kommer den tydligen att bestå. Det finns egentligen ingen avsikt att rätta till den, i alla fall inte omedelbart.

Det finns all anledning att vara försiktig med nya regleringar. Som Stadshypotekskassan påpekar i sin skrivelse till finansutskottet kan följden av att den beläggs med kassakrav mycket väl bli att de stora bostadsföretagen löser sina upplåningsbehov direkt på obligationsmarknaden. Kreditmarknadens moderna historia erbjuder många exempel på hur regleringar på detta sätt gett upphov till kringgångsmanövrer. Man kan se hela finansbolagssektorn som ett utflöde av den tidigare kreditregleringen.

Talet om bristande neutralitet härrör från det förhållandet att bankerna numera inte tillerkänns räntegottgörelse på de medel som är innestående hos riksbanken. Det enklaste sättet att rätta till detta problem blir då att betala ränta på kassakravsmidlen. Riksbankens teknik att länge ligga stilla med ett

fast räntelöst kassakrav på bankerna innebär för övrigt att det knappast längre rör sig om ett kreditpolitiskt medel. Snarare är det nu ett slags skatt på krediter, som man vill utvidga till att gälla även andra kreditgivare.

Jag har det intrycket att bakom den aktuella strävan att skaffa sig möjlighet till selektiv räntestyrning ligger erfarenheterna från förra året, då avregleringen i förening med räntefallet ledde till en kraftig kreditexpansion, särskilt hos bostadsinstituten. Men att en sådan anpassning kommer till stånd, när tidigare begränsningar tas bort, är inget att förvånas över. I dagsläget finns det inget som tyder på en sådan uppgång i långivningen utanför bankerna att den skulle vara orsaken till den snabba konsumtionsökning som pågår.

Herr talman! Förslaget om ändrade kassakrav är inte berett på ett tillfredsställande sätt. Vi moderater i finansutskottet hade helst sett att beslutet uppskjutits och att ärendet hade blivit föremål för en grundligare analys med åtföljande remissbehandling. Eftersom det inte finns någon avsikt att omedelbart tillämpa de nya bestämmelserna, skulle detta inte ha medfört några problem. Men frestelsen att snabbt öppna nya regleringsmöjligheter blev tydligen alltför stark för finansutskottets majoritet.

Något skämdes man dock. Frågan huruvida kassakraven skall flyttas från den kreditpolitiska lagstiftningen till riksbankslagen skjuts på framtiden. Jag ser det som ett trots allt hoppgivande tecken på att det steg bakåt in i regleringsdunklet man nu tar inte behöver bli så stort som regeringen – och tydligen Bo Södersten – hade tänkt sig.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer som fogats till finansutskottets betänkande 28.

Anf. 105 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Ett av problemen i den svenska ekonomiska politiken under senare år har varit att vi tenderar att ha alltför få medel. I och för sig har ju en mycket kraftfull sanering av den svenska ekonomin genomförts under de senaste åren, och vi har den svenska ekonomin i ganska god balans för närvarande. Man kan väl inte direkt säga att vi har några akuta stabiliseringspolitiska problem, även om strukturfrågorna kanske är litet bekymmersamma.

Det parlamentariska läget gör att det är svårt att driva en tillräckligt kraftfull finanspolitik. Det har vi sett många exempel på under den vår som gått. Därför har penningpolitiken kommit att bli mycket betydelsefull. Det är mot den bakgrunden man måste se kassakraven. När penningpolitiken också har avreglerats har man egentligen inte så många medel kvar. O.K., man har diskontot, kan man säga, men framför allt har man annars marknadsoperationer som det stora medlet. Det är naturligtvis i och för sig ett viktigt medel för den ekonomiska politiken, men det är här som kassakraven kommer in.

Kassakraven är ett utmärkt medel, som också har visat sig effektivt. Normalt brukar även borgerliga ekonomer anse att kassakrav är ett legitimt och marknadskonformt medel. Det är också ett medel med en stor precision. Kassakraven har både volym- och kostnadseffekter. Om man ökar kassakraven, minskar man naturligtvis bankernas utlåningsförmåga, eftersom en större del av deras medel då måste stå inne på räntelösa konton i riksbanken.

Framför allt har kassakraven en kostnadseffekt. Eftersom en ökande del av bankernas inlåning inte ger någon avkastning, ökar "räntekilen" mellan in- och utlåningsräntor. Normalt tvingas bankerna därigenom längre in i räntetrappan, om kassakraven skärps. Detta har visat sig vara ett mycket effektivt vapen; som man knappast skulle kunna klara sig utan. Ett av problemen är dock att kassakraven hittills enbart har omfattat själva banksystemet. Därigenom har de inte varit konkurrensneutrala. Inte heller har deras effektivitet varit optimal.

Skälet härtill är helt enkelt att en mycket stor del av kreditvolymen i dag går utanför det reguljära banksystemet. Fjolårets siffror, de senaste som är tillgängliga, visar att bankerna hade en total utlåning på 51 miljarder, medan reallåneinstitutet hade en utlåning på hela 76 miljarder och finansbolagen en utlåning på 22 miljarder. Man kanske skall ta bort den så att säga statliga delen av reallåneinstitutets utlåning, men även om man gör det så finner man att de tillsammans med finansbolagen hade en större utlåning än banksystemet. Då har vi ändå inte tagit med försäkringsbolag, fondkommissionärer och annat.

Det är naturligtvis svårt att driva en effektiv penningpolitik, om man inte har möjligheter att påverka och på ett någorlunda effektivt sätt styra en stor del av kreditgivningen. Det är därför som förslaget om en generalisering av kassakraven nu läggs fram. Det är klart att de institut som kommer att omfattas av de nya reglerna protesterar. Med all aktning för den tidigare riksbankschefen, nuvarande AP-fonddirektören Krister Wickmans syn får man ändå säga att han i det här fallet representerar ett partsintresse. Det kanske är litet mer förvånande trots allt att folkpartiet och moderaterna så utan eftertanke tycks sluta upp på det rena partsintressets sida. Det verkar som om, återigen, bristen på realism gör sig gällande. Man tycks inte inse att ett verkligt problem för ett effektivt drivande av ekonomisk politik är just bristen på ekonomisk-politiska medel.

Mot den bakgrunden vill jag gärna ge centern en eloge här i dag. Centern har i den här frågan, som utan tvivel är mycket viktig, hållit huvudet kallt. Man inser att riksbanken behöver ha de medel som föreslås i proposition och betänkande. Därigenom framstår moderaterna och folkpartiet som de ytterkantspartier de i själva verket är i den här frågan.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 106 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Bo Södersten avslöjade sig som den store regleringsvän han är, när han inleder med att beklaga att den ekonomiska politiken nu har alltför få medel till sitt förfogande. Det är tydligen själva utgångspunkten: det gäller att skaffa fler möjligheter att driva selektiv styrning av ekonomin.

Jag tycker att det är litet anmärkningsvärt, när Bo Södersten beklagar sig över att det är svårt att driva en tillräckligt kraftfull finanspolitik under nuvarande parlamentariska förhållanden. Här läggs ju ändå regelbundet varje år fram förslag om en stramare finanspolitik än den regeringen står för, och det är bara för regeringen att ställa upp och anta de besparingsförslag som vi föreslår, bl. a. från moderat håll, för att åstadkomma den åtstramning

som man inte klarar av på egen hand. Det är ju ett medgivande av det här förhållandet, ett medgivande också av en kritik som vi har framfört från borgerligt håll, att man genom att inte ha en tillräckligt stram finanspolitik har lagt en alltför tung börda på penningpolitiken. Bo Södersten säger att vi då skall se till att vi inte bara har generella medel för att klara av den här pressen på penningpolitiken, utan vi skall också skaffa oss ytterligare styrmedel.

Jag vill försäkra att jag för min del anser att kassakraven är bra – om de tillämpas på det sätt som vi har gjort tidigare i Sverige och som man gör utomlands, dvs. att man riktar dem mot bankerna och använder dem i generellt likviditetspåverkande syfte. Det är ju något som sedan får återverkningar för övriga aktörer på kreditmarknaden, t. ex. bostadslåneinstitut. Dessa är ju beroende av vilket allmänt ränteläge som gäller för sin finansiering, så de hamnar inte på något sätt vid sidan av. Att då kalla den av regeringen föreslagna åtgärden för att generalisera kassakraven är ju att vända saker och ting på huvudet, eftersom det i själva verket skapar möjlighet att åstadkomma stora skillnader i behandlingen av olika kreditinstitut. Detta innebär också att talet om konkurrensneutralitet är helt felaktigt. Man har tagit tag i ett begrepp som man tycker låter bra, och i skydd av detta försöker man genomföra dess motsats.

Det myckna talet om reallåneinstitutet antyder att det är dem man på något sätt vill ge sig på, tydligen inte för någonting som de gör sig skyldiga till för närvarande – för närvarande är ju utlåningen därifrån mycket begränsad – utan för den plötsliga anspänning som kom förra året av två skäl: dels tog man bort tidigare regleringar, dels hade man ett fallande ränteläge, vilket gjorde det attraktivt att binda sig långt på räntesidan. Det verkar som om regeringen vill ingripa mot dessa institut nu, när de här problemen egentligen är undanstökade.

För säkerhets skull vill jag som avslutning förklara för Bo Södersten att det ingalunda är så att jag och folkpartiets företrädare har tagit något orimligt intryck av partssynpunkter som har framförts från olika kreditinstitut. Det är faktiskt på det viset, att när jag satt och skrev vår motion, som ligger till grund för reservationen, hade ännu ingen tagit tag i de här frågorna. Genom att ringa runt väckte vi kanske upp en del, som sedan förstod att detta var ett ganska lömskt anslag som hade riktats mot dem, som de helt enkelt inte hade sett därför att det var insmuget i en proposition som uppgavs gälla ny riksbankslag och ändrat huvudmannaskap för riksgäldskontoret.

Anf. 107 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Helt kort: Lars Tobisson önskar sig en stramare finanspolitik. Det märkliga är att Lars Tobisson i realiteten, när man bortser från hans fagra tal, är en av de främsta tillskyndarna när det gäller att försöka hindra regeringen från att föra en stramare finanspolitik.

Den franske lyrikern Paul Eluard sade en gång att vad arbetaren säger kommer alltid olägligt. Oavsett vilka förslag regeringen lägger fram i åtstramande syfte, passar de aldrig moderaterna.

Sedan till frågan om generella medel och selektivitet: Ja, vi ser kassakraven som ett generellt, marknadskonformt medel. Det är också så det kommer att fungera.

Jag tror inte att man i den moderna värld där vi lever kan bortse från att reallåneinstitutet inte längre är något slags relativt betydelselösa institut för specialdestinerade krediter, utan tvärtom verkar de i allt väsentligt som banker. Jag skulle vilja råda Lars Tobisson att läsa den artikel som Lars Wohlin just har publicerat i det senaste numret av Riksbankens tidskrift.

Anf. 108 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Hur finanspolitiken skall bedrivas kan vi kanske återkomma till i slutdebatten i nästa vecka. Jag vill bara säga att vi har lagt fram förslag till en betydligt stramare finanspolitik än den regeringen står för. Vi har sagt: Vi medverkar inte till skattehöjningar. Genom regeringens senfärdighet återstår i nuvarande läge i stort sett bara förslag om skattehöjningar; det ligger dock förslag sedan tidigare om utgiftsbesparingar från moderat håll, och det är bara att ta fatt i dem. I ett fall har regeringen gjort det, nämligen när det gällde livsmedelssubventionerna. Därmed fick den frågan en bra lösning, inte bara för i år utan även för kommande år, och jag tycker man skall fortsätta på den vägen.

När det sedan gäller kassakraven, skulle jag vilja fråga Bo Södersten, som tycks vara så ivrig att genomföra denna förändring, enligt det citat jag anförde från *Dagens Industri*, om han verkligen anser att kassakraven snabbt skall införas i syfte att åstadkomma konkurrensneutralitet. Och tar han därmed avstånd från vad bl. a. riksbankschefen har sagt, att det faktiskt inte är aktuellt att använda sig av den nyvunna rätten att föreskriva kassakrav även för andra kreditinstitut än bankerna?

Anf. 109 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Låt mig helt kort svara att det är klart att vi inte inför den här typen av krav med mindre än att vi använder dem. De kommer naturligtvis också att tillämpas när de behövs.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid ett senare arbetsplenum.)

17 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas måndagen den 1 juni.

18 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1986/87:91 Aktivt folkstyre i kommuner och landsting

1986/87:160 Riksdagens ombudsmäns och justitiekanslerns ställning som åklagare, m. m.

1986/87:164 Ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden

Prot. 1986/87:132 19 § Anmäldes och bordlades
27 maj 1987. Motionerna

1986/87:K120 av Lars Werner m. fl. (vpk)
Riksdagens förvaltningskontors förslag om ändring av vissa arvoden m. m.
(förs. 1986/87:14)

1986/87:Fi117 av Margitta Edgren (fp)
Finansieringen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet (förs.
1986/87:22)

20 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1986/87:34 Pågående försök med ett nytt frågeinstitut, m. m.
1986/87:36 Stöd till politiska partier (prop. 1986/87:150 delvis)

Lagutskottets betänkande

1986/87:32 Ny konkurslag m. m. (prop. 1986/87:90 delvis, 1986/87:86 delvis
och 1986/87:89 delvis)

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1986/87:24 Studiehjälp m. m. (prop. 1986/87:150 delvis)

Socialutskottets betänkande

1986/87:40 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet
1987/88

Kulturutskottets betänkande

1986/87:24 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar (prop. 1986/87:150
delvis)

Näringsutskottets betänkanden

1986/87:38 Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses årsredovisning
(skr. 1986/87:153)

1986/87:41 Statliga företag (prop. 1986/87:74 delvis och 1986/87:126)

1986/87:42 Vissa oljebolagsfrågor (prop. 1986/87:120)

21 § Kammaren åtskildes kl. 17.41.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren

Onsdagen den 27 maj

Andre vice talmannen 3
Andersson, Anders (m) 50, 51
Andersson, Elving (c) 92
Andersson, Marianne (c) 85
Biörsmark, Karl-Göran (fp) 27, 31, 35, 70
Bohlin, Görel (m) 75, 83, 84
Boo, Karl (c) 55, 60
Bäckström, Maja (s) 63, 67
Bölander, Berit (s) 23, 29, 32
Cars, Hadar (fp) 90, 92
Castberger, Anders (fp) 87
Claeson, Tore (vpk) 18, 22, 23, 28
Fleetwood, Elisabeth (m) 69
Furustrand, Reynoldh (s) 90, 91
Grahm, Olle (fp) 78, 84, 88
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 57
Hansson, Agne (c) 22, 23, 27, 31, 35, 70, 71, 74
Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 71, 74, 75
Hyttring, Jan (c) 60, 65, 67
Jennehag, Jan (vpk) 46
Johnsson, Ingvar (s) 87
Lestander, Paul (vpk) 94, 95, 96
Lorentzon, Sven Eric (m) 39, 43, 44, 48, 49
Mattsson, Kjell A. (c) 101
Nilsson, Anders (s) 58, 60
Nilsson, Lennart (s) 33, 36, 67
Olsson, Karl Erik (c) 37, 42, 43, 51
Olsson, Martin (c) 86
Persson, Magnus (s) 72, 74, 96
Petersson, Hans, i Hallstahammar (vpk) 89
Poromaa, Bruno (s) 94, 95
Rosén, Bengt (fp) 44
Rosqvist, Birger (s) 88
Ryttar, Bengt-Ola (s) 96
Sandberg, Jan (m) 29, 30, 34, 70
Selberg, Åke (s) 46, 49
Signell, Sven-Gösta (s) 79, 84, 85
Södersten, Bo (s) 102, 105, 110, 112, 113
Tobisson, Lars (m) 97, 103, 106, 108, 111, 113
Westerberg, Per (m) 91, 92, 94
Wibble, Anne (fp) 99, 104, 107
Ångström, Runc (fp) 56, 66

